

DE MATERIELE BEVOEGDHEID TOT UITDRIJVING IN GEVAL VAN BEDRIJFSBEZETTING

1. Inleiding

Naar aanleiding van de bezetting van de ateliers Lempeur in de Luikse regio oordeelde de vrederechter te Grivegnée op 8 juli 1982 dat hij, in tegenstelling tot wat de bezettende werknemers waarvan de uitdrijving werd geëist aanvoerden, bevoegd was om de gevraagde uitdrijving te bevelen¹. In een geschil nopens de bezetting van een koopvaardischip door de bemanning, oordeelde de voorzitter van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen dat hij bevoegd was om de uitdrijving van de bezetters te bevelen, terwijl de stakende zeelui hadden opgeworpen dat de vrederechter daartoe bevoegd was².

Doel van het onderzoek is in hoofdzaak uit te maken of in het algemeen de arbeidsrechtbank en haar voorzitter dan wel de vrederechter bevoegd is om de uitdrijving te bevelen.

2. Begrip bedrijfsbezetting

Alvorens in te gaan op de bevoegdheid inzake de uitdrijving dient het begrip bedrijfsbezetting even te worden toegelicht.

Het bedrijf kan worden gedefinieerd als een technisch-organisatorische eenheid van menselijke en zakelijke produktiefactoren³. De bezetting van het bedrijf wordt op vele manieren omschreven⁴. Bovendien kan de bedrijfsbezetting verschillende vormen aannemen die invloed uitoefenen op de begripsomschrijving van de bedrijfsbezetting. Zo kan de bedrijfsbezetting ingedeeld worden naar het doel, bv. in professionele bedrijfsbezettingen en in politieke bedrijfsbezettingen, in offensieve of in defensieve bedrijfsbezettingen. Bedrijfsbezettingen kunnen worden ingedeeld naar het tijdstip waarop ze plaatsvinden, en met name vóór of ná de (dreigende) sluiting van het bedrijf. Bedrijfsbezettingen kunnen worden gesplitst naar de wijze van totstandkoming,

bv. met of zonder de steun van de representatieve werknemersvakbonden. Ook op grond van de gehanteerde middelen kan een bedrijfsbezetting worden ingedeeld, bv. met of zonder de overname van de produktie⁵.

In het raam van een opstel over de bevoegdheid van de rechter om de uitdrijving te bevelen in geval van een bedrijfsbezetting, is het nuttig de bedrijfsbezetting uniform te definiëren als het door personeelsleden onder feitelijk gezag nemen van het bedrijf om beslissingen omtrent dat bedrijf die in het nadeel zijn van het personeel, zoals de sluiting van het bedrijf, te beïnvloeden⁶. Belangrijk is het feitelijk overnemen van het gezag over het bedrijf. Die actievormen van de personeelsleden binnen de grenzen van het bedrijf waarbij er geen feitelijke gezagsovername van minstens een deel van het bedrijf plaatsheeft, is verder niet te beschouwen als een bedrijfsbezetting. Zulks kan zich bv. voordoen wanneer de werknemers enkel gedurende de normale arbeidsuren in het bedrijf blijven en het werk neerleggen, m.a.w. in geval van een bepaalde vorm van een staking op de arbeidsplaats. Een «bezetting» zonder overname van het gezag kan zich voordoen wanneer de stakende personeelsleden in een beperkt deel van het bedrijf verblijven, bv. in de eetzaal of op een open terrein van de fabricagehallen, zonder dat dit wezenlijke invloed uitoefent op het feitelijk gezag van de werkgever over de exploitatie van het bedrijf. Het verblijven van de werknemers binnen de grenzen van het bedrijf zonder dat dit wezenlijke invloed uitoefent op het feitelijk gezag van de werkgever over zijn bedrijf, is ook van belang voor de beoordeling van de geoorlooftheid van het actiemiddel van de personeelsleden. Zulke in de tijd of in de ruimte beperkte bezettingen van het bedrijf die het gezag van de werkgever niet wezenlijk aantasten, worden in Frankrijk door de rechtspraak en de rechtsleer als geoorloofd beschouwd⁷. Maar de bedoelde actiemiddelen vallen buiten het in dit opstel gehanteerde begrip bedrijfsbezetting⁸.

¹ Vred. Grivegnée, 8 juli 1982, *Soc. Kron.*, 1982, 387, met noot CUVELLIEZ, M., «A propos ou à l'occasion d'un conflit collectif? — Commentaires d'humeur».

² Voorz. Arbrb. Antwerpen, 4 mei 1984, *Eur. Vervoerr.*, 1984, 521, bevestigd door Arbh. Antwerpen, kort ged., 9 mei 1984, *Soc. Kron.*, 1984, 605, met noot JACQMAIN, J., «Occupation d'un navire et référé social», *Eur. Vervoerr.*, 1984, 509.

³ *Sociaalrechtelijk Woordenboek*, Brussel, Secretariaat-Generaal van de Benelux, 1977, v° «Bedrijf»; zie art. 14 Bedrijfsorganisatiewet; art. 1 Veiligheidswet; RIGAUX, M., «De wetgeving m.b.t. de Comités V.G.V.: evolutie, toepassingsgebied en toepassing», in *Werknemersinspraak in veiligheidsbeleid*, Reeks sociaalrecht, nr. 17, Antwerpen, Kluwer, 1982, 36 tot 41; zie ook SCHAUB, G., *Arbeidsrecht von A - Z*, München, Beck, 1985, v° «Betrieb».

⁴ Zie bv. RIGAUX, M., «Collectieve arbeidsconflicten», in *Arbeidsrecht C.A.D.*, BLANPAIN, R., (red.), Brugge, Die Keure, 1986, III - 15 - 91, nr. 101.

⁵ Vgl. MERGITS, B., «De gevolgen van staking en lock-out op de individuele arbeidsverhouding en de individuele belangen inzake sociale zekerheid», *Bull. Centr. Arbr. V.U.B.*, 1979, nr. 2, 42 tot 52.

⁶ *Sociaalrechtelijk Woordenboek*, v° «Bedrijfsbezetting»; zie ASSER-DE LEEDE, *Asser's handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. Bijzondere overeenkomsten*, III, Zwolle, Tjeenk Willink, 1983, 277.

⁷ Zie Cass. fr. (soc.), 29 mei 1953, *D.S.*, 1953, 410; CAMERLYNCK, G., LYON-CAEN, G., en PELISSIER, J., *Droit du travail*, Parijs, Dalloz, 1984, nrs. 945 en 948; RIVERO, J. en SAVATIER, J., *Droit du travail*, Parijs, P.U.F., 1984, 389; SINAY, H. en JAVILLIER, J., «La grève» in *Droit du travail*, CAMERLYNCK, G., (red.), nr. 6, Parijs, Dalloz, 1984, nr. 158.

⁸ Anders THONON, R., «La grève, le droit et le pouvoir judiciaire», *J.T.T.*, 1982, 327.

3. De rechtsmacht ten aanzien van collectieve geschillen

Alvorens in te gaan op de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek inzake de materiële bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, van de arbeidsrechtbank en de vrederechter, dient eerst preliminair te worden afgehandeld of de rechterlijke macht überhaupt wel enige bevoegdheid bezit ten aanzien van collectieve geschillen. Bedoeld wordt niet de bevoegdheid ten aanzien van de beslechtig van juridische conflicten in het raam van een collectief geschil, maar wel de bevoegdheid om het collectief geschil als dusdanig te beslechten.

Een arbeidsgeschil of collectief (sociaal) geschil, ook nog collectief arbeidsconflict geheten, kan worden omschreven als een geschil tussen een groep van werknemers en één of meer werkgevers over arbeidsaangelegenheden, dit zijn aangelegenheden die betrekking hebben op de rechtspositie, de arbeidsvoorwaarden en de arbeidsomstandigheden van de werknemers⁹. Deze omschrijving moet enigszins genuanceerd worden. Terecht is er in de recentste rechtsleer op gewezen dat een collectief geschil ook betrekking kan hebben op een belang van de werknemers als maatschappelijke groep¹⁰ en zelfs op onverschillig welk belang dat de werknemers menen te moeten verdedigen¹¹.

Belangrijk is te beklemtonen dat collectieve geschillen dikwijls niet een recht tot voorwerp hebben, maar wel gericht zijn op de verandering van bepaalde rechtsregels of op de verdediging van een bepaald belang dat geen subjectief recht vormt¹². Willen de werknemers met het collectief geschil een loonsverhoging krijgen, dan streven ze een wijziging van de bestaande rechtsregel na. Soms beogen de werknemers door het collectief geschil dat de werkgever niet overgaat tot een collectief ontslag of tot de sluiting van de onderneming. In vele gevallen genieten de werknemers niet het recht niet te worden ontslagen. In andere gevallen willen de werknemers door het collectief conflict bereiken dat de werkgever een bepaald individueel ontslag, een collectief ontslag of de beslissing tot sluiting van de onderneming terug intrekt. Ook hier gaat het niet om een recht maar om een belang dat een groep van werknemers ter harte neemt. Het begrip collectief geschil is bijgevolg een ruim begrip.

De ruime omschrijving van het collectief geschil dient met zich te brengen dat de bedrijfsbezetting een vorm van een collectief geschil uitmaakt. Men kan dan ook vaststellen dat een bedrijfsbezetting meestal als een collectief arbeidsconflict wordt gezien¹³.

Soms wordt de mening verdedigd dat een bedrijfsbezetting om de gevolgen van een dreigende of een doorgevoerde sluiting van het bedrijf af te weren geen collectief arbeidsconflict uitmaakt¹⁴. Deze mening kan moeilijk worden onderschreven. De meeste bedrijfsbezettingen hebben betrekking op het afweten van de gevolgen van een dreigende of een doorgevoerde sluiting van het bedrijf. Wanneer de werknemers het bedrijf bezetten om een dreigende sluiting van het bedrijf te verhinderen, is het duidelijk dat het gaat om een geschil tussen een groep van werknemers en de werkgever over arbeidsaangelegenheden. Maar ook de bedrijfsbezetting na sluiting van het bedrijf, gepaard gaande met een onmiddellijk ontslag van de werknemers, dient te worden beschouwd als een collectief sociaal geschil. Dit is allereerst het geval omdat de bedrijfsbezetting in de regel tot doel heeft de werkgever te dwingen zijn verplichtingen inzake het betalen van achterstallig loon en ontslagvergoedingen na te komen. Het geschil heeft dan duidelijk betrekking op de arbeidsvoorwaarden, en met name op de verplichtingen van de werkgever krachtens de arbeidsovereenkomst. Maar indien de ontslagen werknemers het bedrijf bezetten om het ontslag ongedaan te maken zodat de vroegere arbeidsovereenkomsten blijven voortbestaan of nieuwe arbeidsovereenkomsten worden aangegaan, is er een collectief arbeidsgeschil omdat de bedrijfsbezetting betrekking heeft op de arbeidsomstandigheden van de werknemers. Het feit dat het collectief geschil bestaat tussen de gewezen werkgever en zijn ontslagen werknemers, neemt niet weg dat het om een collectief arbeidsconflict gaat indien het betrekking heeft op arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden, zoals het ontslag ook niet wegneemt dat een geschil tussen de gewezen werkgever en de gewezen werknemer inzake een schending van een concurrentiebeding een individueel sociaal conflict vormt¹⁵. De bedrijfsbezetting vormt dus een collectief sociaal geschil.

Nu neemt de Belgische rechtspraak¹⁶ en rechtsleer¹⁷ aan dat de rechter, en meer bepaald de arbeidsrechtbank, onbevoegd is om collectieve geschillen als dusdanig te beoordelen en te beslechten. De reden hiervoor is dat collectieve arbeidsconflicten dikwijls geen eigenlijke rechtsgeschillen zijn maar belangenconflicten tussen één of meer werkgevers en een groep van werknemers die op grond van sociale, economische en politieke overwegingen door verzoening en bemiddeling dienen te worden opgelost¹⁸.

Maar er is meer. De beslechtig van collectieve geschillen behoort niet tot de bevoegdheid van de rechterlijke

¹⁴ CAMERLYNCK, G., LYON-CAEN, G. en PELISSIER, J., o.c., nr. 944.

¹⁵ Voorz. Rb. Verviers (kort ged.), 9 juli 1981, *J.T.T.*, 1982, 74, met noot ROMMEL.

¹⁶ Voorz. Arbrb. Luik (kort ged.), 11 juni 1982, *J.T.T.*, 1982, 231, *Jur. Liège*, 1986, 595; Arrondr. Charleroi, 6 april 1982, *J.T.T.*, 1982, 378; Voorz. Arbrb. Luik, (kort ged.), 20 nov. 1978, *J.T.T.*, 1979, 122; Voorz. Arbrb. Luik (kort ged.), 16 juni 1986, *Jur. Liège*, 1986, 604, *J.T.T.*, 1987, 38, met noot.

¹⁷ LENAERTS, H., *Procesrecht*, nrs. 26 en 49; CAMBIER, C., *Droit judiciaire civil*, II, Brussel, Larciér, 1981, 589 en 590; FETTWEIS, A., *Handboek voor gerechtelijk recht*, II, *Bevoegdheid*, Antwerpen, Standaard, 1971, nr. 346; RIGAUX, M., o.c., III - 15 - 12, nr. 8 en III - 15 - 15 tot 21, nrs. 13 tot 21.

¹⁸ FETTWEIS, A., o.c., nr. 346.

⁹ Zie LENAERTS, H., *Sociaal procesrecht*, Gent, Story, 1968, nr. 26; LENAERTS, H., *Inleiding tot het sociaal recht*, Gent, Story, 1985, nr. 181; *Sociaalrechtelijk Woordenboek*, v° «Arbeidsconflict», «Arbeidsgeschil», «Arbeidsvoorwaarden» en «Arbeidsomstandigheden».

¹⁰ Zie RIGAUX, M., o.c., III - 15 - 11, nr. 6.

¹¹ LENAERTS, H., *Inleiding*, nr. 181.

¹² LENAERTS, H., *Procesrecht*, nr. 26; RIGAUX, M., o.c., III - 15 - 12, nr. 8.

¹³ Zie bv. RIGAUX, M., o.c., III - 15 - 92, nrs. 103 en 104; BAKELS, H. en OPHEIKENS, L., *Schets van het Nederlands arbeidsrecht*, Deventer, Kluwer, 1982, 190; ASSER-DE LEEDE, o.c., 274.

macht¹⁹. Men kan dan ook zeggen dat de rechtbanken in het algemeen geen rechtsmacht hebben ten aanzien van collectieve geschillen.

Traditioneel wordt de rechtsmacht onderscheiden van de bevoegdheid²⁰. De rechtsmacht is het onderdeel van de staatsmacht waarvan de uitoefening is toevertrouwd aan de rechterlijke macht²¹, terwijl de bevoegdheid het onderdeel van de rechtsmacht is dat bij wet aan een bepaalde rechter is toevertrouwd²². Anders gezegd betekent de regel dat de rechtbanken geen rechtsmacht hebben ten aanzien van collectieve geschillen dat geen enkele rechtbank die deel uitmaakt van de rechterlijke macht, de macht heeft om kennis te nemen van een vordering tot beslechting van een collectief geschil op zichzelf.

Tijdens de voorbereiding van art. 67 van de C.A.O.-Wet tot wijziging van art. 578, 3°, van het Gerechtelijk Wetboek heeft de wetgever duidelijk gesteld dat de rechter wel bevoegd is voor individuele geschillen betreffende de toepassing van collectieve arbeidsovereenkomsten maar niet voor collectieve geschillen welke voortvloeien uit een staking of een lock-out²³. Uit dit alles mag worden afgeleid dat de rechter, en met name de arbeidsrechtbank, niet bevoegd is om een collectief geschil als dusdanig te beslechten, maar wel om juridische geschillen te beslechten, ook wanneer het geschil gesitueerd kan worden in het kader van een collectief arbeidsconflict²⁴. Aldus oordeelde de voorzitter van de Arbeidsrechtbank te Charleroi dat de rechter onbevoegd is om vakbondsleiders te bevelen de uitbetaling van stakingsgeld te verbieden²⁵.

De term individuele geschillen dient ruim te worden geïnterpreteerd²⁶. De arbeidsrechtbank is bevoegd voor rechtsgeschillen inzake de obligatoire²⁷ en de normatieve bepalingen van een collectieve arbeidsovereenkomst. Aldus is de

arbeidsrechtbank bevoegd inzake de oprichting van een vakbondsafvaardiging ter uitvoering van een collectieve arbeidsovereenkomst²⁸. De arbeidsrechtbank is tevens bevoegd om te oordelen over de vordering tot uitbetaling van een ontslagvergoeding van een werknemer die ontslagen is wegens deelname aan een staking of een bedrijfsbezetting, ook indien de rechter daarbij een oordeel moet vellen over de rechtmatigheid van de staking of de bedrijfsbezetting²⁹. De arbeidsrechtbank is bevoegd om kennis te nemen van de vordering van een werkwilleg werknemer tegen zijn werkgever tot schadevergoeding van het loonverlies voortvloeiend uit een uitsluiting. Ook hier zal de rechter een oordeel moeten vellen over de rechtmatigheid van het collectieve conflict dat de vorm van de uitsluiting heeft aangenomen³⁰.

De regel dat de rechter onbevoegd is om collectieve geschillen als dusdanig te beslechten, belet dus niet dat de rechter wel bevoegd is om kennis te nemen van individualiseerbare rechtsgeschillen die in het raam van een collectief geschil ontstaan.

Aldus is de rechter bv. bevoegd om een einde te maken aan de schending van een burgerlijk recht, in casu het recht van de werkgever om het bedrijf en zijn installaties te betreden, die ontstaan is ter gelegenheid van een collectief arbeidsconflict^{30a}.

In dit verband zij terloops opgemerkt dat de rechter in een zaak die aan zijn oordeel is onderworpen, overeenkomstig art. 6 Ger. W. geen uitspraak mag doen bij wege van algemene beschikking en geen beslissingsmacht heeft ten aanzien van personen die niet als procespartij in het geding zijn betrokken.

4. De bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg

De bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg laat ik goeddeels buiten beschouwing. Art. 584 Ger. W. bepaalt dat de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg uitspraak doet in alle zaken, behalve die welke de wet aan de rechterlijke macht onttrekt.

De vraag die hierbij rijst is of deze bevoegdheid wordt beperkt door de concurrerende bevoegdheid van de voorzitters van de arbeidsrechtbank en de rechtbank van koophandel voor de materies die tot de respectieve bevoegdheid van die rechtbanken behoren. Dikwijls wordt die vraag

¹⁹ Zie art. 660, eerste lid, Ger. W.: «Behalve wanneer het voorwerp van de vordering niet tot de bevoegdheid van de rechterlijke macht behoort, verwijst iedere beslissing betreffende de bevoegdheid de zaak zo nodig naar de bevoegde rechter die zij aanwijst.»

²⁰ R.P.D.B., II, v° «Compétence en matière civile et commerciale», nr. 1; Pand. B., dl. 57, v° «Jurisdiction», nr. 4.

²¹ Zie de artt. 92 en 93 Gw.; VAN LENNEP, R., *Belgisch burgerlijk procesrecht*, VIII, *Bevoegdheid*, Antwerpen, Standaard, 1953, nr. 96; HUGENHOLTZ-HEEMSKERK, *Hoofddlijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, Den Haag, VUGA, 1979, nr. 7; ROSENBERG-SCHWAB, *Zivilprozessrecht*, München, Beck, 1977, § 9, I.

²² Zie art. 8 Ger. W.; VAN LENNEP, R., o.c., VIII, nr. 97; FETTWEIS, A., o.c., II, nr. 4; ROUARD, P., *Traité élémentaire de droit judiciaire privé, Introduction générale*, II, Brussel, Bruylant, 1979, nr. 974; HUGENHOLTZ-HEEMSKERK, o.c., nr. 8.

²³ Zie Verslag Senaatscommissie, *Parl. St.*, Senaat, 1967-68, nr. 78, 113.

²⁴ Zie MARTENS, P., «A propos des occupations d'entreprise», *Jur. Liège*, 1986, 594; vgl. echter Voorz. Arbrb. Luik (kort ged.), 16 juni 1986, *Jur. Liège*, 1986, 604.

²⁵ Voorz. Arbrb. Charleroi, 7 mei 1979, *J.T.T.*, 1979, 184, met advies ANCIAUX, *T.S.R.*, 1979, 176, *T.S.R.*, 1979, 305 (samenvatting) met noot PIRON, J.; PETIT, J., *Arbeidsgerechten en sociaal procesrecht*, A.P.R., Gent, Story, 1980, nr. 191.

²⁶ Zie Arrondrb. Charleroi, 6 april 1982, *J.T.T.*, 1982, 378.

²⁷ Zie bv. Arbh. Brussel, 6 juni 1986, *R.W.*, 1986-87, 1269; RIGAUX, M., «Le lock-out: une cause de suspension légale ou une interruption fautive de l'exécution du contrat de travail?», noot onder Cass., 7 mei 1984, *R.C.J.B.*, 1986, 499.

²⁸ Arrondrb. Charleroi, 6 april 1982, *J.T.T.*, 1982, 378; Arbrb. Bergen, 19 januari 1982, *T.S.R.*, 1982, 567, met noot HELIN, G.; LAENENS, J., *Commentaar Gerechtelijk Wetboek*, Antwerpen, Kluwer, losbl., art. 578, nr. 7; Arrondrb. Hasselt, 3 december 1973, *Jur. Liège*, 1973-74, 35; contra: Arbrb. Doornik, 2 juli 1975, *T.S.R.*, 1975, 454, met noot HELIN, G.; Arbrb. Nijvel, 21 mei 1971, *T.S.R.*, 1972, 108; PETIT, J., o.c., nrs. 191 en 371.

²⁹ RIGAUX, M., o.c., III - 15 - 16, nr. 15; zie bv. Arbrb. Charleroi, 24 december 1973, *J.T.T.*, 1974, 75; Arbh. Brussel, 5 februari 1973, *J.T.*, 1973, 125; Arbh. Brussel, 12 februari 1973, *T.S.R.*, 1973, 294.

³⁰ RIGAUX, M., o.c., III - 15 - 16, nr. 15; zie bv. Arbrb. Charleroi, 18 juni 1979, *T.S.R.*, 1979, 279, met advies substituut DANDOIS; Arbh. Bergen, 29 juni 1981, *T.S.R.*, 1981, 431, met advies adv.-gen. MALLIE.

^{30a} Zie Bergen, 9 december 1986, *J.T.T.*, 1987, 134, met noot.

negatief beantwoord³¹. Toch ben ik met Verougstraete op grond van het verslag van senator De Baeck van oordeel dat de bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg wel degelijk beperkt wordt door de concurrerende bevoegdheid van de voorzitters van de arbeidsrechtbank en de rechtbank van koophandel³². Uit het verslag van De Baeck blijkt zeer duidelijk dat de bevoegdheid van de enkele voorzitter van de arrondissementsrechtbank, zoals die oorspronkelijk door Van Reepinghen was geconcipeerd, nu verdeeld wordt over drie onafhankelijke voorzitters. Alle bevoegdheden die in het oorspronkelijke ontwerp werden toebedeeld aan de voorzitter van de arrondissementsrechtbank, worden door art. 584 Ger. W. verdeeld onder de drie voorzitters³³. Zoals men weet voorzag Koninklijk Commissaris Van Reepinghen één arrondissementsrechtbank met drie afdelingen en ook een eenheid van rechtsmacht in kort geding. In dit systeem zijn vanzelfsprekend bevoegdheidsconflicten tussen voorzitters uitgesloten aangezien de voorzitter bevoegd was voor alle geschillen waarvan de rechtbanken en hoven kennis konden nemen. Senator De Baeck expliciteert dat in het systeem van drie onafhankelijke rechtbanken en voorzitters op grond van art. 584 Ger. W. wel bevoegdheidsconflicten tussen de voorzitters mogelijk zijn en dat deze moeten worden geregeld overeenkomstig art. 639 e.v. Ger. W. inzake de regeling van bevoegdheidsconflicten³⁴. Overigens lijkt ook art. 568, tweede lid, Ger. W. ter zake van toepassing te zijn³⁵.

Uiteindelijk heeft de betwisting ten aanzien van de bevoegdheid van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg om de uitdrijving te bevelen in geval van bedrijfsbezetting weinig belang. Hierna zal immers nog blijken dat de voorzitter van de arbeidsrechtbank, en hetzelfde geldt wellicht ook voor de voorzitter van de rechtbank van koophandel, geen concurrerende bevoegdheid bezit om de bedoelde uitdrijving te bevelen. Bijgevolg is de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg in beginsel bevoegd om de uitdrijving van de bezetters te bevelen. De eventuele bevoegdheid van de vrederechter ter zake vormt geen concurrerende presidentiële bevoegdheid zodat de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg bevoegd blijft om de uitdrijving te bevelen, ongeacht de bevoegdheid van de vrederechter³⁶.

5. Bevoegdheid van de vrederechter

Art. 591, 1°, Ger. W. bepaalt o.a. dat de vrederechter, ongeacht het bedrag van de vordering, kennis neemt van de vorderingen tot betaling van vergoedingen voor bewoning van en tot uitzetting uit plaatsen zonder recht betrokken, onverschillig of die vorderingen al dan niet volgen uit een overeenkomst. De vrederechter heeft dus een bijzondere materiële bevoegdheid gekregen om de uitzetting uit plaatsen zonder recht betrokken te bevelen en om kennis te nemen van de schadevergoedingseisen die in ondergeschikt verband staan tot die vordering tot uitdrijving. De vrederechter is bevoegd ongeacht het bedrag van de vordering³⁷.

De vraag die bij de lectuur van deze bepaling rijst is of de vrederechter ook bevoegd is om de uitdrijving te bevelen in geval van bedrijfsbezetting door de werknemers. De rechtspraak heeft in overwegende mate positief geantwoord op deze vraag³⁸.

Tijdens de voorbereiding van het Gerechtelijk Wetboek werd de vraag gesteld of de vrederechter bevoegd is om de uitzetting te bevelen wanneer de bezetter zich op een titel beroept, waarvan de waardering ontsnapt aan de bijzondere bevoegdheid van de vrederechter. Uit het verslag Van Reepinghen blijkt dat het Gerechtelijk Wetboek ter zake de rechtspraak van het Hof van Cassatie heeft willen bevestigen³⁹. Het oordeelde dat de vroegere bewoordingen «vordering tot uitzetting uit zonder recht bewoonde plaatsen», in ruime zin moeten worden uitgelegd en dat het er weinig op aankomt of er al dan niet een huurovereenkomst bestaat⁴⁰. In dezelfde lijn besliste het Hof van Cassatie dat de vrederechter bevoegd is de uitzetting te bevelen, zelfs indien de betwiste titel een handelskarakter heeft⁴¹. De vrederechter heeft dus een ruime en algemene uitzettingsbevoegdheid.

Uit het voorgaande zijn een paar belangrijke besluiten te trekken. Allereerst is de vrederechter bevoegd om de uitzetting te bevelen wanneer de bezetter zich op een titel beroept waarvan de waardering ontsnapt aan de bijzondere bevoegdheid van de vrederechter. In de tweede plaats is de bevoegdheid van de vrederechter niet beperkt tot de uitzetting van gewezen huurders. Aldus is de vrederechter bevoegd om een werknemer uit te zetten waarvan de arbeids-

³⁷ Zie FETTWEIS, A., o.c., nrs. 218 en 223.

³⁸ Voorz. Rb. Verviers (kort ged.), 9 juli 1981, *J.T.T.*, 1982, 74, met noot ROMMEL, G.; Vred. Grivegnée, 8 juli 1982, *Jur. Liège*, 1986, 615, *T. Vred.*, 1983, 14, *Soc. Kron.*, 1982, 387, met noot CUVELLIEZ, M.; Vred. Luik, 5 jan. 1984, *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1984, 97, *Jur. Liège*, 1986, 619; Vred. Grivegnée, 3 mei 1984, *Jur. Liège*, 1986, 620; zie ook Voorz. Arbrb. Namen, 11 feb. 1976, *T.S.R.*, 1976, 302, *R.C.J.B.*, 1977, 581, met noot MAGREZ, M., «L'occupation d'usine: une voie de fait répréhensible ou l'exercice d'un droit»; Voorz. Rb. Luik, 25 april 1984, *Jur. Liège*, 1986, 602.

Vgl. Voorz. Arbrb. Antwerpen (kort ged.), 4 mei 1984, *Eur. Vervoerr.*, 1984, 521; Arbrb. Antwerpen (kort ged.), 9 mei 1984, *Soc. Kron.*, 1984, 605, met noot JACQMAIN, J., «Occupation d'un navire et référé social», *Eur. Vervoerr.*, 1984, 509.

³⁹ VAN REEPINGHEN, C., *Verslag over de gerechtelijke hervorming*, Brussel, Belgisch Staatsblad, 1964, I, 244.

⁴⁰ Zie Cass., 14 december 1961, *Pas.*, 1962, I, 463, inzake art. 3, 1°, van de wet van 25 maart 1876.

⁴¹ Zie Cass., 30 april 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 846.

³¹ Zie bv. Bergen, 9 december 1986, *J.T.T.*, 1987, 134; Bergen, 21 januari 1976, *Pas.*, 1976, II, 199; Arrondrb. Antwerpen, 18 juni 1974, *R.W.*, 1974-75, 1262; FETTWEIS, A., o.c., II, nr. 467; FETTWEIS, A., «Les institutions judiciaires et la compétence», in *Le Code judiciaire*, Travaux de la Faculté de droit de Namur, nr. 2, Brussel, Larcier, 1969, 65.

³² Zie VEROUGSTRAETE, I., «Het kort geding. Recente trends», *T.P.R.*, 1980, 272, nr. 22; zie ook LAENENS, J., *Comm. Ger. W.*, art. 584, nr. 3.

³³ Zie Verslag DE BAECK, *Pasin.*, 1967, supplement, nr. 11-12, Code judiciaire, ad art. 584, p. 846.

³⁴ Zie Verslag DE BAECK, *Pasin.*, 1967, supplement Code judiciaire, ad art. 584, p. 847.

³⁵ Zie LAENENS, J., *Comm. Ger. W.*, art. 584, nr. 3; VEROUGSTRAETE, I., o.c., *T.P.R.*, 1980, 272, nr. 22; contra: Gent, 12 maart 1981, *R.W.*, 1981-82, 1683.

³⁶ Vgl. FETTWEIS, A., o.c., II, nr. 467.

overeenkomst beëindigd was vóór de dagvaarding tot uitzetting⁴². Voorts volgt daaruit dat de vrederechter bevoegd blijft om de uitzetting te bevelen in geval van bedrijfsbezetting, zelfs wanneer de vrederechter dan een collectief sociaal geschil moet beoordelen, wat principieel niet tot zijn bevoegdheid behoort. Aldus heeft de vrederechter in zekere zin op grond van de bijzondere bevoegdheid tot uitzetting een belangrijk «sociaal-rechtelijke» bevoegdheid. Om uit te maken of het betrekken van de plaatsen zonder recht is gebeurd, moet de rechter uitspraak doen over de rechtmatigheid van het in het collectief arbeidsconflict door de werknemers gehanteerde actiemiddel van de bedrijfsbezetting.

Niettemin moet nog worden nagegaan hoever de bevoegdheid tot uitdrijving uit plaatsen zonder recht betrokken gaat. Slaat de term «plaatsen» enkel op onroerende of ook op roerende goederen? Dit is belangrijk omdat de werknemers in een collectief geschil soms roerende goederen bezetten.

In het overgrote deel van de gevallen worden in geval van bedrijfsbezetting goederen bezet die onroerend zijn uit hun aard of door hun bestemming⁴³. Maar zeelieden kunnen bv. het koopvaardijship van hun werkgever-reder bezetten. Een zeeschip is een roerend goed⁴⁴. Een zeeschip van een rederij kan ook moeilijk als onroerend door bestemming worden beschouwd omdat het niet bestemd is voor de dienst en de exploitatie van een onroerend goed⁴⁵. Wél onroerend door bestemming voor de exploitatie van een onroerend goed zijn de vrachtwagens waarmee de produktie van een bepaalde nijverheid wordt vervoerd, of nog de voertuigen waarmee de produktie van een landbouwbedrijf wordt afgevoerd bv. naar de melkerij⁴⁶. Maar nemen we het geval van een vervoerbedrijf waarvan de goederen in essentie bestaan uit een kantoor en vrachtwagens. Of de vrachtwagens nog als onroerend door bestemming kunnen worden beschouwd, is zeer twijfelachtig⁴⁷. Wat geëxploiteerd wordt is niet zozeer een onroerend goed, het kantoor, maar wel het vervoermateriaal zelf. Het kantoor is een bijzaak voor de dienst en exploitatie van

roerende goederen. Vervoermiddelen kunnen maar onroerend door bestemming worden indien zij als bijzaak dienen voor de dienst en de exploitatie van een hoofdzaak die onroerend is uit haar aard⁴⁸. Bovendien is vereist dat het onroerend goed bijzonder aangepast is voor de beoogde exploitatie zodat derden op grond van uiterlijke tekenen kunnen nagaan dat de roerende goederen, in het voorbeeld de vrachtwagens, nuttig zijn voor de dienst en de exploitatie van het uit zijn aard onroerend goed, nl. het kantoor⁴⁹. Een kantoorgebouw is niet bijzonder aangepast aan de exploitatie van een transportbedrijf. Indien de werknemers van bedoeld transportbedrijf de vrachtwagens zouden bezetten, dan bezetten zij roerende goederen.

Op de vraag of het begrip «plaatsen» vervat in art. 591, 1°, Ger. W. betrekking heeft enkel op onroerende goederen dan ook op roerende goederen, wordt in de literatuur weinig expliciet ingegaan⁵⁰. Uit de systematiek van art. 591, 1°, Ger. W. blijkt wellicht dat de bevoegdheid tot uitdrijving uit ten onrechte betrokken plaatsen enkel slaat op onroerende goederen. Art. 591, 1°, Ger. W. kent de vrederechter benevens het reeds vermelde uitzettingsrecht, nog de bevoegdheid toe inzake de geschillen betreffende de verhuring van onroerende goederen en betreffende het recht van voorkoop van de pachter in geval van verkoop van een verpachte landeigendom. Voor Cambier is het duidelijk dat de uitzetting uit ten onrechte betrokken plaatsen enkel slaat op onroerende goederen⁵¹. Indien dit juist is, dan is de vrederechter onbevoegd om de uitzetting te bevelen wanneer de werknemers een roerend goed bezetten, bv. het schip waarop zij werken, of de vrachtwagens van het transportbedrijf van hun werkgever. In dit verband zij trouwens opgemerkt dat de bezitsvorderingen, waarvan de vrederechter eveneens kennis neemt, ook enkel betrekking hebben op onroerende goederen⁵².

Indien de vrederechter materieel onbevoegd is om de uitdrijving van de bezetters van een roerend goed te bevelen, blijft de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg ter zake nog bevoegd^{52a}.

6. Uitzonderingsgerechten en de bevoegdheid om de uitdrijving te bevelen

Het feit dat de vrederechter op grond van een specifieke wetsbepaling de algemene bevoegdheid heeft om in geval van onrechtmatige bezetting de uitzetting te bevelen, dus ook in geval van ongeoorloofde bedrijfsbezetting door de werknemers, heeft belangrijke gevolgen.

Een dubbele hypothese kan nu worden onderscheiden.

⁴² DE PAGE en DEKKERS, *o.c.*, V, nr. 674; DERINE, VAN NESTE en VANDENBERGHE, *o.c.*, I, nrs. 52, 55, C en 57; *R.P.D.B.*, I, v° «Biens», nr. 64.

⁴³ DE PAGE en DEKKERS, *o.c.*, V, nr. 675; DERINE, VAN NESTE en VANDENBERGHE, *o.c.*, I, nr. 56; *R.P.D.B.*, I, v° «Biens», nr. 61.

⁴⁴ Vgl. FETTWEIS, A., *o.c.*, II, nrs. 223 en 224; FETTWEIS, KOHL en DE LEVAL, *o.c.*, nr. 148.

⁴⁵ Zie CAMBIER, C., *o.c.*, II, 408, 409, 410 en 414.

⁴⁶ Zie art. 591, 5°, Ger. W.; art. 1370, 1°, Ger. W.; FETTWEIS, A., *o.c.*, II, nrs. 234 en 237; DERINE, VAN NESTE en VANDENBERGHE, *o.c.*, I, nr. 579.

^{52a} Zie supra, nr. 4.

⁴² PETIT, J., *o.c.*, nrs. 187 en 371, met veel verwijzingen; FETTWEIS, A., KOHL, A. en DE LEVAL, G., *Eléments de la compétence civile*, Luik, Presses universitaires, 1983, nr. 148; Arrondr. Charleroi, 6 juni 1978, *Rev. Rég. Dr.*, 1979, 846; Arbrb. Doornik, 18 september 1981, *J.T.T.*, 1982, 271; zie reeds *R.P.D.B.*, II, v° «Conseil de prud'hommes», nr. 204; anders Vred. Bree, 4 mei 1972, *R. W.*, 1972-73, 727, met noot; Arbrb. Namen, 23 december 1976, *Jur. Liège*, 1976-1977, 165, *Rev. Rég. Dr.*, 1977, 324, met noot DUMONT, M.

⁴³ Zie RIGAUX, M., *Staking en bezetting naar Belgisch recht*, in Reeks sociaal recht, nr. 6, Antwerpen, Kluwer, 1979, 433.

⁴⁴ Zie art. 531 B.W.; DERINE, R., VAN NESTE, F. en VANDENBERGHE, H., *Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard, 1974, nrs. 71 en 617; art. 2 Zeevaartwet.

⁴⁵ DERINE, R. en HAMELINCK, P., «Overzicht van rechtspraak (1969-1972) Zakenrecht», *T.P.R.*, 1973, 786 en 787.

⁴⁶ Zie DERINE, VAN NESTE en VANDENBERGHE, *o.c.*, nrs. 52 en 55.

⁴⁷ Zie art. 524 B.W., DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *Traité élémentaire de droit civil belge*, V, Brussel, Bruylant, 1975, nrs. 644 en 653 e.v.; DERINE, VAN NESTE en VANDENBERGHE, *o.c.*, I, nrs. 48, 50 tot 52, 54 tot 57; VANDENBERGHE, H., *Zakenrecht*, Brussel, Aurelia, 1976, 36 tot 39.

Ofwel zou men uit de analyse van de wetsbepalingen inzake de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank tot de bevinding komen dat ook deze rechtbank bevoegd is om de uitzetting in geval van ongeoorloofde bedrijfsbezetting te bevelen. Nu zijn zowel de vrederechter als de arbeidsrechtbank uitzonderingsgerechten die geen algemene bevoegdheid hebben, maar enkel bevoegd zijn voor de hun toegewezen materies⁵³. Voor een bepaalde materie kunnen er geen twee uitzonderingsgerechten bevoegd zijn⁵⁴. Indien zou blijken dat twee uitzonderingsgerechten bevoegd zijn, moet er een keuze gemaakt worden volgens de hiërarchie die het Gerechtelijk Wetboek voor de uitzonderingsgerechten heeft voorzien⁵⁵. De arbeidsrechtbank blijkt het belangrijkste uitzonderingsgerecht te zijn⁵⁶. Dit alles impliceert dat, in de geschetste hypothese, uiteindelijk de arbeidsrechtbank en niet de vrederechter bevoegd zou zijn om de uitzetting in geval van bedrijfsbezetting te bevelen.

Ofwel zou men, en dat is een tweede veronderstelling, tot de bevinding komen dat de arbeidsrechtbank onbevoegd is om de uitzetting te bevelen in geval van bedrijfsbezetting. In deze veronderstelling is vanzelfsprekend enkel de vrederechter als uitzonderingsgerecht bevoegd om de uitzetting te bevelen.

7. Bevoegdheid van de arbeidsrechtbank

Als men de algemene beschouwingen inzake de materiële bevoegdheid van de arbeidsrechtbank doorleest, vindt men vaak de stelling dat de arbeidsrechtbank bevoegd is om alle individuele sociale geschillen te beslechten⁵⁷. Hierbij kan het volgende worden gepreciseerd. De voorgaande opvatting kan wellicht nauwkeuriger worden geformuleerd door te stellen dat de arbeidsrechtbank principieel bevoegd is om, ongeacht het bedrag van de vordering, kennis te nemen van alle geschillen die betrekking hebben op het arbeidsrecht en het sociale-zekerheidsrecht, d.w.z. van alle geschillen waarvan de oplossing te vinden is in het sociaal recht⁵⁸. Hieruit vloeit voort dat de arbeidsrechtbank bevoegd is om kennis te nemen van een individueel sociaal geschil wanneer noch het Gerechtelijk Wetboek, noch een bijzondere wet-

tekst bepalen welke rechtbank bevoegd is om kennis te nemen van een bepaald geschil met betrekking tot het sociaal recht. Aldus kunnen gebeurlijke leemten in de opsommingen van de wet worden aangevuld⁵⁹.

Toch bestaat er op dit beginsel een belangrijke uitzondering, nl. wanneer een expliciete wetsbepaling de bevoegdheid inzake de kennisneming van een bepaald individueel sociaal geschil aan een andere (gerechtelijke of administratieve) rechter verleent⁶⁰⁻⁶¹. Voorts moet worden aangestipt dat de arbeidsrechtbank een uitzonderingsgerecht blijft. Dit impliceert dat, onverkort de opvulling van eventuele leemten in de wettelijke opsomming, de volstreekte bevoegdheid van de arbeidsrechtbank niet mag worden uitgebreid⁶².

Na deze inleidende beschouwingen ten aanzien van de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank moet worden ingegaan op de centrale kwestie of de arbeidsrechtbank krachtens art. 578 Ger. W. bevoegd is om de uitzetting te bevelen in geval van bedrijfsbezetting. Het antwoord op die vraag bepaalt tegelijkertijd de bevoegdheid van de voorzitter van de arbeidsrechtbank om in kort geding de uitzetting te bevelen⁶³.

Art. 578, 1°, Ger. W. biedt wellicht de meeste kans om de arbeidsrechtbank bevoegd te maken om de uitzetting te bevelen omdat het in algemene zin bepaalt dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van geschillen inzake arbeidsovereenkomsten. Deze wetsbepaling impliceert dat de arbeidsrechtbank alleen bevoegd is indien het geschil rechtstreeks betrekking heeft op het aangaan, de uitvoering of de beëindiging van een arbeidsovereenkomst. Enkel indien het geschil rechtstreeks zijn oorsprong vindt in de arbeidsovereenkomst is de arbeidsrechtbank materieel bevoegd⁶⁴. Dit kan worden geïllustreerd met een aantal voorbeelden. De vordering tot terugbetaling van een lening kan bij de ar-

⁵³ Zie CAMBIER, C., *o.c.*, II, 383 en 384; FETTWEIS, A., *o.c.*, II, nrs. 72 tot 74.

⁵⁴ Anders RIGAUX, M., *o.c.*, III - 15 - 96 en 97, nr. 110.

⁵⁵ Voorz. Rb. Verviers (kort ged.), 9 juli 1981, *J.T.T.*, 1982, 74; FETTWEIS, A., *o.c.*, nr. 334; FETTWEIS, KOHL en DE LEVAL, *o.c.*, nr. 202.

⁵⁶ Zie art. 565 Ger. W.; Voorz. Rb. Verviers (kort ged.), 9 juli 1981, *J.T.T.*, 1982, 74; FETTWEIS, A., *o.c.*, nr. 334.

⁵⁷ Arrondrb. Charleroi, 6 april 1982, *J.T.T.*, 1982, 378; Voorz. Arbrb. Luik (kort ged.), 20 nov. 1978, *J.T.T.*, 1979, 122; Voorz. Arbrb. Luik (kort ged.), 11 juni 1982, *J.T.T.*, 1983, 231; FETTWEIS, A., *o.c.*, II, nrs. 332 en 336; FETTWEIS, KOHL en DE LEVAL, *o.c.*, nrs. 199 en 203; MORGENTHAU, L., «Le procès social après la réforme judiciaire», *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1968, 282; SERVAIS, J., «Réflexions sur les articles 578 à 583 du Code judiciaire», *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1972, 57; zie LENAERTS, H., *Procesrecht*, nr. 49.

⁵⁸ Zie FETTWEIS, KOHL en DE LEVAL, *o.c.*, nr. 203; KRINGS, E., «De arbeidsgerechten: doelstelling en verwezenlijkingen», *R.W.*, 1981-82, 710; LAENENS, J., «Overzicht van rechtspraak (1970-1978). De bevoegdheid», *T.P.R.*, 1979, 296; LAENENS, J., *Comm. Ger.*, art. 578, nr. 1.

⁵⁹ FETTWEIS, A., *o.c.*, II, nrs. 73 en 336; FETTWEIS, KOHL en DE LEVAL, *o.c.*, nrs. 75 en 203; LAENENS, J., *Comm. Ger.*, art. 578, nr. 1; vgl. PETIT, J., *o.c.*, nrs. 160 tot 163.

⁶⁰ Zie FETTWEIS, A., *o.c.*, II, nr. 336, voetnoot 12, p. 187; FETTWEIS, KOHL en DE LEVAL, *o.c.*, nr. 203, voetnoot 4; LAENENS, J., *Comm. Ger.*, art. 578, nr. 1, voetnoot 1.

⁶¹ Als voorbeeld van een sociaal geschil waarvan de bevoegdheid krachtens een expliciete bepaling aan een andere rechter dan de arbeidsrechtbank is toegekend wordt vaak verwezen naar art. 591, 16°, Ger. W.: FETTWEIS, A., *o.c.*, II, nr. 336, voetnoot 12; FETTWEIS, KOHL en DE LEVAL, *o.c.*, nr. 203, voetnoot 4; LAENENS, J., *Comm. Ger.*, art. 578, nr. 1, voetnoot 1; PETIT, J., *o.c.*, nr. 161. Maar of art. 591, 16°, Ger. W., inzake de omvang van de vergoeding van helpers van zelfstandigen die een landbouw- of een tuinbouwbedrijf exploiteren (wet 27 juli 1967), betrekking heeft op het arbeidsrecht of de sociale zekerheid is twijfelachtig.

⁶² FETTWEIS, A., *o.c.*, II, nr. 334; LAENENS, J., *o.c.*, *T.P.R.*, 1979, 296; vgl. SERVAIS, J., *o.c.*, *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1972, 57, voetnoot 2, 68 en 69.

⁶³ Zie art. 584, tweede lid, Ger. W.; LEBOUQU, E. en VAN ECKHOUTTE, W., «Het sociaalrechtelijk kort geding», *R.W.*, 1982-83, 1091; WILLAERT, C., «Les conflits collectifs et le pouvoir judiciaire: le lock-out», *T.S.R.*, 1980, 7.

⁶⁴ Zie reeds Cass., 11 okt. 1963, *Pas.*, 1964, I, 144, *R.W.*, 1963-64, 1699; Gent, 4 nov. 1982, *R.W.*, 1984-85, 2285, met noot; CAMBIER, C., *o.c.*, II, 585; FETTWEIS, A., *o.c.*, II, nr. 341; LAENENS, J., *o.c.*, *T.P.R.*, 1979, 301; LAENENS, J., *Comm. Ger.*, art. 578, nr. 5; *R.P.D.B.*, II, v° «Conseil de prud'hommes», nr. 201; anders: Arbrb. Gent, 13 dec. 1979, *R.W.*, 1980-81, 1335, met noot.

beidsrechtbank worden ingeleid op voorwaarde dat de lening was toegestaan krachtens een beding in de arbeidsovereenkomst⁶⁵. Omgekeerd is de arbeidsrechtbank bevoegd om kennis te nemen van een geschil inzake een lening die niet is toegestaan krachtens een bepaling in de arbeidsovereenkomst⁶⁶, of krachtens een bepaling in het arbeidsreglement⁶⁷. De arbeidsrechtbank is bevoegd om kennis te nemen van de eis tot vergoeding van de schade toegebracht aan een woning wanneer in de arbeidsovereenkomst is bedongen dat de werkgever de woning als loon in natura ter beschikking stelt van de werknemer gedurende het bestaan van de arbeidsovereenkomst⁶⁸. De arbeidsrechtbank is immers bevoegd om kennis te nemen van de eis tot vergoeding van de schade toegebracht aan een woning omdat de woning krachtens een expliciete bepaling van de arbeidsovereenkomst ter beschikking van de werknemer werd gesteld en het geschil aldus rechtstreeks zijn oorsprong vindt in de arbeidsovereenkomst. Algemeen neemt men aan dat de eis tot schadevergoeding van een werkgever op grond van art. 1382 B.W. tegen zijn werknemer wegens een niet-sociaalrechtelijk misdrijf door deze laatste gepleegd tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst, niet mag worden ingeleid bij de arbeidsrechtbank⁶⁹. Het geschil vindt immers niet rechtstreeks zijn oorsprong in de arbeidsovereenkomst, maar in een misdrijf gepleegd naar aanleiding van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst.

Al deze voorbeelden illustreren het vereiste dat het geschil rechtstreeks zijn oorsprong moet vinden in de arbeidsovereenkomst. Nu vindt een geschil nopens een bedrijfsbezetting, en meer bepaald de vordering tot uitdrijving van de werknemers in geval van ongeoorloofde bedrijfsbezetting, niet rechtstreeks zijn oorsprong in de arbeidsovereenkomst, maar in het genot en de beschikking over een in het algemeen onroerend goed. De vordering tot uitdrijving vloeit rechtstreeks voort uit het eigendomsrecht van de werkgever ten aanzien van zijn bedrijf. Door de bedrijfsbezetting wordt immers het recht van de werkgever als eigenaar van het bedrijf, en meer bepaald het genot en het beschikkings-

recht, beperkt of aangetast⁷⁰⁻⁷¹. Zelfs indien men de bedrijfsbezetting beschouwt als een modaliteit van het stakingsrecht, dan nog betekent het aspect bedrijfsbezetting een aantasting van het eigendomsrecht. De bedrijfsbezetting is immers het door personeelsleden onder feitelijk gezag nemen van het bedrijf⁷². Het geschil inzake de bedrijfsbezetting en de vordering tot uitzetting vinden slechts onrechtstreeks hun oorsprong in de arbeidsovereenkomst. De bedrijfsbezetting wordt immers uitgevoerd door een groep personen die met de werkgever verbonden zijn of waren door een arbeidsovereenkomst met het oog op de verbetering van hun arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden⁷³. Toch kan men moeilijk volhouden dat de vordering tot uitdrijving een geschil vormt inzake de uitvoering van de arbeidsovereenkomst⁷⁴. Men kan aannemen dat de bezetters niet te goeder trouw de arbeidsovereenkomst uitvoeren omdat ze niet de overeengekomen arbeid presteren, onverschillig of de bezetters nu al dan niet de productie overnemen. De uitzetting van de werknemers die ten onrechte het bedrijf bezetten, verandert op zich niets aan het feit dat de arbeidsovereenkomsten van de bezetters niet worden uitgevoerd omdat de werknemers nog altijd kunnen staken. De opvatting dat het geschil tussen de werkgever en de bezetters nopens de bedrijfsbezetting een geschil inzake de arbeidsovereenkomst vormt, vloeit misschien hieruit voort dat de rechter bij de beoordeling van de rechtmatigheid van de bedrijfsbezetting meermaals zal nagaan of de werkgever zijn verbintenissen krachtens de ar-

⁷⁰ Zie art. 544 B.W.; Arbh. Brussel, 5 feb. 1973, *J.T.*, 1973, 125; FRANÇOIS, L., *Théorie des relations collectives du travail en droit belge*, in Collection droit social, PATTE, M. en SOJCHER-ROUSSELLE, M., (red.), Brussel, Bruylant, 1980, nr. 83; TAQUET, M. en WANTIEZ, C., «De la licéité de l'occupation de l'usine», *J.T.T.*, 1977, 192 tot 194; zie ook JAMOULLE, M., *Le contrat de travail*, II, Luik, Faculté de droit, 1986, nr. 400.

⁷¹ Buiten beschouwing blijft hier de moeilijkheid wanneer de bedrijfsbezetting een ongeoorloofde aantasting van het eigendomsrecht van de werkgever uitmaakt.

⁷² Zie supra, begrip bedrijfsbezetting.

⁷³ Zie supra, begrip collectief geschil.

⁷⁴ Vgl. Luik, (kort ged.), 12 nov. 1986, *Jur. Liège*, 1986, 705. Contra: Arbh. Antwerpen (kort ged.), 9 mei 1984, *Soc. Kron.*, 1984, 605, met noot JACQMAIN, J.; contra ook Voorz. Arbrb. Antwerpen (kort ged.), 4 mei 1974, *Eur. Vervoerr.*, 1984, 521: «Overwegende dat art. 584 Ger. W. bepaalt dat de voorzitter van de arbeidsrechtbank bij voorraad uitspraak kan doen in de gevallen die hij spoedeisend acht, in aangelegenheden die tot de bevoegdheid van de rechtbank behoren, zoals in onderhavig geval, vermits het een geschil betreft inzake de uitvoering van de arbeidsovereenkomst voor zeelieden; Dat trouwens huidig geschil zich duidelijk in de sfeer van een arbeidsovereenkomst situeert en niet in deze van het eigendomsrecht.»

Aangestipt zij dat de voorzitter van de Arbeidsrechtbank te Antwerpen in casu toch bevoegd was om de uitdrijving te bevelen omdat hij door de voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen als de bevoegde rechter was aangewezen krachtens art. 660 Ger. W. Dit artikel verbiedt de rechter naar wie verwezen wordt, een nieuwe bevoegdheidsbetwisting toelaatbaar te achten, om welke reden ook, zelfs indien de verwijzing verkeerd is: FETTWEIS, A., o.c., II, nr. 59; FETTWEIS, KOHL en DE LEVAL, o.c., nr. 59; FETTWEIS, A., «Observations sur le règlement des incidents de compétence et de répartition», *T.P.R.*, 1980, 136.

⁶⁵ FETTWEIS, A., o.c., II, nr. 341; LAENENS, J., o.c., *T.P.R.*, 1979, 300 en 301; LAENENS, J., *Comm. Ger.*, art. 578, nr. 5; PETIT, J., o.c., nr. 186.

⁶⁶ Arbh. Brussel, 15 nov. 1978, A.R. nr. 8087, in zake S.A. Ateliers de fabrications Electriques et Mécaniques t/ Van Cutsem; Arbh. Brussel, 7 feb. 1979, A.R. nr. 7699 in zake Lamberts t/ s.a. Philips Data Systems; Arbrb. Gent, 5 feb. 1973, *R.W.*, 1973-74, 168; PETIT, J., o.c., nr. 187; zie ook Arbrb. Kortrijk, 28 mei 1974, *J.T.T.*, 1974, 280.

⁶⁷ Arbh. Brussel, 15 nov. 1978, A.R. nr. 8087 in zake s.a. Ateliers de fabrications Electriques et Mécaniques t/ Van Cutsem.

⁶⁸ Arrondrb. Gent, 9 juni 1986, *T.S.R.*, 1986, 505.

⁶⁹ Cass., 11 okt. 1963, *Pas.*, 1964, I, 144, *R.W.*, 1963-64, 1699; Gent, 4 nov. 1982, *R.W.*, 1984-85, 2285, met noot; Arrondrb. Gent, 29 april 1985, *R.W.*, 1985-86, 261 met noot; FETTWEIS, A., o.c., II, nr. 341; LENAERTS, H., *Procesrecht*, nr. 7; PETIT, J., o.c., nrs. 187, 128 en 129; VAN OEVELEN, A., «De contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid van de werknemer in het raam van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst», in *Actuele problemen van het arbeidsrecht*, RIGAUX, M., (red.), Antwerpen, Kluwer, 1984, nr. 219; *R.P.D.B.*, II, v° «Conseil de prud'hommes», nr. 201; vgl. LAENENS, J., *Comm. Ger.*, art. 578, nr. 5.

beidsovereenkomst is nagekomen⁷⁵. Bedoelde opvatting vloeit misschien ook voort uit de vaststelling dat de bedrijfsbezetting zelf wel rechtstreeks voortvloeit uit het feit dat de werkgever zijn verplichtingen uit de arbeidsovereenkomst niet nakomt, of de werknemers dit althans aanvoeren. Maar dit betekent nog niet dat het geschil inzake de bedrijfsbezetting en met name de vordering tot uitzetting rechtstreeks voortkomt uit de arbeidsovereenkomst. Het geschil ontstaat rechtstreeks uit een aantasting van het eigendomsrecht van de werkgever.

Art. 578, 1°, Ger. W. verleent de arbeidsrechtbank dus niet de bevoegdheid om de uitdrijving te bevelen. Maar ook art. 578, 3°, Ger. W., dat bepaalt dat de arbeidsrechtbank kennis neemt van de individuele geschillen betreffende de toepassing van collectieve arbeidsovereenkomsten kan die bevoegdheid niet verlenen. De vordering tot uitdrijving kan onrechtstreeks voortvloeien uit de niet-naleving door de werkgever van een collectieve arbeidsovereenkomst, maar het geschil waarover het bij een vordering tot uitzetting gaat, vloeit rechtstreeks voort uit het eigendomsrecht van de werkgever over zijn bedrijf.

Een analoge beperking kan worden gemaakt ten aanzien van art. 578, 7°, Ger. W., dat bepaalt dat de arbeidsrechtbank bevoegd is voor de geschillen van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de arbeidsreglementering. De bedrijfsbezetting zelf kan rechtstreeks voortvloeien uit een schending van de arbeidsreglementering, maar de vordering tot uitdrijving in geval van bedrijfsbezetting vloeit rechtstreeks voort uit het eigendomsrecht en kan slechts op onrechtstreekse wijze verband houden met een schending van de arbeidsreglementering.

Samengevat kan worden gesteld dat de arbeidsrechtbank en haar voorzitter onbevoegd zijn om de uitdrijving te bevelen in geval van bedrijfsbezetting⁷⁶.

8. De lege ferenda: de arbeidsrechtbank

Niet de arbeidsrechtbank, maar de vrederechter is *de lege lata* bevoegd om de uitdrijving te bevelen in geval van bedrijfsbezetting. Hierdoor bezit de vrederechter de belangrijke sociaalrechtelijke bevoegdheid om de individuele juridische geschillen inzake het collectief sociaal geschil van de bedrijfsbezetting te beslechten.

Het is echter consequent om zoveel mogelijk de bevoegdheid voor de individuele sociale geschillen te verlenen aan dezelfde rechter. Aangezien de arbeidsrechtbank de overgrote meerderheid van de individuele sociale geschillen beslecht, is het wenselijk om haar ook de bevoegdheid te verlenen om de juridische aspecten van het collectief geschil van de bedrijfsbezetting te laten beslechten.

De beoordeling van de rechtmatigheid van de bedrijfsbezetting is een moeilijke opdracht geworden waarvoor de arbeidsrechtbank geacht mag worden competent te zijn. Het eenvoudige denkschema: de bedrijfsbezetting is een aantasting van het eigendomsrecht, bijgevolg is ze per se onrechtmatig, is tegenwoordig grotendeels verlaten. De meerderheid aanvaardt dat de bedrijfsbezetting door de

werknemers onder bepaalde strenge voorwaarden rechtmatig kan zijn. Dit rechtmatigheidsoordeel vloeit voort uit een afweging van de belangen en de rechten van de werkgever enerzijds en van de belangen en de rechten van de werknemers anderzijds. Dit alles betekent in de eerste plaats dat de rechter de belangen van de beide partijen moet kunnen afwegen, waarin de arbeidsrechtbank veel meer ervaring heeft. Bovendien is de beoordeling van de rechtmatigheid van de bedrijfsbezetting vaak verbonden met moeilijke arbeidsrechtelijke vraagstukken zoals het stakingsrecht en de theorie die de onderneming als een doelgebonden vermogen ziet⁷⁷. De rechter zal dikwijls in zijn oordeel nagaan of de werkgever zijn verbintenissen inzake de minimumlonen, de arbeidsveiligheid⁷⁸, de wetgeving inzake het collectief ontslag of de sluiting van de ondernemingen, of inzake het ontslag is nagekomen. De arbeidsrechtbank zal de relevante wetbepalingen beter kennen. Soms dient de rechter na te gaan of de werkgever zijn plichten krachtens een collectieve arbeidsovereenkomst op ondernemingsvlak is nagekomen, bv. inzake een ontslagregeling ten gevolge van economische moeilijkheden⁷⁹. Om de rechtmatigheid of de onrechtmatigheid van het optreden van de bezetters te evalueren, zal hun handelen getoetst worden aan de normen inzake de arbeidsveiligheid⁸⁰, of inzake het bekendmaken van de fabricagegeheimen en de zakengeheimen⁸¹.

De hiervoren ontwikkelde argumentatie strekt ertoe de hele beoordeling van het collectieve conflict, nl. de bedrijfsbezetting, toe te vertrouwen aan de natuurlijke rechter, de arbeidsrechtbank⁸². Hierbij kan een parallel worden getrokken met de wet van 24 maart 1975, die de materiële bevoegdheid van de arbeidsrechtbank inzake geschillen die onrechtstreeks voortvloeien uit het faillissement uitbreidde ten nadele van de bevoegdheid van de rechtbank van koophandel.

Een derde reden waarom het wenselijk lijkt dat de arbeidsrechtbank de bevoegdheid krijgt om de bezetters van een onderneming uit te drijven, is het feit dat het wenselijk kan zijn dat de werknemers in het geding vertegenwoordigd mogen worden door een afgevaardigde van een representatieve werknemersorganisatie⁸³. Zulke vertegenwoordiging is

⁷⁷ Voorz. Rb. Tongeren (kort ged.), 15 maart 1982, *J.T.T.*, 1982, 331; Voorz. Rb. Luik (kort ged.), 29 okt. 1986, *Jur. Liège*, 1986, 610.

⁷⁸ In de zaak van de Filippijnse zeelieden moest de rechter bv. oordelen of de werkgever zijn verplichtingen inzake voeding, geneeskundige verzorging en de bedongen lonen jegens de bemanning van het schip was nagekomen: Voorz. Arbrb. Antwerpen (kort ged.), 4 mei 1984, *Eur. Vervoerr.*, 1984, 521; Arbh. Antwerpen (kort ged.), 9 mei 1984, *Soc. Kron.*, 1984, 605, met noot CUVELLIEZ, *Eur. Vervoerr.*, 1984, 509.

⁷⁹ Voorz. Rb. Tongeren (kort ged.), 15 maart 1982, *J.T.T.*, 1982, 331.

⁸⁰ Arbh. Brussel, 12 feb. 1973, *T.S.R.*, 1973, 294. De bezetters hebben de wetgeving inzake de gevaarlijke en hinderlijke inrichtingen geschonden, wat een misdrijf uitmaakt; idem Arbh. Brussel, 5 feb. 1973, *J.T.T.*, 1973, 125.

⁸¹ Zie Voorz. Arbrb. Luik (kort ged.), 11 juni 1982, *J.T.T.*, 1983, 231; Voorz. Rb. Luik (kort ged.), 3 en 18 jan. 1984, *Jur. Liège*, 1986, 598.

⁸² Zie analoog verslag senator COOREMAN (wet 24 maart 1975 tot wijziging art. 574, 2°, Ger. W.), *Pasin.*, 1975, 308.

⁸³ Vgl. art. 728, § 3, Ger. W.

⁷⁵ Zie Arbh. Antwerpen, 9 mei 1984, *Soc. Kron.*, 1984, 605, met noot, *Eur. Vervoerr.*, 1984, 509.

⁷⁶ Zie supra, de tweede veronderstelling geformuleerd in nr. 6.

uitgesloten voor de vrederechter.

Een vierde argument ten voordele van de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank inzake de uitdrijving van de bedrijfsbezitters is de samenstelling van de arbeidsrechtbank. De rechters in sociale zaken bezitten een grotere kennis dan de vrederechter van de sociale realiteit en van de belangen die in geval van bedrijfsbezetting in het geding zijn. Bovendien mag worden aangenomen dat de collegiale rechtspraak tot een grondigere en een objectievere beoordeling van het geschil leidt dan het oordeel van de alleensprekende vrederechter die bij bevel tot uitdrijving uitspraak doet zonder advies van het openbaar ministerie in te winnen⁸⁴.

Ten vijfde dient te worden opgemerkt dat de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank inzake de uitdrijving in geval van bedrijfsbezetting meteen ook de oplossing biedt voor

⁸⁴ Zie BRASSEUR, E., «Faillites et compétence ratione materiel», *T.S.R.*, 1975, 201; vgl. VANDEPLAS, A., «In de ban van de alleensprekende rechter», *R.W.*, 1985-86, 339, nr. 20; LAENENS, J. en VANDEPLAS, A., «De alleensprekende raadsheer», *R.W.*, 1985-86, 753 en 754, nrs. 4 en 5; anders STORME, M., «De unus iudex in België gewogen», *T.P.R.*, 1986, 777 e.v.

het netelige probleem van de bezetting van een roerend goed, bv. een schip. Of het bezette goed een roerende of een onroerende zaak vormt, is relevant voor de bevoegdheid van de vrederechter in deze zin dat hij wellicht onbevoegd is ten aanzien van de bezetting van een roerend goed⁸⁵. Het zakenrechtelijk onderscheid tussen roerend en onroerend goed is onbelangrijk in de hier verdedigde opvatting dat de arbeidsrechtbank materieel bevoegd behoort te zijn inzake de uitdrijving in geval van bedrijfsbezetting.

9. Besluit

Niet de arbeidsrechtbank, maar de vrederechter is materieel bevoegd om de uitdrijving te bevelen in geval van bedrijfsbezetting. In het toekomstig recht dient die bevoegdheid evenwel te worden verleend aan de arbeidsrechtbank.

Of de vrederechter bevoegd is om de uitzetting te bevelen wanneer de werknemers roerende goederen bezetten, is erg twijfelachtig.

W. RAUWS

⁸⁵ Zie supra, nr. 5. De bevoegdheid van de vrederechter.

HET TWEEDE CASSATIEARREST-DE CUBBER: EEN KLEINE UITSPRAAK OVER EEN KLEIN GEVAL?

Op 26 oktober 1984 heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, België schuldig bevonden aan schending van artikel 6.1 E.V.R.M., op het punt van de onpartijdigheid van de rechter in strafzaken¹. Het Hof oordeelde dat het onverenigbaar is met het voor een rechter wezenlijke vereiste van onpartijdigheid, dat iemand die de functie van onderzoeksrechter vervuld heeft in een zaak, vervolgens in diezelfde zaak zit als oordelend magistraat.

Een veroordeling door het Europees Hof schept voor de betrokken lid-staat de verplichting de uitspraak te aanvaarden en ze te goeder trouw uit te voeren². De uitspraak inzake De Cubber legde België aldus de verplichting op de situatie van De Cubber te corrigeren in de zin aangeduid door het Europees Hof, d.w.z. de onregelmatig gevelde strafrechtelijke uitspraak te vervangen door een regelmatig gevelde strafrechtelijke uitspraak. Verder verplicht zij België ertoe voor waar te aanvaarden dat de in artikel 6.1 E.V.R.M. gewaarborgde onpartijdigheid van de rechters onverenigbaar is met het cumuleren van verschillende gerechtelijke functies in een zelfde zaak, en de interpretatie en praktijk van artikel 292 Ger. W. in die zin aan te passen.

De Regering zag de mogelijkheid om De Cubber inderdaad een nieuwe, nu correcte beoordeling te geven, door

gebruik te maken van artikel 441 Sv.³. Dezelfde procedure was al eens aangewend na een andere Europese veroordeling⁴. De minister van Justitie gaf dus de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie opdracht een verzoekschrift in te dienen strekkende tot gedeeltelijke⁵ nietigverklaring van de uitspraak van het Hof van Beroep van Gent van 4 februari 1980, in zake De Cubber.

³ Art. 441 Sv. «Wanneer de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, op vertoon van een uitdrukkelijk bevel, hem door de minister van Justitie gegeven, bij (de kamer die kennis neemt van het cassatieberoep in criminele, correctionele en politiezaken), aangifte doet van gerechtelijke akten, arresten of vonnissen die strijdig zijn met de wet, kunnen deze akten, arresten of vonnissen worden vernietigd en de officieren van politie of de rechters kunnen, indien daartoe grond bestaat, vervolgd worden op de wijze bepaald in hoofdstuk III, titel IV, van dit boek.»

⁴ E.H.R.M. Piersack (1 oktober 1982), serie A, vol. 53; Cass., 18 mei 1983, *Arr. Cass.*, 1982-83, nr. 517.

⁵ De schending van artikel 6.1 E.V.R.M. gebeurde tijdens de procedure in eerste aanleg (uitspraak: Corr. Oudenaarde, 29 juni 1979) en werd niet verbeterd door het arrest van het Hof van Beroep te Gent. Het Hof van Cassatie vernietigde het arrest van Gent gedeeltelijk (Cass., 15 april 1980), op andere punten en om andere redenen dan de nochtans aangevoerde schending van art. 6.1 E.V.R.M. Het vernietigde gedeelte werd vervangen door een uitspraak van het Hof van Beroep te Antwerpen (4 november 1981) die, niet aangetast door schending van artikel 6.1 E.V.R.M., niet diende te worden nietigverklaard.

¹ E.H.R.M., De Cubber (26 oktober 1984), serie A, vol. 86.

² E.V.R.M., artt. 50 en 53.

Het Hof van Cassatie heeft dat verzoekschrift kortweg onontvankelijk verklaard⁶. Zijn beslissing verrast in meer dan één opzicht.

Het arrest van het Hof van Cassatie verrast, eerst al, omdat het Hof nog vóór het verzoekschrift in zake De Cubber⁷, zijn rechtspraak op het punt van de cumulatie van rechterlijke ambten aangepast had. Reeds op 19 december 1984 vernietigde het Hof, met toepassing van artikel 441 Sv., een vonnis van een correctionele rechtbank, rechtdoende als beroepsinstantie, omdat het gewezen was door een rechter die voorheen de zaak behandeld had als onderzoeksrechter⁸. Vervolgens op 23 januari 1985 vernietigde het Hof een eerste keer een arrest van een hof van beroep dat een vonnis van een correctionele rechtbank bevestigd had, hoewel de voorzitter van die rechtbank eerst als onderzoeksrechter opgetreden was in dezelfde zaak⁹. Andere gelijkluidende uitspraken zijn gevolgd¹⁰, zodat duidelijk blijkt dat het Hof van Cassatie een nieuwe lijn van rechtspraak aangenomen heeft waarin het artikel 292 Ger. W. interpreteert in overeenstemming met de uitspraak van het Europees Hof in zake De Cubber¹¹.

De beslissing verrast ook door haar motieven: het Hof wijst het verzoekschrift af om redenen die juridisch niet helemaal (of soms ook, helemaal niet) overtuigen.

Ten slotte verrast de beslissing nog omdat zij, zonder noodzaak, België de mogelijkheid ontnemt om zijn E.V.R.M.-verplichtingen na te komen wanneer de beslissing die het verdrag schendt, een strafrechtelijke veroordeling is die gezag van gewijsde heeft.

Een dergelijke uitspraak vraagt om commentaar.

1. Het Hof van Cassatie en de Belgische Staat

In zijn eerste «overweging» zegt het Hof van Cassatie dat het, «..., orgaan van de rechterlijke macht, zich niet vereenzelvigt met een van de in artikel 50 van het verdrag (...) vermelde Verdragsluitende Partijen, ten deze de Belgische Staat»;.

Wat te maken van deze verbazende verklaring, die bovendien — gezien haar plaats in het arrest — dient te worden begrepen als een van de redenen waarom het Hof van Cassatie meent niet te kunnen ingaan op het verzoek van de minister van Justitie?

Dat België de «verdragsluitende Partij» is op wie de verplichting tot naleving van het verdrag rust, is geen moment

in twijfel getrokken, niet voor de Europese Commissie of het Europees Hof, en ook niet voor de Belgische instanties. Er is geen sprake van enige onduidelijkheid, dubbelzinnigheid of foutieve verklaring over een vermeende «vereenzelviging» van het Hof van Cassatie en de Belgische Staat. De overwegende kan dan ook niet bedoeld zijn als rechtzetting.

De overwegende lijkt duidelijk te willen stellen dat een onderscheid dient te worden gemaakt tussen het Hof van Cassatie, orgaan van de rechterlijke macht van België, enerzijds en de Belgische Staat, drager van de verplichtingen ex het verdrag, anderzijds.

Welke zin kan een dergelijk onderscheid hebben, wanneer het een basisgegeven is in staatsrecht en in volkenrecht, dat een staat één is, één rechtspersoon, die handelt door zijn organen¹²? Daarom worden de handelingen van de organen toegeschreven aan de staat en is hij er verantwoordelijk voor¹³. In omgekeerde zin, mag de staat rekenen op zijn organen om voor hem de handelingen te stellen die op hem neerkomen¹⁴. Het is een beginsel dat kan geacht worden te horen tot de openbare orde, aangezien de ontkenning ervan geheel de samenleving op losse schroeven stelt. Het Hof van Cassatie heeft het nooit in twijfel getrokken, ook niet bij gelegenheid van voorgaande Europese beoordelingen van Belgische zaken en zelfs niet wanneer een van zijn eigen uitspraken mede ter toetsing voorlag. Het zou dan ook niet erg redelijk zijn de zin van deze eerste overwegende te zoeken in een afwijzing van het fundamenteel beginsel van de eenheid van de staat.

Dient de eerste overwegende dan te worden begrepen als een aanzegging aan de minister van Justitie en de Regering, dat het Hof van Cassatie niet wenst mee te werken aan de uitvoering van het Europees arrest («... zich niet vereenzelvigt met ... de Belgische Staat»? Zou het Hof van Cassatie weigeren een van zijn functies te vervullen¹⁵? Het Hof van Cassatie, dat als hoogste instantie van de rechterlijke macht alle andere rechtscollages steeds tot voorbeeld gestrekt en geïnspireerd heeft¹⁶, weigert niet zijn functies te vervullen. Overigens: het velt een arrest.

Heeft de eerste overwegende dan wel zin?

2. Artikel 441 Sv.

Volgens het arrest is een aangifte van een beslissing overeenkomstig artikel 441 Sv., na verwerping van de door be-

⁶ Cass., 27 januari 1987, elders in dit nummer.

⁷ Het verzoekschrift van de procureur-generaal dateert van 5 december 1985.

⁸ Cass., 19 december 1984, Stober, *Arr. Cass.*, 1984-85, nr. 247.

⁹ Cass., 23 januari 1985, Lomry en Marchal, *Arr. Cass.*, 1984-85, nr. 302.

¹⁰ Zie de conclusie van de advocaat-generaal J. Velu (gepublic. in *J.T.*, 1987, 440-445; 442, noot 25).

¹¹ Toch klinkt een discordante noot in Cass., 29 mei 1985, Mailard, *Arr. Cass.*, 1984-85, 1347. Het Hof van Cassatie zegt dat het O.M. art. 6.1 E.V.R.M. niet kan invoeren om nietigverklaring van een vrijspraak te verkrijgen. Meteen echter verklaart het dat art. 292 Ger. W. niet verbiedt dat één persoon rechter in raadkamer of onderzoeksrechter geweest is en vervolgens zitting neemt als beoordelend rechter. Diezelfde dag vielen nochtans twee andere uitspraken die zonder meer de nieuwe lijn volgen.

¹² J. VELU, *Droit public*, p. 19: «Il n'est pas dans la matière (du droit public), de notion plus fondamentale...»; zie ook pp. 48-49, 50-51 en 63; P. WIGNY, *Cours de droit constitutionnel*, Bruylant, 1973, pp. 23-25. Met betrekking op rechtsprekende organen: J. SALMON, «La Cour de cassation et la responsabilité internationale de la Belgique», *J.T.*, 1982, p. 447.

¹³ Cf. E.V.R.M. art. 50; ook: artt. 24 en 45.

¹⁴ Ger. W., art. 25.

¹⁵ Ger. W., art. 5: «Er bestaat rechtswijgering wanneer de rechter weigert recht te spreken onder enig voorwendsel, zelfs van het stilzwijgen, de duisterheid of de onvolledigheid van de wet» (cursivering toegevoegd).

¹⁶ Ook dat behoort tot de taken van het Hof van Cassatie. Cf. C. CAMBIER, *Droit judiciaire civil*, II, pp. 725, 726, 741, 743; P. ROUARD, *Traité élémentaire de droit judiciaire privé*, Brussel, 1979, 457; A. De Vreese, «De taak van het Hof van Cassatie», *T.P.R.*, 1967, 567.

klaagde tegen de beslissing gerichte voorziening en gegrond op een onwettigheid die de veroordeelde grieft, slechts ontvankelijk indien het bestaan van de onwettigheid berust op feitelijke omstandigheden die na het verwerpen van de voorziening zijn geopenbaard of ontdekt, en daarom extrinsiek zijn aan de eerste procedure in cassatie.

Dat lijkt de kern van de beslissing te zijn: de gegevens waarop de vraag tot vernietiging rust, waren het Hof bekend bij de eerste cassatie-uitspraak, zijn door het Hof beoordeeld en te licht bevonden. Zij kunnen niet opnieuw gebruikt worden.

Deze overwegende roept onmiddellijk twee vragen op: op welke grond steunt het Hof van Cassatie om te bevestigen dat de procedure van artikel 441 Sv. het bestaan van nieuwe, «extrinsieke» feitelijke gegevens vergt? En is het wel juist in feite, dat het verzoek geen nieuw gegeven aanbrengt?

Het Hof van Cassatie geeft geen grond op voor zijn standpunt dat nieuwe feitelijke gegevens noodzakelijk zijn. Het is ook moeilijk er een grond voor te vinden. De tekst van artikel 441 Sv. kan er niet voor dienen: hij vraagt niet om «nieuwe gegevens». Hij vraagt slechts dat de te vernietigen beslissing strijdig zou zijn met de wet¹⁷.

De niet-ontvankelijkheid van reeds ingeroepen en afgewezen middelen is blijkbaar altijd zonder meer aanvaard, naar het voorbeeld van de Franse rechtspraak. Wanneer een Belgisch auteur er enige aandacht aan besteedt, is het steeds door te verwijzen naar de Franse rechtspraak en doctrine, zonder op de grond van de kwestie in te gaan¹⁸.

De advocaat-generaal J. Velu gaat er wel op in. Hij wijst op de Franse oorsprong van de Belgische rechtspraak ter zake en bespreekt de standpunten van de Franse rechtspraak en doctrine. Hij stelt zich evenwel ermee tevreden een juist begrip van die rechtspraak en doctrine na te streven: volgens het Franse Hof van Cassatie is namelijk een tweede voorziening (in opdracht van de minister van Justitie) ontvankelijk o.m. wanneer zij gegrond is «... op gegevens in feite waarmee het Hof bekend was ten tijde van de uitspraak over de eerste voorziening en gegevens in rechte waarmee het op dat tijdstip niet bekend kon zijn, ...»¹⁹. Aangezien volgens de advocaat-generaal de interpretatie van artikel 6.1 E.V.R.M. door het Europees Hof, een dergelijk gegeven in rechte is, waarmee het Hof bij de eerste voorziening niet bekend kon zijn, kan hij zó de nietigverklaring van het arrest van Gent verkrijgen. De advocaat-generaal is voor zijn voorzichtige, minimalistische houding echter niet beloond.

De weigering van het Hof van Cassatie om de interpretatie van het Europees Hof als een nieuw gegeven in rechte te aanvaarden, stelt wel het probleem in alle duidelijkheid: is er enige grond om aan te nemen dat de toepassing van artikel 441 Sv. beperkt moet worden tot de gevallen waarin

nieuwe gegevens bestaan? Zoals reeds gezegd biedt de wettekst daarvoor geen steun. Het definitief karakter van de cassatiebeoordeling²⁰ kan evenmin ingeroepen worden. De procedure van artikel 441 Sv. is immers een uitzonderlijke procedure, gecreëerd om een einde te maken aan de verstoring van de openbare orde die een onregelmatige beslissing van een magistraat veroorzaakt, ongeacht of zij definitief is of niet²¹. Wanneer een lijn van rechtspraak steunt op een verkeerd begrip van de wet, kan ook de rechtszekerheid niet ingeroepen worden als argument om ze te behouden. Zij zou *in casu* trouwens maar een zwak argument bieden. Een wijziging in de rechtspraak zou immers weinig of geen stoornis teweeg gebracht hebben, aangezien de procedure niet veelvuldig gebruikt wordt. Zij zou niet eens verrast hebben, aangezien de omstandigheden ernaar toe schenen te groeien²². Hoe dan ook, met zijn tweede overwegende ontwijkt het Hof van Cassatie de eigenlijke vraag: of namelijk het arrest van Gent strijdig is met de wet²³, hoewel het openbaar ministerie die vraag in alle duidelijkheid had voorgelegd²⁴. Het stelt daarentegen een bijkomende eis, bijkomend aan wat de wet vraagt, en maakt die eis doorslaggevend in de beslissing over de belangen van de rechtzoekende.

Wat de wet niet vraagt, mag geen rechtbank opleggen.

De uitspraak van het Europees Hof, die de betekenis van artikel 6.1 E.V.R.M. duidelijk maakt op een punt dat voorheen nog niet behandeld was, is in de ogen van het Hof van Cassatie geen nieuw gegeven. Nochtans, in de zaak Piersack achtte het Hof het verzoekschrift ontvankelijk én gegrond, rekening houdend met het arrest van het Europees Hof als één van de nieuwe gegevens, naast en samen met zekere feitelijke gegevens waarvan het Hof van Cassatie geen kennis genomen had²⁵. Als men de gegevens in hun chronologische orde bekijkt, komt de weigering om het arrest van het Europees Hof (met de interpretatie van artikel 6.1 E.V.R.M.) als een nieuw gegeven te aanvaarden, onbegrijpelijk voor. Hoe zou op 15 april 1980 het Hof van Cassatie kennis kunnen hebben genomen van een interpretatie die slechts op 26 oktober 1984 vastgesteld werd? De laatste overwegende lijkt evenwel erop te wijzen dat het Hof niet kijkt naar tijd, en ook niet naar wat de tijd gebracht heeft. Alleen het feit van het in acht nemen van het argument uit artikel 6.9 E.V.R.M., telt en dat is niet nieuw. Dat weegt zwaarder dan chronologische feiten en dan de inhoud van de respectieve beslissingen. Daarmee evenwel

²⁰ Ger. W., art. 1082, tweede lid.

²¹ F. RIGAUX, *La nature du contrôle de la Cour de cassation*, Brussel, 1966, pp. 16-17; R. HAYOIT DE TERMICOURT, *op. cit.*, pt. 14.

²² Het toenemend aantal uitspraken van het Europees Hof en de daaruit volgende noodzaak ze uit te voeren; de ontwikkeling van de rechtspraak aangaande art. 6 E.V.R.M.; de zaak Piersack; de moeiteloze ommekeer van de rechtspraak i.v.m. art. 292 Ger. W., zijn evenzeer feiten die een wijziging konden doen verwachten.

²³ Merkwaardig genoeg moeten wij, in het licht van de nieuwe rechtspraak van het Hof aangaande art. 292 Ger. W., aannemen dat het Hof ook in het geval De Cubber wel gelooft dat die strijdigheid bestaat!

²⁴ Conclusie, pten 5, 6 en 8.

²⁵ De advocaat-generaal wijst ook daarop in zijn conclusie (pt. 13).

¹⁷ Zie voetnoot 3.

¹⁸ Ook de in deze materie gezaghebbende rede van de procureur-generaal R. HAYOIT DE TERMICOURT (*Les pourvois dans l'intérêt de la loi et les dénonciations sur ordre du Ministre de la Justice*, gepubliceerd in *J.T.*, 1964, 477-488) gaat niet verder. Wel wijst hij erop dat art. 441 Sv. ruim geïnterpreteerd wordt in het belang van de veroordeelden (pt. 24 *in fine*).

¹⁹ Conclusie, pt. 11 *in fine* (cursivering toegevoegd).

sluit het Hof van Cassatie de ogen voor het voorschrift van artikel 6.1 E.V.R.M. Het miskent daardoor het gezag van gewijsde van het arrest van het Europees Hof en schendt de artikelen 52 en 53 E.V.R.M.

3. Gevolgen van de uitspraak van 27 januari 1987

De gevolgen van de besproken uitspraak zijn veelvuldig. Er zijn gevolgen voor de individuele belanghebbende, De Cubber. Er zijn gevolgen voor toekomstige belanghebbenden, «slachtoffers» van met de wet (en eventueel met het E.V.R.M.) strijdige uitspraken. En ten slotte zijn er gevolgen voor de Belgische staat.

a. Voor individuele personen

Voor De Cubber betekent de cassatieuitspraak van 27 januari 1987 in de eerste plaats dat zijn veroordeling door een rechter in wie hij geen vertrouwen heeft, zal blijven bestaan. Hij weet nochtans dat het Europees Hof van oordeel was dat hij grond had om te twijfelen aan de onpartijdigheid van die rechter²⁶ die hij voordien (en gedurende reeds een zekere periode) gekend had als een vervolgende instantie. Dat een beoordeling door een andere rechter vermoedelijk weinig verschil zou maken inzake schuld of onschuld en inzake de strafmaat, heeft voor wie veroordeeld werd niet veel realiteit. Hij ziet slechts dat hem te kort gedaan is en dat zelfs de Europese instanties hem niet beschermen kunnen tegen dat onrecht. Een eventuele «billijke genoegdoening»²⁷ zal daaraan weinig veranderen.

Erger nog is dat het Hof van Cassatie De Cubber, en met hem alle anderen die hun zaak zorgvuldig bepleiten, negatief sanctioneert. De beslissing suggereert immers dat, zo De Cubber en zijn raadsman artikel 6.1 E.V.R.M. niet ingeroepen hadden tijdens de eerste cassatieprocedure, dat artikel in de «retourprocedure» een nieuw middel, en dus voor het Hof van Cassatie, ontvankelijk geweest zou zijn. Zo eenvoudig is het nochtans ook weer niet. Het is namelijk nog zeer de vraag of wie met het oog op de uitspraak De Cubber nalaat een beroep te doen op het E.V.R.M., wel ontvankelijk zou zijn op Europees niveau²⁸. De uitspraak De Cubber zou dan betekenen dat toekomstige slachtoffers van jurisdictionele schendingen van het E.V.R.M. slechts de keuze zouden hebben van het forum waar zij wensen te stranden: voor een nationale instantie, of voor een Europese? Die uitkomst stelt wel nieuwe problemen i.v.m. de verplichtingen die België op zich genomen heeft bij zijn toetreding tot het E.V.R.M. Zij schept immers een obstakel voor het gebruik van het verdrag en stelt België bloot aan de beschuldiging dat het de artikelen 1, 13 en 25.1 E.V.R.M., schendt.

Het vasthouden aan het standpunt dat alleen onwettigheden die op nieuwe feitelijke gegevens steunen, aanvaardbaar zijn in een procedure overeenkomstig artikel 441 Sv., is ook nog op een andere manier een verliespunt voor toe-

komstige rechtzoekenden. Een aantal met de wet strijdige rechterlijke beslissingen zullen blijven bestaan. Dat zulke uitspraken in absolute cijfers beperkt in aantal zijn, maakt niets goed: zelfs één dergelijke uitspraak tast het vertrouwen in de kwaliteit van de rechtsbedeling aan.

«What is at stake is the confidence which the courts in a democratic society must inspire in the public and above all, as far as criminal proceedings are concerned, in the accused...»²⁹.

De aanvaardbaarheid en de geloofwaardigheid van de werking van de rechtbanken zijn wezenlijk voor een goede rechtsbedeling en voor een geweldloze samenleving. Het arrest van 27 januari 1987 draagt niet bij tot de aanvaardbaarheid en geloofwaardigheid van de werking van de rechtbanken.

b. Voor de staat

De uitspraak van het Hof van Cassatie heeft voor België een eerste en evident gevolg. België kan nu een verplichting die het heeft uit het verdrag, niet vervullen: België kan geen rechtsherstel geven aan De Cubber en kan dus verwachten veroordeeld te worden tot het betalen van een «billijke genoegdoening» in de vorm van een geldsom. Erger is dat België voor de toekomst zijn mogelijkheid verloren ziet gaan om een strafrechtelijke uitspraak, met gezag van gewijsde, die de fundamentele rechten van de mens schendt, nietig te verklaren en door een andere te vervangen³⁰. Bovendien kan de vraag gesteld worden of België geen kans loopt op een nieuwe procedure wegens schending van de in het E.V.R.M. gewaarborgde rechten. Het slachtoffer van een schending van het E.V.R.M. heeft immers recht op uitvoering — te goeder trouw — van het arrest van het Europees Hof dat hem aanbelangt. Geen artikel van het verdrag formuleert een dergelijk recht op uitdrukkelijke wijze, maar het bestaan ervan kan moeilijk in twijfel getrokken worden. Wat zou anders de zin van het verdrag zijn, de zin van de bevoegdheid van het Hof, en de zin van de gecombineerde artikelen 1, 50, 52, 53 en 54 E.V.R.M.? Een expliciete vermelding is, volgens de rechtspraak van het Europees Hof zelf, niet altijd nodig opdat het verdrag een gegeven recht zou garanderen. Aldus bijvoorbeeld is het recht op toegang tot de rechtbanken impliciet beschermd in artikel 6 E.V.R.M.³¹ en waarborgt artikel 3 van het eerste protocol op impliciete wijze het recht om in de wetgevende lichamen vertegenwoordigd te zijn door vrij, geheim en periodiek verkozen mandatarissen³². Een aanwijzing dat een dergelijk recht bestaat en gehandhaafd zou kunnen worden, is verder te vinden in een beslissing van de Commissie over de ontvankelijkheid van een individuele klacht³³. De Commissie wees een klacht over schending van artikel 53 E.V.R.M. door niet-uitvoering van een arrest van

²⁹ E.H.R.M., De Cubber, Serie A, vol. 86, § 26.

³⁰ In de veronderstelling dat het Hof van Cassatie vasthoudt aan zijn huidige standpunt.

³¹ E.H.R.M., Golder, Serie A, vol. 18; Airey, Serie A, vol. 32; Deweer, Serie A, vol. 35.

³² E.H.R.M., Mathieu-Mohin en Clerfayt, Serie A, vol. 113.

³³ Dec. Comm. Adm. App. 8778/79 (8 juli 1980). Decisions and Reports 20, p. 240.

²⁶ E.H.R.M., De Cubber, serie A, vol. 86, § 30.

²⁷ E.V.R.M., art. 50.

²⁸ Niet-uitoefening van de nationale rechtsmiddelen. Art. 26, E.V.R.M.

het Hof, als niet relevant af, omdat in die materie nog geen uitspraak van het Hof bestond. *A contrario* kan men daaruit afleiden dat, was er een arrest geweest, de Commissie de mogelijkheid van schending van artikel 53 E.V.R.M. in acht zou hebben genomen. Een klacht tegen België wegens schending van artikel 53 E.V.R.M. zou, gezien de niet zeer bevredigende motivering van het cassatiearrest, niet geheel kansloos zijn.

4. De verplichting tot uitvoering van een arrest van het Europees Hof voor de rechten van de mens

Het tweede cassatiearrest-De Cubber stelt duidelijk — en niet voor het eerst — de vraag aan de orde naar de juiste betekenis en reikwijdte van de uitvoeringsverplichtingen die de staten op zich nemen door aan te sluiten bij het E.V.R.M. Komt een lid-staat zijn verdragsverplichtingen wel na wanneer hij in zijn recht geen passende procedure heeft, noch schept, voor de vervanging of herziening van rechterlijke uitspraken die strijdig zijn met het verdrag?

Het E.V.R.M. is een normatief verdrag dat feitelijk een nieuwe rechtsorde schept waarin de lid-staten en de individuele personen die onder hun rechtsmacht vallen, delen³⁴. Op sommige punten i.v.m. de organisatie en werking van die Europese rechtsorde is het verdrag evenwel niet expliciet. Dat is o.m. het geval voor de artikelen 1 en 53.

Het E.V.R.M. is een belangrijke en gedurfde nieuwheid geweest: objectieve rechtsregels van bovenstatelijk niveau, bescherming van alle personen ongeacht hun nationaliteit, het toezichtsrecht van de lid-staten onderling, het individueel klachtrecht en de mogelijkheid van beoordeling door een volwaardige supranationale rechtbank, zijn soevereiniteitsbeperkingen die geen enkele staat licht aanvaardt. De vrees dat zij niet aanvaard zouden worden, was reëel en vond uiting in de verschillende toetredingsmodaliteiten³⁵, en in de mogelijkheid om zich voor beperkte tijd te binden³⁶ of zelfs slechts *ad hoc* mee te doen³⁷. Die vrees is ook, samen met een gebrek aan ondervinding aangaande de werking van bovenstatelijke rechtsorden, ertoe aanleiding geweest dat de aard en de omvang van zekere verdragsverplichtingen niet duidelijker omschreven werden. Men kon er overigens op vertrouwen dat de praktijk, en vooral de rechtspraak van het Hof³⁸, duidelijkheid zouden brengen.

In vele opzichten is die verwachting bewaarheid, maar nog steeds niet wat betreft de uitwerking van een arrest van het Europees Hof en de uitvoeringsverplichtingen van een veroordeelde staat.

Bij gebrek aan een duidelijke tekst ter zake wordt niet aanvaard dat een arrest van het Europees Hof enig direct effect heeft in de rechtsorde van de lid-staten. Meer bepaald doet een dergelijk arrest de beslissing waardoor het verdrag geschonden werd, niet teniet en ontleemt haar ook niet de uitwerking die zij krachtens het nationaal recht heeft. De veroordeelde staat is wel gehouden op te treden: hij moet gebruik maken van zijn eigen recht om het resultaat te bewerken dat het arrest heeft aangeduid. Hij heeft evenwel slechts een resultaatsverbintenis en bijgevolg, de keuze van de middelen³⁹.

In verband met nationale jurisdictionele beslissingen rijst daarbij het reeds aangehaalde bijzondere probleem: slechts weinig staten hebben in hun nationaal recht een procedure om een jurisdictionele beslissing die gezag van gewijsde heeft, te herroepen of op enige wijze zich van dat gezag te ontdoen. België was⁴⁰ een van de weinige staten die meenden te kunnen bogen op een dergelijke mogelijkheid⁴¹.

Het is echter niet logisch dat een staat enerzijds zich ertoe verbindt een ieder die onder zijn rechtsmacht ressorteert, de rechten en vrijheden te verzekeren die het verdrag vaststelt⁴², en anderzijds geen procedure schept die effectief verzekert dat een persoon rechtsherstel krijgt in overeenstemming met een uitspraak van het Europees Hof. Het is evenmin logisch dat een staat onderschrijft dat hij zich zal houden aan de uitspraken van het Hof in de geschillen waarin hij partij is⁴³ en zijn concrete verplichtingen van zich afschudt door een som geld te betalen. Dat laatste gaat zelfs lijnrecht in tegen de geest en de bedoelingen van het verdrag. Uit de artikelen 1, 50, 57 en 53 gecombineerd, hebben de lid-staten de verplichting hun recht zó te organiseren en aan te wenden, dat zij al hun verplichtingen *ex* het verdrag effectief kunnen nakomen. Artikel 50 E.V.R.M. geeft hun geen keuze tussen ofwel goedmaken, ofwel schadevergoeding betalen. Rechtsherstel *in concreto* is waartoe zij zich verbonden hebben in alle gevallen waarin zulks in feite mogelijk is⁴⁴. Er zijn situaties die niet kunnen worden hersteld: een onrechtmatige vrijheidsberoving, onmenselijke behandelingen, miskenning van de vrijheid van mening of van meningsuiting. Dat zijn feiten die, eens gebeurd, onomkeerbaar zijn. Voor dergelijke situaties is een passende vergoeding de enig mogelijke en daarom aanvaardbare

³⁹ E.H.R.M., Marckx (13 juni 1979), Serie A, vol. 31, §§42 en 187; E.H.R.M. Airey (9 oktober 1979), Serie A, vol. 32, § 26; E.H.R.M., De Cubber (26 oktober 1984), Serie A, vol. 86, 35.

⁴⁰ «Was», in zoverre de uitspraak De Cubber het verdere gebruiken van die procedure(s) ter uitvoering van een arrest van het Europees Hof onwaarschijnlijk maakt.

⁴¹ Art. 441 Sv. voor strafrechtelijke beslissingen en art. 1088 Ger. W. voor andere beslissingen van gerechtelijke overheden die onder het Hof van Cassatie ressorteren.

⁴² Artt. 1, 13 en 57 E.V.R.M.

⁴³ Art. 53 E.V.R.M.

⁴⁴ E.H.R.M. Ierland t. Verenigd Koninkrijk (18 januari 1978), Serie A, vol. 25, § 239 *in fine*: «The Convention does not merely oblige the higher authorities of the Contracting States to respect for their own part the rights and freedoms it embodies; as is shown by Article 14 and the English text of Article 1 ("shall secure"), the Convention also has the consequence that, (...), those authorities must prevent or remedy any breach...» (cursivering toegevoegd); J.E.S. FAWCETT, *The application of the European Convention on Human Rights*, Oxford, 1969, pp. 2-3.

³⁴ Zie hierover o.m. K. LENAERTS, «Les rapports entre juridictions "suprêmes" dans l'ordre juridique institué par la Convention européenne des droits de l'homme», *Cah. Dr. Eur.*, 1983, 186-206, i.h.b. pp. 189-191, en E.H.R.M. Ierland t. Verenigd Koninkrijk (18 januari 1978), Serie A, vol. 25, § 239.

³⁵ Toetreding tot het verdrag zonder meer; toetreding en aanvaarding van de rechtsmacht van het Hof; toetreding, aanvaarding van de rechtsmacht van het Hof en aanvaarding van het klachtrecht; uitsluiten van bepaalde gebiedsdelen van de toepassing van het verdrag.

³⁶ E.V.R.M., artt. 25 en 65.

³⁷ E.V.R.M., artt. 25 en 48.

³⁸ E.V.R.M., art. 45.

oplossing. Maar in alle andere gevallen komt een «billijke genoegdoening» neer op een compromis over de toepassing van het verdrag en niet op de toepassing ervan. Wanneer een zuiver juridisch obstakel rechtsherstel voor een individueel persoon in de weg staat, m.n. een rechtsregel uit het interne recht of het ontbreken van een regeling in intern recht, behoort het eenvoudig tot de verdragsverplichtingen van de betrokken staat zijn organen aan het werk te stellen

om dat juridisch obstakel op te ruimen.

Als het cassatiearrest van 27 januari 1987 de wetgever ertoe inspireert om een regeling te scheppen voor het herroepen of herzien van rechterlijke uitspraken die het Europees Hof strijdig bevonden heeft met het E.V.R.M., zal het toch nog bijgedragen hebben tot de goede rechtsbedeling in ons land.

G. CRAENEN

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 27 JANUARI 1987

Voorzitter: de h. Screvens

Raadsheer-rapporteur: de h. Holsters

Advocaat-generaal: de h. Velu

Rechten van de mens — Arrest van het E.H.R.M. na verwerping van cassatieberoep van veroordeelde — Cassatieberoep van de procureur-generaal volgens art. 441 Sv. — Ontvankelijkheid.

De aangifte van een beslissing op de strafvordering tegen een beklagde, gedaan op bevel van de minister van Justitie overeenkomstig art. 441 Sv., doch na verwerping van de door de beklagde tegen die beslissing gerichte voorziening, en gegrond op een onwettigheid die de veroordeelde grieft, is slechts ontvankelijk indien het bestaan van de onwettigheid berust op feitelijke omstandigheden die na het verwerpen van de voorziening zijn geopenbaard of ontdekt, die blijken uit gegevens die extrinsiek zijn aan de voordien voor het Hof van Cassatie gevoerde rechtspleging en waarvan het Hof derhalve op dat ogenblik geen kennis kon hebben.

Het bestaan van zulk een omstandigheid blijkt niet uit een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat enkel beslist over een rechtspunt waarover het Hof van Cassatie uitspraak heeft gedaan bij een vorig arrest.

Procureur-generaal in het Hof van Cassatie
in zake De C.

Gelet op het verzoekschrift van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie, dat luidt als volgt:

«Aan de tweede kamer van het Hof van Cassatie.

De ondergetekende procureur-generaal heeft de eer hierbij uiteen te zetten dat de minister van Justitie hem, bij schrijven van 31 oktober 1985, nummer 7/4299/55, bestuurder burgerlijke en criminele zaken (Rechten van de mens — Raad van Europa — De C. t/ België — Toepassing van artikel 441 Sv.) heeft gelast, overeenkomstig artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering, bij het Hof aangifte te doen van het op 4 februari 1980 door het Hof van Beroep te Gent gewezen arrest, in zoverre het, bij de uitspraak over

de strafvordering, De C. (...) veroordeelt wegens verschillende misdrijven, behalve in zoverre het hem wegens het hem sub J van de notitie nummer 3156/77 ten laste gelegde feit veroordeelt tot de “fiscale geldboete van tweemaal de ontdoken verschuldigde belasting over de toegevoegde waarde voor elke overtreding”, en in zoverre het verbeurdverklaringen uitspreekt.

Dat arrest bevestigt grotendeels het op 29 juni 1979 door de Correctionele Rechtbank te Oudenaarde gevelde vonnis waarbij De C. wegens een eerste reeks feiten (voornamelijk valsheden, gebruik van valse stukken, oplichting en verduisteringen) tot een gevangenisstraf van vijf jaar en tot een geldboete van 1500 frank en wegens een tweede reeks feiten (helingen) tot een gevangenisstraf van één jaar en een geldboete van 200 frank werd veroordeeld.

Bij het aangegeven arrest verminderde het Hof van Beroep te Gent de gevangenisstraf van vijf jaar en de geldboete van 1500 frank tot drie jaar gevangenis en 500 frank boete, bevestigde de gevangenisstraf van één jaar en de geldboete van 200 frank en sprak het bovendien met eenparigheid van stemmen een gevangenisstraf van één maand en een fiscale geldboete uit wegens misdrijven die de correctionele rechtbank met andere strafbare feiten in verband had gebracht onder overweging — ten onrechte, volgens het hof van beroep — dat er eenheid van strafbaar opzet bestond.

De C., die zich in cassatie voorzag, stelde tot staving van zijn cassatieberoep verscheidene middelen voor. Het tweede was afgeleid uit schending van de artikelen 292 van het Gerechtelijk Wetboek en 6.1 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, alsook uit miskenning van het recht van verdediging. Hij betoogde dat het bestreden arrest het beroepen vonnis bevestigde dat op 29 juni 1979 was gevelde door de Correctionele Rechtbank te Oudenaarde waarin de heer P., rechter in die rechtbank, zitting had, terwijl die rechter voorheen, als onderzoeksrechter, was belast met het gerechtelijk onderzoek dat ten grondslag lag aan de tegen eiser De C. ingestelde strafvordering en terwijl dat vonnis, daar het was gevelde door een rechter die reeds voorheen in de uitoefening van een ander rechterlijk ambt van de zaak kennis genomen had, krachtens artikel 292 van het Gerechtelijk Wetboek nietig was.

In zijn arrest van 15 april 1980 (A.C., 1979-80, 1012) besliste het Hof van Cassatie dat dit middel naar recht faalde, onder overweging dat “noch artikel 292 van het Gerechtelijk Wetboek, noch enige andere wetsbepaling ver-

biedt aan de magistraat, die in een zaak het ambt van onderzoeksrechter heeft waargenomen, in deze zaak te zitten als lid van de correctionele rechtbank", en dat door die enkele omstandigheid noch artikel 6.1 van voornoemd Verdrag wordt geschonden noch het recht van verdediging wordt miskend.

Op grond van twee andere middelen vernietigt het arrest van 15 april 1980 het bestreden arrest, maar enkel in zoverre het, bij de uitspraak over de strafvordering, De C. wegens de telastlegging J van de notitie nr. 3136/77 voor elke overtreding veroordeelde "tot de fiscale geldboete van tweemaal de ontdoken verschuldigde belasting over de toegevoegde waarde" en in zoverre het verbeurdverklaringen uitsprak.

Het evengenoemd arrest van het Hof van Cassatie verwierpt de voorziening voor het overige, beveelt dat van het arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing, veroordeelt De C. in een gedeelte van de kosten, zegt dat er geen grond tot verwijzing bestaat in zoverre het arrest de veroordeling tot betaling van fiscale geldboeten vernietigt, en verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Antwerpen, in zoverre de beslissing van verbeurdverklaring wordt vernietigd.

Bij het in kracht van gewijsde gegane arrest van 4 november 1981, uitspraak doende op verwijzing binnen het bestek van zijn kennisneming, wijzigde het Hof van Beroep te Antwerpen het beroepen vonnis op het punt van de verbeurdverklaring en beval het de teruggave aan de eigenaars, van de in beslag genomen litigieuze overtuigingsstukken.

In oktober 1983 diende De C. bij de Europese Commissie voor de rechten van de mens een rekwes in dat naderhand naar het Europees Hof voor de Rechten van de Mens werd overgezonden.

Het Europees Hof besliste in het arrest van 26 oktober 1984, dat, daar de zaak De C. niet was behandeld door een "onpartijdige rechterlijke instantie", België artikel 6.1 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden had geschonden.

Volgens het Europees Hof was de miskenning van het recht op een onpartijdige rechterlijke instantie af te leiden uit de omstandigheid dat De C. de onpartijdigheid van de Correctionele Rechtbank te Oudenaarde terecht mocht betwijfelen, aangezien een rechter die vroeger in de zaak als onderzoeksrechter was opgetreden, deelgenomen had aan het door die rechtbank geveld veroordelend vonnis.

Dat arrest verplicht de Belgische Staat ertoe het gezag van het rechterlijk gewijsde van de beslissing van het Europese Hof te erkennen en om, zo het nationaal recht in de mogelijkheid daartoe voorziet, de uitvoeringsmaatregelen te treffen die geschikt zijn om de gevolgen van de vastgestelde schending volledig ongedaan te maken.

Het enige middel dat het nationale recht ter beschikking stelt om dat doel te bereiken is de aangifte bij het Hof van Cassatie met toepassing van artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering.

Het Hof van Cassatie dat over zodanige aangifte uitspraak te doen heeft, behoort derhalve het gezag van het rechterlijk gewijsde van het arrest van 26 oktober 1984 van het Europees Hof te erkennen en bijgevolg tot het besluit te komen dat, nu De C. geen recht heeft gehad op een "onpartijdige rechterlijke instantie" in de zin van art. 6.1 van

het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, de voor de Correctionele Rechtbank te Oudenaarde verrichte proceshandelingen alsook het door die rechtbank op 29 juni 1979 gevelde vonnis, in zoverre het over de strafvordering uitspraak doet, die bepaling hebben geschonden en derhalve in strijd zijn met de wet in de zin van artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering.

Daar het Hof van Beroep te Gent dat vonnis niet heeft vernietigd, heeft het de door die beslissing begane wetschending overgenomen, zodat het op 4 februari 1980 door het hof gewezen arrest, in zoverre het De C. op de strafvordering veroordeelt, moet worden vernietigd, met uitzondering van die beschikkingen welke door het Hof van Cassatie bij arrest van 15 april 1980 reeds zijn vernietigd.

De omstandigheid dat het Hof van Cassatie, in een arrest van 15 april 1980, de voorziening die De C. tegen het aangegeven arrest had ingesteld, op wezenlijke punten heeft verworpen, staat aan de toepassing, ten deze, van artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering niet in de weg, ook al heeft het Hof van Cassatie in voormeld arrest verklaard een middel niet aan te nemen waarin eiser om de hierboven opgegeven redenen schending van artikel 6.1 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden aanvoerde, in zoverre die bepaling het recht op een onpartijdige rechterlijke instantie waarborgt.

Afgezien van het feit dat de rechtspleging van artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering van toepassing is op de beslissingen die gezag van gewijsde verkregen hebben en in kracht van gewijsde zijn gegaan en hiervan dat genoemd artikel, anders dan artikel 442 van dat wetboek, niet de voorwaarde stelt dat geen van de partijen een voorziening mag hebben ingesteld binnen de wettelijke termijn, is er grond om aan te nemen dat het arrest van het Europees Hof waarin de inbreuk op artikel 6.1 van het Verdrag wordt vastgesteld, een gegeven oplevert, extrinsiek aan de ingevolge De C. voorziening gevoerde rechtspleging, een gegeven waarop het Hof van Cassatie geen acht heeft kunnen slaan en in het licht waarvan het geen uitspraak heeft kunnen doen.

Om die redenen, vordert de ondergetekende procureur-generaal dat het den Hove moge behagen het arrest van 4 februari 1980 van het Hof van Beroep te Gent te vernietigen, in zoverre het De C. op de strafvordering veroordeelt, behalve in zoverre het hem wegens het hem sub J van de notitie nr. 3136/7 ten laste gelegde feit veroordeelt "tot de fiscale geldboete van tweemaal de ontdoken verschuldigde belasting over de toegevoegde waarde voor elke overtreding", en behalve in zoverre het verbeurdverklaringen uitsprekt, te bevelen dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing en de aldus beperkte zaak naar een ander hof van beroep te verwijzen.

Brussel, 5 december 1985,

Voor de Procureur-generaal,

De advocaat-generaal, (get.) J. Velu».

Overwegende dat het Hof van Cassatie, orgaan van de rechterlijke macht, zich niet vereenzelvigt met een van de in artikel 50 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden vermelde Verdragsluitende Partijen, ten deze de Belgische Staat;

Overwegende dat de aangifte van een beslissing op de

strafvordering tegen een beklaagde, gedaan op bevel van de minister van Justitie overeenkomstig artikel 441 van het Wetboek van Strafvordering, doch na verwerping van de door de beklaagde tegen die beslissing gerichte voorziening, en gegrond op een onwettigheid die de veroordeelde grieft, slechts ontvankelijk is indien het bestaan van de onwettigheid berust op feitelijke omstandigheden die na het verwerpen van de voorziening zijn geopenbaard of ontdekt, die blijken uit gegevens die extrinsiek zijn aan de voordien voor het Hof van Cassatie gevoerde rechtspleging en waarvan het Hof derhalve op dat ogenblik geen kennis kon hebben;

Overwegende dat het bestaan van zulke omstandigheid niet blijkt uit het arrest van 26 oktober 1984 van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat enkel beslist over een rechtspunt waarover het Hof van Cassatie uitspraak deed bij zijn arrest van 15 april 1980;

Dat het verzoekschrift niet ontvankelijk is;
(...)

NOOT—Zie elders in dit nummer het artikel van G. Craenen, «Het tweede cassatiearrest-De Cubber: een kleine uitspraak over een klein geval?».

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

4e KAMER — 10 FEBRUARI 1987

Voorzitter: de h. Spaas

Raadsheren: mevr. Bertrand en de h. Puissant

Advocaten: mrs. Van de Castele en Spaas loco Coens

Rechterlijk gewijsde — Gezag van de beslissing van de strafrechter ten aanzien van de burgerlijke rechtsvordering.

Wanneer de politierechtbank een beklaagde met betrekking tot een ongeval heeft veroordeeld tot een boete, alsmede tot betaling aan de schadelijder van een frank provisioneel voor zaakschade met de vergoedende interest vanaf de datum van het ongeval, is bij de burgerlijke rechter tot wie de schadelijder zich vervolgens heeft gewend, alleen nog aanhangig de betwisting over het waarden in geld van de schade en vermogen die rechter niet te beslissen dat de schadelijder niet gerechtigd is betaling van vergoedende rente vanaf de dag van het ongeval te vorderen.

Dienst voor de Scheepvaart t/ S.

Overwegende dat het nog tussen de gedingvoerende partijen bestaande geschil beperkt is tot de eis van appelland tot betaling van een bedrag van 171.000 fr., zijnde de vergoedende interesten aan te rekenen op het schadebedrag van 960.682 fr. vanaf 7 juni 1980, datum van het ongeval, tot 28 september 1982, datum van de dagvaarding;

Overwegende dat blijkt dat geïntimeerde veroordeeld werd door vonnis van de Politierechtbank te Antwerpen van 10 november 1981, waarvan niet is aangetoond dat het door enig rechtsmiddel werd bestreden, tot een geldboete van 30 fr. wegens overtreding van het algemeen reglement der scheepvaartwegen en tevens tot betaling aan appelland als burgerlijke partij van 1 fr. provisioneel, plus de vergoe-

dende interesten vanaf 7 juni 1980, dag der feiten, tot heden (uitspraak van de politierechter), de gerechtelijke interesten en de kosten;

Overwegende dat, alwaar appelland als burgerlijke partij voor de politierechtbank vooralsnog niet in de mogelijkheid bleek te zijn om een juiste en nauwkeurige becijfering in geld van de schadeomvang te maken, hij zich beperkt heeft tot het vorderen van een principiële veroordeling van geïntimeerde tot herstel van de algeheelheid van de door appelland geleden schade te vermeerderen met interesten en kosten;

Overwegende dat de uitspraak van de politierechter over de aldus gestelde schadeaanspraak dientengevolge impliciet doch zeker heeft beslist dat geïntimeerde volledig aansprakelijk is voor de geheelheid van de ten gevolge van de begane overtreding veroorzaakte schadeomvang, die vooralsnog niet waardeerbaar was in geld, te vermeerderen met de vergoedende interesten, de gerechtelijke interesten en de kosten;

Overwegende dat aldus vaststaat dat de eis, die appelland als burgerlijke partij voor de politierechtbank gesteld had en waarover definitief uitspraak werd gedaan, en de eis, die in het onderhavige geding wordt gesteld, opeenvolgende eisen zijn; dat die eisen immers gesteld zijn tussen dezelfde partijen, die in dezelfde hoedanigheid optreden, nl. als schadelijder en schadeverwekker; dat die eisen daarenboven dezelfde juridische oorzaak hebben (vergoeding van schade op grond van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek) en hetzelfde voorwerp (herstel van zaakschade als gevolg van één en hetzelfde ongeval);

Overwegende dat de rechtbank van koophandel aldus nog slechts geadieerd werd m.b.t. de na de uitspraak van de politierechter nog opengelaten betwisting over het waarden in geld van de schade die appelland geleden had ten gevolge van de begane overtreding;

Overwegende dat de rechtbank van koophandel dientengevolge in het bestreden vonnis niet meer vermocht, gelet op het gezag van het gewijsde verbonden aan de uitspraak van de politierechter, te beslissen dat appelland niet gerechtigd is betaling te vorderen van vergoedende interesten vanaf de dag van de feiten;

Overwegende dat uit het voorgaande volgt dat de eis van appelland strekkende tot betaling van vergoedende interesten gegrond is; dat het gevorderde bedrag als zodanig geen voorwerp van betwisting uitmaakt;

(...)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE KORTRIJK

2e KAMER — 11 SEPTEMBER 1986

Voorzitter: de h. Van de Meulebroucke

Advocaten: mrs. Vandromme en D'Hooghe

Verjaring — Termijn — Rechtsvordering van «kinesitherapeut».

«Kinesisten» of «kinesitherapeuten» zijn medische helpers en beoefenaars van een paramedisch beroep, die niet gelijk te stellen zijn met de beoefenaars van de geneeskunst. Hun rechtsvorderingen verjaren volgens het gemene recht.

S. t/ V.

1. Het hoger beroep tegen het bestreden vonnis, dat niet werd betekend, is tijdig en op regelmatige wijze ingesteld.

2. Verweerder heeft eiser voor de eerste rechter gedagvaard tot betaling van 16.764 fr., volgens factuur nr. 448 van 4 januari 1982, ten bedrage van 12.285 fr., met 3.005 fr. interesten vanaf de vervaldag, en 1.474 fr. wegens verhogingsbeding.

Aanvankelijk werd door eiser niet betwist dat de factuur nr. 448 van 4 januari 1982 verschuldigd was, maar hij voerde aan dat verweerder aan hem als kinesist prestaties verschuldigd was, en dat ingevolge compensatie beide schulden teniet werden gedaan.

Nadat verweerder met de meeste klem betwistte nog iets aan eiser verschuldigd te zijn uit hoofde van prestaties als kinesist, verandert eiser het geweer van schouder. Hij vermindert het bedrag tot compensatie tot 7.440 fr. Daartoe steunt hij op een getuigschrift voor verstrekte hulp van 15 mei 1981 op naam van verweerder, waaruit blijkt dat de prestaties liepen van 3 februari 1981 tot 5 mei 1981. Bovenaan op dit getuigschrift staat vermeld «ontvangen de som van 6.240 fr.», met datum van 15 juli 1981, gevolgd door de paraaf van eiser. Daarnaast werd door eiser de levering van twee ijspsprays aangerekend voor de som van 1200 fr. Eiser stelde derhalve dat hij enkel 12.285 fr. — 7.440 fr. verschuldigd bleef zonder rente en verhogingsbeding, op grond dat dit laatste niet kan worden aangevoerd tegen een niet-handelaar.

Tot slot stelde eiser een tegeneis in, waarbij hij vorderde dat verweerder zou worden veroordeeld tot het uitvoeren van het schilderen van het rechterspatbord, wat door verweerder, terwijl daarvoor overeenkomstig de factuur betaling wordt gevraagd, niet werd uitgevoerd, onder een dwangsom van 100 fr. per dag vertraging, 48 uur na betekening van het bestreden vonnis.

Uiteindelijk werd eiser door de eerste rechter veroordeeld tot betaling van 12.285 fr., meer de gerechtelijke rente en de kosten. Het meer gevorderde werd afgewezen als ongegrond, alsook de tegeneis.

3. Verweerder betwist nog iets aan eiser verschuldigd te zijn en stelt dat hij alle prestaties betaald heeft naar aanleiding van een of andere gelegenheid.

Hij beroept zich ten onrechte op artikel 2272, eerste lid, B.W., waarbij de rechtsvorderingen van geneesheren, heekundigen en apothekers, wegens hun bezoeken, heekundige behandelingen en geneesmiddelen, verjaren door verloop van een jaar.

De categorie van medische beroepen, waarop de kwijten- de verjaringstermijn van art. 2272, eerste lid, B.W. van toepassing is, mag ruim worden uitgelegd.

De verjaring kan worden opgeworpen tegenover diegene in een of andere tak van de geneeskunde die bevoegd is om medische handelingen te verrichten, zoals bij voorbeeld veeartsen, (cf. Vred. Brasschaat, 16 oktober 1974, *R.W.*, 1974-75, 1329; De Page, VII, 1187, nr. 1338, voetnoot 1; Kluyskens, *De verbintenissen*, 408, nr. 251; *R.P.D.B.*, V° «Prescription en matière civile», nr. 672; Laurent, F., *Principes de droit civil*, 513, nr. 499; Gavouyère, «Courtes prescriptions», *J.C.L. Droit civil*, Prescription, Fasc. K.; Baudry-Lacantinerie, *Traité théorique et pratique de droit civil*, *De la prescription*, nr. 730; L. Guillouard, *Traité de*

la prescription, II, nr. 720, p. 158) en tandheelkundigen (cf. De Page, VII, 1187, voetnoot 1; Kluyskens, *loco cit.*, nr. 251; *R.P.D.B.*, *loc. cit.*, nr. 669; Beltjens, *Encyclopédie du droit civil Belge*, VI, 831, nr. 9^{quater}; W. Wilms, «De betekenis van de kwijtende verjaring in de Code Napoleon (art. 2271-2275 B.W.)», *T. Vred.*, 1984, 48, nr. 12), doch niet op bijvoorbeeld verplegers, noch ziekenoppassers (cf. W. Wilms, *loc. cit.*).

De kinesitherapeuten behoren niet tot de personen die door het K.B. nr. 78 van 10 november 1967, betreffende de uitoefening van de geneeskunde, de verpleegkunde, de paramedische beroepen en de geneeskundige commissies, gemachtigd zijn een tak van de geneeskunst te beoefenen.

De geneeskunst omvat de geneeskunde, de tandheelkunde inbegrepen, uitgeoefend ten aanzien van menselijke wezens, en de artsenijbereidkunde, onder hun curatief of preventief voorkomen (cf. art. 1 van voornoemd K.B.).

Kinesisten of kinesitherapeuten zijn medische helpers en beoefenaars van een paramedisch beroep, die niet gelijk te stellen zijn met de beoefenaars van de geneeskunst (cf. *Les droits et les obligations des médecins*, X. Ryckmans en R. Meert-Van De Put, 1971, 13, nr. 19).

Hun schuldvorderingen verjaren naar gemeen recht.

4. Eiser brengt een getuigschrift voor van verstrekte hulp ten bedrage van 6.240 fr., en brengt tevens in rekening de levering van twee ijspsprays ter waarde van 1200 fr., zodat zijn schuldvordering uiteindelijk bedraagt : 7.440 fr.

Dit bedrag wordt door verweerder niet betwist, en hij bewijst ook niet de bevrijding van deze schuld.

Eiser is bovendien nog steeds in het bezit van het origineel van gezegd getuigschrift en verweerder kan slechts zijn bevrijding van zijn schuld tegenover eiser bewijzen wanneer hij in het bezit is van het origineel getuigschrift voor verstrekte hulp, of minstens elk ander bewijs (zoals bij voorbeeld een overschrijving). Dit origineel is hij verplicht over te leggen aan zijn ziekenfonds, om van haar volledige of gedeeltelijke terugbetaling te krijgen van de door eiser verstrekte prestaties.

5. Eiser en verweerder bezitten op elkaar een effen en opeisbare schuldvordering (eiser 7440 fr., verweerder 12285 fr.) waarvan het voorwerp bestaat uit vervangbare zaken van dezelfde aard, namelijk een geldsom (cf. Vandeputte, R., *De overeenkomst*, 294-296; art. 1290 B.W. en art. 1291 B.W.). Aangezien die voorwaarden hier ter zake verenigd zijn, geschiedt de compensatie van rechtswege uit kracht van de wet, zelfs buiten weten van de schuldenaars. De twee schulden vernietigen elkaar op het ogenblik dat zij tegelijk bestaan, ten belope van hun wederkerig bedrag, 12.285 fr. — 7.440 fr. = 4.845 fr. (art. 1290 B.W.).

(...)

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 14 juni 1985

Onrechtmatige daad — Oorzakelijk verband — Schade veroorzaakt door onderscheiden fouten van twee daders — Veroordeling van één der daders om de andere te vrijwaren voor het geheel van de schadevergoeding — Onwettigheid.

«Overwegende dat het arrest (Hof Gent, 12 februari 1984) vaststelt: 'Wat de eis tot vrijwaring betreft, doet D. gelden dat (verweerster), als derde schadelijder, buiten het contractueel verband (verweerder/eiseres) staat, zodat, wanneer geoordeeld wordt dat de schade werd veroorzaakt door de respectieve fouten van de aannemer én van (eiseres), elk van dezen tegenover de derde tot integrale schadevergoeding is gehouden en derhalve de in vrijwaring aangesprokene in dezelfde mate is gehouden';

«Overwegende dat het arrest oordeelt, eensdeels, dat het stilzitten van eiseres als een nalatigheidsfout dient te worden aangemerkt, en, anderdeels, dat verweerder, die op buitencontractuele basis door verweerster tot vergoeding werd aangesproken, de stroomonderbreking waarover deze laatste zich beklaagt, heeft veroorzaakt;

«Dat het arrest voorts erop wijst dat de fout van verweerder niet voortvloeit uit en ook niet 'opgeslorpt' wordt door de eropvolgende fout van eiseres;

«Dat het arrest besluit: 'Ieder van hen — aannemer en I. — is dus ten opzichte van de derde-schadelijder gehouden tot volledige schadevergoeding. De tot vrijwaring aangesprokene moet dus in dezelfde mate gehouden zijn';

«Dat uit het vorenstaande volgt dat het arrest impliciet maar zeker voor de beoordeling van de vordering tot vrijwaring ook buitencontractuele fouten van eiseres in beschouwing neemt;

«Overwegende dat het hof van beroep de ernst van de respectieve fouten van eiseres en verweerder op onaantastbare wijze beoordeelt; dat het hof van beroep evenwel, wanneer het op grond van die beoordeling tot de bevinding komt dat ieder van hen ten opzichte van verweerster tot volledige schadevergoeding gehouden is, niet kan beslissen, nu het geen contractueel bedongen vrijwaring vaststelt, dat in hun onderlinge verhouding eiseres gehouden zal zijn verweerder in dezelfde mate te vrijwaren, zonder meteen het oorzakelijk verband tussen de fout van verweerder en de aan verweerster veroorzaakte schade te negeren.»

(Voorzitter: de h. Janssens — Raadsheer-rapporteur: de h. Caenepeel — Advocaat-generaal: de h. D'Hoore — Advocaten: mrs. Van Ryn en Simont — In de zaak: N.V. I. t/ D. en N.V. R.)

NOOT—Zie Cass., 18 januari 1979, *R.W.*, 1979-80, 1123, *R.C.J.B.*, 1980, 241, met noot van R.O. Dalcq, «Obligation 'in solidum' et subrogation»; met betrekking tot de contractuele aansprakelijkheid: Cass., 2 februari 1979, *R.W.*, 1979-80, 52.

Hof van Cassatie (1e Kamer), 22 november 1985

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Zaken — Gebrek — Olievlek in afdeling voeding van een warenhuis.

Op de volgende gronden verwerpt het Hof de voorziening tegen een arrest van 27 juni 1984 van het Hof van Beroep te Brussel:

«Overwegende dat het arrest oordeelt dat de afdeling 'voeding' van het warenhuis aangetast was door een gebrek dat in noodzakelijk causaal verband staat met de val van

eerste verweerster en de door de verweerders opgelopen schade, zodat eiseres die de gebrekkige zaak onder haar bewaring had, krachtens artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, aansprakelijk is voor de schade die door de gebrekkige zaak is veroorzaakt;

«Overwegende dat het hof van beroep de beslissing laat steunen onder meer op de vaststellingen: dat de vloer 'uitzonderlijk glad' was en dat de olievlek voor een normaal aandachtige klant moeilijk waarneembaar was en 'in dergelijke verkoopruimten geen alledaags verschijnsel is dat de klanten redelijk moeten verwachten en dat zij moeten kunnen ontwijken';

«Dat de appelrechters uit die vaststellingen wettig hebben kunnen afleiden dat de afdeling 'voeding' een abnormaal kenmerk vertoonde en aldus door een gebrek was aangetaast.»

(Voorzitter: de h. Janssens — Raadsheer-rapporteur: de h. Matthijs — Advocaat-generaal: de h. Piret — Advocaten: mrs. Bützler en Dassesse — In de zaak: N.V. G. t/ V. e.a.)

NOOT—Zie en vergelijk: Cass., 6 maart 1981, *R.W.*, 1981-82, 31, met noot L. Cornelis; Cass., 10 juni 1983, *R.W.*, 1985-86, 1174, met noot.

Hof van Cassatie (1e Kamer), 24 januari 1986

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — 1. Objectief onrechtmatige daad van kind met onderscheidingsvermogen — Eigen aansprakelijkheid — 2. Ouders — Tekortkoming in opvoedings- en toezichtstaak.

«Overwegende dat het arrest (Hof Luik, 15 juni 1983) enerzijds erop wijst 1°) dat eiser Norbert F., die op het ogenblik van de feiten twaalf jaar oud was, 'niet het recht had om het gevaar te scheppen het kind Van B. in zijn lichamelijke integriteit aan te tasten door uit een bus benzine te gieten op een vuur in open lucht in een aan het pand van zijn ouders palende tuin', terwijl het vijfjarig dochtertje van het echtpaar Van B. (thans de eerste twee verweerders) zich met andere kinderen in die tuin bevond, 2°) dat die eiser op zijn leeftijd in staat was zich rekenschap te geven van het gevaar van het gebruik van benzine in de gegeven omstandigheden en 3°) dat het door Norbert F. geschapen gevaar werkelijkheid is geworden, daar het kind Elisabeth Van B. erge brandwonden heeft opgelopen ten gevolge van de schop die Norbert F. tegen de bus heeft gegeven om ze te verwijderen, waardoor de brandende vloeistof zich heeft verspreid;

«Dat het arrest aldus oordeelt dat de minderjarige Norbert F., die onderscheidingsvermogen had, een onrechtmatige daad heeft verricht waardoor een ander schade heeft geleden;

«Dat het een wettelijke verantwoording geeft voor de veroordeling van de eerste eiser, in de persoon van zijn wettelijke vertegenwoordigers, tot schadevergoeding op basis van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek;

«Overwegende dat het arrest anderzijds ook nog oordeelt

dat, aangezien een ander schade heeft geleden door de daad die de minderjarige niet het recht had te verrichten, zijn vader, onder wiens bewaring hij staat en met wie hij samenleeft, aansprakelijk is daar 'hij aan zijn zoon niet de opvoeding heeft gegeven waardoor voormelde onvoorzichtigheid kon worden voorkomen en over hem geen toezicht heeft gehouden' ;

«Dat het arrest aldus een wettelijke verantwoording geeft voor de veroordeling van de tweede eiser om schadevergoeding te betalen op basis van artikel 1384, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, zoals het ten tijde van de feiten van kracht was.»

(Voorzitter : de h. Mahillon — Raadsheer-rapporteur : de h. Bosly — Advocaat-generaal : de h. Velu — Advocaten : mrs. Dasse en Draps — In de zaak : F. t/ Van B.-M. en L.C.M.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 16 mei 1986

Onrechtmatige daad — Schade en schadeloosstelling — Vergoedende interest — Toekomstige schade.

Het bestreden arrest (Hof Brussel, 11 december 1984) wordt op de volgende gronden vernietigd :

«Overwegende dat het arrest, nu het in de evenvermelde redengeving aanneemt dat de postlucratieve schade eerst na de pensionering van verweerder is ontstaan, artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek schendt door te beslissen dat de eiseressen op het bedrag van 100.000 frank, dat in de hoofdsom van 1.685.542 frank is begrepen, vergoedende interesten verschuldigd zijn met ingang van de dag van het ongeval ;

«Overwegende dat in de hoofdsom van 1.658.542 frank eveneens is begrepen een bedrag van 247.607 frank, dat volgens de vaststellingen van het arrest betrekking heeft op een deel van het inkomstenverlies dat verweerder in de loop van zijn lucratieve loopbaan ten gevolge van zijn tijdelijke en blijvende arbeidsongeschiktheid 'volgens de thans geldende normen' heeft ondergaan ; dat het arrest, door zonder verantwoording op dit bedrag vergoedende rente toe te kennen vanaf de dag van het ongeval, hoewel het aanneemt dat die schade later is ontstaan, eveneens aan verweerder een vergoeding toekent voor schade die hij niet geleden heeft, en derhalve artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek schendt.»

(Voorzitter : de h. Janssens — Raadsheer-rapporteur : de h. Matthijs — Procureur-generaal : de h. Krings — Advocaten : mrs. Bützler en De Gryse — In de zaak : D. en V. t/ C.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 26 november 1986

Vonnissen en arresten — Motivering — Voor de eerste rechter genomen conclusie — Vaststelling tot verantwoording van het dispositief.

Het bestreden arrest (Hof Brussel, 11 april 1986) stelt vast dat de tegen eiser ingestelde strafvordering verjaard is,

maar veroordeelt hem, op de civielrechtelijke vordering, tot publikatie van een recht van antwoord en van het arrest zelf.

In het middel voert eiser aan : 1) dat, hoewel hij «op de gronden die hij heeft uiteengezet in zijn voordien neergelegde conclusie», voor de appelrechter betoogde dat zijn weigering om het antwoord van verweerder in te lassen gegrond was op de overweging dat het antwoord zonder noodzaak derden in de zaak betrok, het arrest daarop niet antwoordt ; 2) dat het arrest niet nagaat, zoals eiser nochtans in zijn conclusie vroeg, of het antwoord niet zonder noodzaak derden in de zaak betrok. Hij beweert dat het arrest niet regelmatig met redenen is omkleed en niet naar recht verantwoord is.

«Overwegende dat de appelrechter niet hoeft te antwoorden op een conclusie, die voor de eerste rechter is genomen en die niet opnieuw bij hem is ingediend ; dat uit de stukken waarop het Hof vermag acht te slaan niet blijkt dat eiser de in eerste aanleg neergelegde conclusie opnieuw heeft genomen voor de appelrechter ;

«Overwegende dat eiser door in zijn conclusie voor het hof van beroep vagelijk te verwijzen 'naar de gronden van de vroeger neergelegde conclusie' niet kan worden geacht de in eerste aanleg neergelegde conclusie te hebben overgenomen voor het hof ;

«Dat voor het overige het arrest, bij ontstentenis van enige conclusie dienaangaande, niet behoefde aan te geven dat 'het antwoord niet derden zonder noodzaak in de zaak betrok' ;

«Dat het middel niet kan worden aangenomen.»

(Voorzitter : de h. Stranard — Raadsheer-rapporteur : de h. Ghislain — Advocaat-generaal : de h. Janssens de Bisthoven — Advocaten : mrs. Draps en Delahaye — In de zaak : C. t/ N.V. B.)

Hof van Cassatie (3e Kamer), 1 december 1986

Arbeidsovereenkomst — Overeenkomst voor onbepaalde tijd — Einde — Kennisgeving van datum van oproeping naar recrutings- of selectiecentrum — Handeling strekkende tot beëindiging van overeenkomst — Verbod — Gelding van verbod — Tijd tussen einde verblijf in recrutings- of selectiecentrum en kennisgeving van datum van eigenlijke oproeping onder de wapens.

«Overwegende dat artikel 38, § 3, eerste lid, 3°, van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten met name bepaalt dat 'handelingen die ertoe strekken de voor onbepaalde tijd gesloten overeenkomst eenzijdig te beëindigen, behalve om een dringende reden ... of om een voldoende reden ...', door de werkgever niet mogen worden gesteld, vanaf het tijdstip waarop hij door de werknemer in kennis is gesteld van de datum van oproeping naar een recrutings- of selectiecentrum ... of van de datum van de eigenlijke oproeping of wederoproeping onder de wapens, tot het tijdstip van deze laatste oproeping of wederoproeping' ;

«Overwegende dat in de zinsnede 'tot het tijdstip van deze laatste oproeping', de woorden 'deze laatste oproe-

ping', en in de Franse tekst de overeenstemmende woorden 'cet appel', betrekking hebben op 'de eigenlijke oproeping onder de wapens';

«Dat het arrest (Arbh. Bergen, 10 juni 1985), door te beslissen dat het ontslagverbod vervat in artikel 38, § 3, van de wet van 3 juli 1978 niet geldt tussen, enerzijds, het einde van het verblijf van de werknemer in het recruiters- of selectiecentrum en, anderzijds, het tijdstip waarop de werkgever in kennis wordt gesteld van de datum van de eigenlijke oproeping van de werknemer onder de wapens, die wetsbepaling schendt.»

(Voorzitter: de h. Bosly - Raadsheer-rapporteur: de h. Rappe - Eerste advocaat-generaal: de h. Duchatelet - Advocaat mr. Bützler - In de zaak: T t/ N.V. C M.)

Hof van Cassatie (3e Kamer), 19 januari 1987

Werkloosheid — Recht op uitkeringen — Voltijdse tewerkstelling gevolgd door deeltijdse tegen een loon dat het toegelaten referentieloon overschrijdt — Eerste werkloosheidsdag — Berekening van het bedrag der uitkeringen — Referentieloon.

Verweerster was werkzaam in een voltijdse betrekking tot 31 januari 1979 en in een deeltijdse van 1 februari 1979 tot 19 oktober 1983. In de deeltijdse betrekking was het loon hoger dan het toegelaten maximumreferentieloon. Het bestreden arrest (Arbh. Brussel, 18 april 1985), dat beslist dat vanaf het begin van de volledige werkloosheid (19 oktober 1983) het recht op werkloosheidsuitkering moet worden berekend op basis van het loon dat verweerster verdiende op 31 januari 1979, wordt om de volgende redenen vernietigd.

«Overwegende, eensdeels, dat krachtens artikel 83^{quater}, § 1, van het ministerieel besluit van 4 juni 1964 inzake werkloosheid, het gemiddelde dagloon dat dient om de dagelijkse werkloosheidsuitkering te berekenen, het normaal loon is dat de werknemer zou genieten krachtens de besluiten genomen ter uitvoering van de wetgeving betreffende de feestdagen, indien de eerste werkloosheidsdag een wettelijke feestdag was en indien de voorwaarden om daarop aanspraak te hebben, geacht werden te zijn vervuld;

«Dat onder eerste werkloosheidsdag moet worden verstaan de eerste dag waarop de werknemer de hoedanigheid heeft van volledig of gedeeltelijk werkloze;

«Overwegende, anderdeels, dat blijkens artikel 130, § 2, 1°, b, van het koninklijk besluit van 20 december 1963 betreffende arbeidsvoorziening en werkloosheid, zoals het ten deze van toepassing is, een werknemer met een onvolledige dienstbetrekking die deze betrekking heeft aanvaard om uit de werkloosheid te geraken, tijdens de duur van de arbeidsovereenkomst pas de hoedanigheid van volledig werkloze verkrijgt wanneer deze dienstbetrekking hem normaal geen weekloon opbrengt, gelijk of hoger dan zesmaal het dagelijks referentieloon dat door de minister is vastgesteld;

«Overwegende dat het arrest de eerste dag van de onvolledige dienstbetrekking van verweerster als eerste werkloosheidsdag aanmerkt hoewel het vaststelt dat het loon van verweerster toen hoger was dan het in artikel 130, § 2, 1°, b, bedoelde referentieloon, zodat verweerster op die dag

niet de hoedanigheid van volledig werkloze had;

«Dat het arrest dusdoende de voormelde wettelijke bepalingen schendt.»

(Eerste voorzitter: de h. Châtel — Raadsheer-rapporteur: de h. Marchal — Advocaat-generaal: de h. Lenaerts — Advocaat: mr. Simont — In de zaak: R.V.A. t/ M.)

NOOT—Met uitwerking op 1 oktober 1986 werd art. 130 van het Werkloosheidsbesluit vervangen bij art. 2 van het K.B. van 28 mei 1986 (B.S., 25 juni 1986), en art. 83^{quater} van het M.B. van 4 juni 1964 bij art. 2 van het M.B. van 11 augustus 1986 (B.S., 27 augustus 1986).

Hof van Cassatie (1e Kamer), 22 januari 1987

Verzekering — Motorrijtuigen — Eigen recht van de benadeelde — Ontbinding of schorsing van de verzekeringsovereenkomst vóór het ongeval — Werking t.a.v. de benadeelde.

Het bestreden arrest (Hof Luik, 27 juni 1985) wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat het eigen recht van de benadeelden tegen de verzekeraar, dat door artikel 6 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen is ingevoerd, afhankelijk is van het bestaan van een verzekering ten tijde van het ongeval;

«Dat de verzekeraar weliswaar, zolang artikel 13 van die wet niet van kracht is geworden, aan de benadeelde die een rechtstreekse vordering instelt, de aan het ongeval voorafgaande ontbinding of schorsing van de overeenkomst slechts kan tegenwerpen, indien deze ontbinding of schorsing, hetzij uit een akkoord met de verzekerde, hetzij uit een rechterlijke beslissing blijkt; dat dit akkoord met de verzekerde evenwel uit de bedingen van de polis kan blijken, zodat de verzekeraar tegen wie de benadeelde die rechtsovereenkomst instelt, hem kan tegenwerpen dat de verzekeringsovereenkomst, krachtens de bedingen van de polis, reeds vóór het ongeval was geschorst;

«Overwegende dat uit de vermeldingen van het arrest volgt dat de verweerder F. binnen de overeengekomen tijd aan eiseres geen mededeling had gedaan van de overdracht van zijn Daf-motorrijtuig, dat door eiseres was verzekerd, dat dit voertuig wel werd vervangen, maar niet onmiddellijk, door het voertuig dat de genoemde verweerder 'ten tijde van het litigieuze ongeval' gebruikte, dat aan eiseres evenmin mededeling was gedaan van die vervanging vóór het ongeval en dat de verzekeringsovereenkomst ingevolge artikel 33, laatste lid, van de polis was geschorst;

«Dat het arrest niettemin beslist dat die schorsing van de overeenkomst door eiseres niet kan worden tegengeworpen aan de benadeelde die een rechtstreekse vordering instelt, op grond dat de schorsing ten deze noch uit een akkoord met de verzekerde noch uit een rechterlijke beslissing volgt, terwijl die schorsing, zoals het hof van beroep uitdrukkelijk vaststelt, uit de bedingen van de verzekeringspolis en inzonderheid uit artikel 33 van die polis volgde;

«Dat het hof van beroep aldus de verbindende kracht miskent van artikel 33 van de verzekeringsovereenkomst,

waarin het desbetreffende akkoord van de partijen is vastgelegd, en de artikelen 6 en 11 van de wet van 1 juli 1956 schendt.»

(Voorzitter: de h. Mahillon — Raadsheer-rapporteur: de h. Sace — Advocaat-generaal: de h. Janssens de Bisthoven — Advocaat: mr. Van Ommeslaghe — In de zaak: N.V. G. t/ N.V. L. e.a.)

WETGEVING IN KORT BESTEK

Onder de zorg van het Departement Rechten U.I.A.

Aan het nazien van het Belgisch Staatsblad van april 1987 verleenden hun medewerking: W. Lambrechts, N. Geelhand, R. Janvier en G. Smaers.

Bekrachtiging genummerde K.B.

Art. 6 van de wet van 27 maart 1986 tot toekenning van bepaalde bijzondere machten aan de Koning eiste een bekrachtiging van de genummerde koninklijke besluiten in drie fasen. Voor de eerste fase raadplege men de wet van 15 december 1986 (*B.S.*, 19 december 1986, *R.W.*, 1986-87, 2392). Art. 6, § 2, van de wet van 27 maart 1986 bepaalt dat over de besluiten bekendgemaakt tussen 1 augustus 1986 en 31 december 1986 de bekrachtiging bij wet moet plaatsvinden vóór 31 maart 1987. Aan dat voorschrift werd voldaan door de wet van 30 maart 1987 (*B.S.*, 1 april 1987). Daardoor worden de genummerde besluiten 472 tot 507 geacht wetten te zijn. Het K.B. nr. 495 werd lichtjes gewijzigd.

W.L.

Adoptie — Art. 358 B.W.

Art. 358 B.W. regelt de gevolgen van de adoptie m.b.t. de naam van de geadopteerde. In de regel verkrijgt de geadopteerde, i.p.v. zijn naam, die van de adoptant of die van de adopterende man.

Door de wet van 26 januari 1987 tot wijziging van art. 358 B.W. (*B.S.*, 1 april 1987) worden de bestaande toegelaten afwijkingen van deze regel uitgebreid, nl. in geval van adoptie, door de man, van het adoptief kind van zijn echtgenote, of in geval van een nieuwe adoptie, en in geval van adoptie van een meerderjarige.

N.G.

Tegemoetkomingen aan gehandicapten

De wet van 27 februari 1987 (*B.S.*, 1 april 1987) heeft de regeling betreffende de tegemoetkomingen aan gehandicapten volledig hervormd. Zij werd op haar beurt op een detail aangevuld bij het K.B. nr. 536 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987). Deze kaderwet werd slechts operationeel door

het uitvaardigen van het K.B. van 6 juli 1987 (*B.S.*, 8 juli 1987).

De nieuwe regeling beoogt voornamelijk een verbetering van de situatie van de zwaarst gehandicapten en een vereenvoudiging op het gebied van de verscheidenheid van de tegemoetkomingen doordat er nog slechts twee soorten vergoedingen zijn:

— de inkomensvervangende tegemoetkoming; ze komt voor een deel in de plaats van de vroegere gewone en bijzondere tegemoetkoming, en vervangt bovendien deels de aanvullende tegemoetkoming, gelet op het feit dat die tegemoetkoming verder wordt betaald na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd;

— de integratietegemoetkoming die in de plaats treedt van de vroegere tegemoetkoming voor hulp van derden, en voor het overige de vroegere verhogingen omvat van het basisbedrag van de gewone en bijzondere tegemoetkomingen welke werden vastgesteld in verband met de arbeidsongeschiktheid.

Merk op dat de oude regeling alleszins toepasselijk blijft op de gehandicapten die aanspraak kunnen maken op een tegemoetkoming ter aanvulling van het gewaarborgd inkomen voor bejaarden.

Voorlopig blijft de vroegere regeling ook nog gelden t.o.v. de gehandicapte aan wie vóór 1 juli 1987, d.i. de datum van de inwerkingtreding van de nieuwe wet, een tegemoetkoming is toegekend, tot op het ogenblik waarop n.a.v. een herziening een beslissing wordt genomen met toepassing van de nieuwe wet.

De inkomensvervangende tegemoetkoming wordt toegekend aan de gehandicapte van ten minste 21 jaar oud en ten hoogste 65 jaar, van wie is vastgesteld dat zijn lichamelijke en psychische toestand zijn verdienvermogen heeft vermindert tot een derde of minder van wat een valide persoon door een of ander beroep op de algemene arbeidsmarkt kan verdienen. In vergelijking met de vroegere bijzondere tegemoetkoming die slechts vanaf 25 jaar werd uitgekeerd, wordt de inkomensvervangende tegemoetkoming voortaan reeds vanaf de leeftijd van 21 jaar verleend; omgekeerd werd bepaald dat de verhoogde kinderbijslag ten behoeve van het minder-valide kind in de toekomst enkel nog tot 21-jarige leeftijd zal worden betaald. Het bedrag van die inkomensvervangende tegemoetkoming is gelijk aan het bestaansminimum, waarbij een onderscheid moet worden gemaakt tussen gerechtigden met personen ten laste, alleenstaanden en samenwonenden.

De integratietegemoetkoming wordt toegekend aan de gehandicapte van ten minste 21 jaar en ten hoogste 65 jaar van wie een gebrek of vermindering van zelfredzaamheid is vastgesteld. De evaluatie van de zelfredzaamheid zal gebeuren aan de hand van een medisch-sociale schaal (vast te stellen bij ministerieel besluit) waarbij ook rekening zal worden gehouden met de problemen die de gehandicapte in het dagelijks leven ondervindt, en die dus niet langer louter op strikt medische criteria zal gebaseerd zijn. Het aantal categorieën wordt beperkt tot vier, waaraan verschillende bedragen van integratietegemoetkomingen beantwoorden. Bij opname van de gehandicapte in een instelling wordt het bedrag van de integratietegemoetkoming met een derde vermindert.

Voor de gehandicapten die al recht hebben op uitkerin-

gen, blijven die ook na hun 65ste verjaardag behouden. De inkomensvervangende en de integratietegemoetkoming worden toegekend volgens het resultaat van een onderzoek naar het inkomen, onder voorbehoud van bepaalde — beperkte — vrijgestelde bedragen.

Nieuw is dat niet meer de bestaansmiddelen, zoals ze vroeger werden omschreven naar analogie van de regeling betreffende het bestaansminimum, worden aangerekend, maar dat zal worden uitgegaan van het gezamenlijk belastbaar inkomen en van het totaal van de afzonderlijk belastbare inkomsten, in aanmerking genomen voor de aanslag in de personenbelasting en aanvullende belastingen van de gehandicapte en eventueel van zijn echtgenoot of van de persoon met wie hij een huishouden vormt. De in aanmerking te nemen gegevens komen voor op het aanslagbiljet, en hebben betrekking op het tweede jaar voorafgaand aan dat in de loop waarvan de aanvraag om tegemoetkoming wordt ingediend.

Andere vermeldenswaardige wijzigingen zijn :

- dat op gemotiveerde aanvraag van de met het onderzoek van de gehandicapte belaste geneesheren of van de gehandicapte, het medisch onderzoek zou worden uitgebreid tot een pluridisciplinair onderzoek ;

- dat nog slechts één aanvraagformulier moet worden ingevuld voor beide toelagen ;

- dat degenen aan wie de tegemoetkoming wordt uitbetaald, kunnen vragen om die uitkering te ontvangen op een persoonlijke rekening bij een financiële instelling die met de minister van Sociale Voorzorg een overeenkomst heeft gesloten.

R.J.

Radio- en teledistributie en handelspubliciteit

De wet van 6 februari 1987 betreffende de radiodistributie- en teledistributienetten en betreffende de handelspubliciteit op radio en televisie (*B.S.*, 3 april 1987 + err. 25 april 1987) streeft vier doelstellingen na : 1° het wettelijk statuut van de kabeltelevisie aanpassen aan de voortschrijdende technische ontwikkeling ; 2° de aanpassing van de reglementering aan de gewijzigde bevoegdheden die voortgesproten zijn uit de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen ; 3° de mogelijkheid scheppen opdat de R.T.T. met kabeldistributiemaatschappijen kan samenwerken in het licht van de technologische ontwikkeling inzonderheid met het oog op de breedbandtoepassingen ; 4° de kabelmaatschappijen de mogelijkheid bieden hun net optimaal te gebruiken, zo daar bijzondere redenen toe zijn.

Het K.B. van 24 december 1966 betreffende de radiodistributie en teledistributienetten was immers enerzijds sedert jaren door de technische vooruitgang achterhaald en bevatte anderzijds verscheidene artikelen die uit het oogpunt van de inhoud tot de bevoegdheid van de Gemeenschappen behoorden.

Wat de handelspubliciteit betreft heeft de Regering meermaals bevestigd dat de betrokkenheid van een groot deel van de geschreven pers een belangrijk element zou zijn voor de toekenning van de machtiging aan de niet-openbare televisie om handelsreclame in het televisieprogramma gericht

tot de hele gemeenschap op te nemen : zie daarover art. 17 van de wet.

Bij K.B. van 31 maart 1987 (*B.S.*, 3 april 1987) werd de machtiging geregeld van de stations voor lokale klankradio-omroep om handelspubliciteit in de programma's op te nemen.

De wet van 6 februari 1987 moet worden gecombineerd met het kabeldecreet van 28 januari 1987 van de Vlaamse Gemeenschap (*B.S.*, 19 maart 1987).

Voor een commentaar leze men J. Ceuleers, «De etherreclame in België : het wettelijk kader», *R.W.*, 1986-87, 2129-2142.

W.L.

Industriële veeteeltbedrijven

De wet van 4 februari 1987 betreffende de vestiging van industriële veeteeltbedrijven (*B.S.*, 4 april 1987) is een kaderwet die de vestiging van dergelijke bedrijven waarvan het aantal niet groter is dan een door de Koning, op voorstel van de minister van Landbouw, vastgestelde grens voortaan aan een voorafgaande vergunning onderwerpt. De dierenaantallen waaraan wordt gedacht zijn de volgende : zeugen : 300, mestvarkens : 4.000, leghennen : 50.000, vleeskippen : 100.000 (*Parl. St.*, *Senaat*, 1985-86, nr. 234/2, 2).

De wet, die is ontstaan uit een parlementair initiatief, beoogt het behoud van de normale tewerkstelling in de landbouw met name in de dierlijke veredelingssectoren. Om dat doel te bereiken werd besloten de vestiging van zogenaamde industriële of grootschalige veeteeltbedrijven strenger te regelen, zonder daarbij hun normale technologische en bedrijfseconomische ontwikkeling te hinderen. Vanuit een andere hoek bekeken moet de wet zorgen voor de bescherming van de familiale landbouw waarbij de inperking van industriële veeteeltbedrijven door middel van een vergunningsplicht als een doeltreffend systeem wordt beschouwd.

Vooraleer de vergunning wordt verleend, wordt een advies verstrekt door de provinciale commissie van advies voor industriële veeteeltbedrijven. De wet stelt een georganiseerd administratief beroep tegen de beslissing van de bestendige deputatie in.

W.L.

Dierengezondheidswet

De Dierengezondheidswet van 24 maart 1987 (*B.S.*, 17 april 1987) vervangt de wet van 30 december 1882 op de diergeneeskundige politie en de schadelijke insecten. Een vernieuwing van de wet op de dierengezondheid werd als dringend noodzakelijk gevoeld toen in 1983 in ons land de Afrikaanse varkenspest uitbrak.

Een belangrijk aspect van de dierenziektebestrijding is het bestaan van zoönosen, dit zijn ziekten die van dieren op mensen kunnen worden overgedragen, bv. hondsdoelheid, tuberculose en runderbrucellose ; begin 1986 brak ook een epidemie van ornithose uit bij vogelliefhebbers. De inter-

ationale handel en de eruit voortvloeiende wetgeving speelde eveneens een rol bij de noodzakelijke hernieuwing naast de sterke vooruitgang op wetenschappelijk niveau in gebieden zoals de geneeskunde, de genetika, de fokkerijen, de beheersing van het stalklimaat, de economie en de managementtechnieken, de mechanisering en de automatisering.

De wet van 24 maart 1987 streeft een dubbel doel na: de bestrijding van de dierenziekten met het oog op de bevordering van de volksgezondheid enerzijds en de economische welvaart van de dierenhouders anderzijds. Er kunnen ook maatregelen worden voorgeschreven ten aanzien van dieren die niet tot de landbouwhuisdieren behoren, zoals gezelschapsdieren of zelfs in het wild levende dieren. In dierenparken moet eveneens tegen voor de landbouwhuisdieren gevaarlijke ziekten kunnen worden opgetreden.

De wet vereist heel wat uitvoeringsmaatregelen.

W.L.

Verzegeling

Sedert de wet van 2 februari 1983 (houdende o.m. opheffing van art. 1007 B.W. en wijziging van art. 976 B.W., B.S., 11 oktober 1983), moet ieder eigenhandig testament, voordat het ten uitvoer wordt gelegd, aan een notaris aangeboden worden, en niet meer, zoals vroeger, aan de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg.

Art. 1161 Ger. W. moest hiermee in overeenstemming gebracht worden. Het bepaalt nu dat de vrederechter die bij de verzegeling een testament vindt, beveelt dat het in bewaring zal worden gegeven bij een notaris die hij aanwijst (wet van 31 maart 1987 tot wijziging van art. 1161, Ger. W., B.S., 22 april 1987).

N.G.

Besluit van 2 nivôse jaar XII

Het K.B. van 18 maart 1987 (B.S., 22 april 1987) stelt de nieuwe tekst vast van het besluit van 2 nivôse jaar XII betreffende de instelling en de organisatie van de kamers van notarissen.

N.G.

Lidmaatschapsrechten in besloten vennootschappen

Om rechtszekerheid te scheppen en ervoor te zorgen dat onder alle omstandigheden in besloten vennootschappen, waaronder de B.V.B.A., man en vrouw met gemeenschappelijke aandelen steeds voor twee vennoten tellen, zodat geen beroep moet worden gedaan op een derde, leek een wettelijke ingreep noodzakelijk. Zulks geschiedde, na een parlementair initiatief, bij de wet van 1 april 1987 tot wijziging van art. 1401 B.W. (B.S., 22 april 1987).

Die wetwijziging vond plaats in het familiaal vermogensrecht, omdat aldaar de problematiek van het beheer

van gemeenschappelijke aandelen het best geregeld wordt.

W.L.

Ontvoering van minderjarigen

Artikel 369bis Sw. sanctioneert enerzijds de niet-naleving van maatregelen genomen uit kracht van de wet betreffende de jeugdbescherming (eerste tot derde lid) en anderzijds de schending van gerechtelijke beslissingen die uitspraak doen over de bewaring van een minderjarige, vnl. in het kader van echtscheidingsprocedures (vierde lid). Door de wet van 31 maart 1987 (B.S., 24 april 1987) werd art. 369bis Sw. aangevuld met een vijfde lid, waarin bepaald wordt dat de overeenkomst gesloten in het kader van een procedure tot echtscheiding door onderlinge toestemming, gelijkgesteld wordt met een rechterlijke beslissing over de bewaring van het kind. De naleving van deze overeenkomst kan evenwel slechts in rechte worden afgedwongen vanaf het ogenblik dat zij definitief en onomkeerbaar is geworden, d.i. vanaf de datum van de overschrijving van het echtscheidingsvonnis.

Door rechtspraak en rechtsleer werd unaniem aanvaard dat art. 369bis, vierde lid, Sw. niet van toepassing is bij echtscheiding door onderlinge toestemming, aangezien er in dat geval geen sprake is van miskenning van een rechterlijke beslissing. In de praktijk kon de echtgenoot die zich aan de overeenkomst over het hoederecht en het bezoekerrecht van de kinderen onttrok, niet worden vervolgd. Aldus werden kinderen minder goed beschermd wanneer de ouders door onderlinge toestemming gescheiden waren, dan wanneer zij op grond van bepaalde feiten gescheiden waren. Die toestand werd dan ook terecht als onrechtvaardig en discriminatoir ervaren, en in strijd met het belang van het kind (zie o.m. Tulkens, F., «Lorsque l'enfant ne paraît pas. Analyse critique du délit de non-présentation d'enfant dans l'article 369bis du Code pénal», *Rev. trim. dr. fam.*, 1982, 371-401).

Om tegemoet te komen aan deze leemte in de wet, werd reeds in 1980 een wetsvoorstel ingediend in de Kamer (wetsvoorstel Remacle, *Parl. St., Kamer*, 1980-81, nr. 655). In 1985 werd opnieuw een wetsvoorstel ingediend in de Senaat (wetsvoorstel Lallemand, *Parl. St., Senaat*, 1985-86, nr. 76). Intussen trachtten ook de parketten van eerste aanleg in te grijpen in deze onbillijke situatie, door over te gaan tot vervolging van de echtgenoot die de overeenkomst gesloten in het kader van de echtscheiding door onderlinge toestemming niet naleefde. Deze vervolgingen — contra legem — leidden dan tot veroordelende vonnissen die de hoven van beroep soms bevestigden, maar die het Hof van Cassatie systematisch vernietigde (Cass., 9 maart 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 634, met noot A.C.; *R.W.*, 1969-70, 1476 en 1931, met noot J. Vanhalewijn). Door de toevoeging van een vijfde lid in art. 369bis Sw. wordt aan die vervolgingen nu een wettelijke grondslag geboden.

G.S.

K.B. nr. 511 — Gesubsidieerde contractuelen

Bij het K.B. nr. 511 van 11 maart 1987 (B.S., 7 april

1987) werd het K.B. nr. 474 van 28 oktober 1986 tot opzetting van een stelsel van door de Staat gesubsidieerde contractuelen bij sommige plaatselijke besturen gewijzigd.

Naast een aanvulling van bedoeld besluit om te vermijden dat een premie wordt toegekend voor periodes waarvoor het plaatselijk bestuur geen loonkosten moet dragen (zoals in geval van langdurige ziekte of bij verlof zonder wedde), ligt het zwaartepunt van de aangebrachte wijzigingen op het terrein van de jaarlijkse vakantieregeling.

Indien geen maatregel ter zake zou worden genomen, brengt dit mee dat in 1987 bepaalde gesubsidieerde contractuelen op het ogenblik van hun vakantie een dubbele maandwedde, verhoogd met een dubbel vakantiegeld, zouden ontvangen, terwijl een gesubsidieerde contractueel bij het verlaten van de gemeentedienst en het aanvaarden van een andere betrekking in de particuliere sector geen vakantiegeld zal genieten tijdens het eerste jaar van zijn tewerkstelling. Deze overwegingen noopten tot het uitwerken van een eigen regeling inzake jaarlijkse vakantie ten voordele van de Geco's.

De nieuwe regeling komt er in grote lijnen op neer dat de bepalingen m.b.t. de hoofdarbeiders in het kader van de wetgeving betreffende de jaarlijkse vakantie van de werknemers in zekere zin als opvangregeling zullen fungeren, waar de geldende regels ten voordele van het rijkspersoneel eveneens toepassing vinden in de mate deze voordeliger zijn dan die werknemersregeling.

Het K.B. van 30 maart 1987 heeft verdere uitvoering aan deze bepalingen gegeven.

K.B. nr. 512 — Overlevingsfonds Derde Wereld

Het K.B. nr. 512 van 23 maart 1987 (*B.S.*, 9 april 1987) wijzigt uitsluitend het financieringsmechanisme van de vastleggingsmachtiging van 10 miljard frank die werd toegekend door de wet van 3 oktober 1983 houdende de oprichting van een Overlevingsfonds Derde Wereld.

K.B. nr. 513 — Rijkskas voor Rust- en Overlevingspensioenen — Afschaffing

Het K.B. nr. 513 van 27 maart 1987 (*B.S.*, 10 april 1987) gaat over tot de afschaffing van de Rijkskas voor Rust- en Overlevingspensioenen. Haar taken en bevoegdheden worden overgenomen door de Rijksdienst voor Werknemerspensioenen, voortaan Rijksdienst voor Pensioenen genoemd, welke in de rechten en verplichtingen van de Rijkskas treedt. Ook het personeel van de Rijkskas gaat over naar voormelde Rijksdienst, waarbij deze overgang gepaard moet gaan met een inkrimping van het personeelsbestand. In de schoot van de Rijksdienst voor pensioenen wordt, naast het bestaande beheerscomité, een «raad voor uitbetaling van de voordelen» opgericht, belast met het beheer van de uitbetaling der pensioenen.

Talrijke verspreide wetbepalingen moeten worden gewijzigd door deze operatie. De Koning wordt gemachtigd om de wetbepalingen aan te passen.

K.B. nr. 514 — Brugrustpensioenen

Bij het K.B. nr. 514 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) wordt een einde gemaakt aan de bevoegdheid van de

Koning om de toepassing van het stelsel van het brugrustpensioen nog verder te verlengen. In afwachting van een onderzoek naar de mogelijkheden tot invoering van een flexibele pensioenregeling, wordt het stelsel van het brugrustpensioen voor het geheel van de werknemers evenwel behouden tot 31 december 1988, en voor degenen die het genot hebben van een afwijkende regeling, tot eind 1989.

K.B. nr. 515 — S.C.K.

Het K.B. nr. 515 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 25 april 1987) verplicht het Studiecentrum voor Kernenergie een herstructureringsplan en zijn financieringswijze voor te leggen. De samenstelling van de Raad van Beheer wordt aangepast. Daarover had de Raad van State enkele reserves. Aan het S.C.K. wordt de mogelijkheid gegeven om het bedrag van de toegekende brugpensioenen, door toepassing van de lopende conventies, te beperken.

K.B. nr. 516 — Verhoging van sommige niet-fiscale ontvangsten

In het kader van begrotingscontrole 1987 werd besloten sommige niet-fiscale ontvangsten te verhogen. Bij het K.B. nr. 516 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) wordt aan de openbare kredietinstellingen, met uitzondering van het Gemeentekrediet van België, opgelegd een kapitaalvergoeding in de schatkist te storten van 3% op de eigen middelen. Deze verhoging wordt verantwoord in het raam van de harmonisering van concurrentievoorwaarden met de private kredietinstellingen.

K.B. nr. 517 — Premie op gewaarborgde verbintenissen

In heel wat gevallen verleent de Staat zijn waarborg aan financiële verrichtingen van instellingen, maatschappijen of organismen van de openbare sector zodat zij op redelijke voorwaarden krediet kunnen bekomen. In het recente verleden heeft de Staat al enkele malen de waarborg moeten uitvoeren zonder altijd de gedane betalingen te kunnen recupereren.

Het K.B. nr. 517 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) legt een jaarlijkse premie op, te betalen aan de Schatkist door de openbare kredietinstellingen vermeld in art. 91, § 1, van de wet van 1 augustus 1985.

K.B. nr. 518 — Lasten inzake sociale huisvesting

De wet van 28 december 1984 maakt de regionalisering mogelijk van de N.M.H., de N.L.M. en het N.I.H. De datum van de effectieve afschaffing van de instellingen voor sociale huisvesting hangt o.m. af van het oplossen van het verdelingsprobleem inzake de schulden van het verleden, ontstaan uit de investeringen verricht in de sociale huisvesting.

Het K.B. nr. 518 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) bekrachtigt de overeenkomst die werd aangegaan tussen de Regering en de Executieven en richt het amortisatiefonds van de leningen voor de sociale huisvesting op dat rechtspersoonlijkheid bezit.

K.B. nr. 519 — Mobiliteit personeel gemeente en O.C.M.W.

Het K.B. nr. 519 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) regelt de vrijwillige mobiliteit tussen de statutaire personeelsleden van de gemeenten en de openbare centra voor maatschappelijk welzijn die een zelfde werkgebied hebben. Bij dit besluit worden de volgende doelstellingen beoogd:

— Door het invoeren van een algemene regeling betreffende de vrijwillige mobiliteit wordt vermeden dat beslissingen betreffende de mobiliteit aan de goedkeuring van de toezichthoudende overheid moeten worden voorgelegd, en wordt aan de gemeenten en de O.C.M.W. een belangrijk instrument geboden in het raam van hun personeelsbeheer.

— Van de kant van het personeel wordt de keuze van een carrière ruimer door de vergroting van de bevorderingsmogelijkheden.

— Praktisch gezien biedt dit besluit aan de gemeente en het O.C.M.W. de mogelijkheid om gezamenlijk de wervings- en bevorderingsexamens te organiseren.

Voortaan kan het statutair personeel van een gemeente of een O.C.M.W. met een zelfde werkgebied vragen om te worden overgeplaatst naar een wervings- of een bevorderingsbetrekking die in de andere administratie vacant is. Overplaatsing naar een bevorderingsbetrekking is evenwel slechts mogelijk zo geen enkel personeelslid van het bestuur waar de betrekking vacant is, voor die bevordering in aanmerking komt.

K.B. nr. 520 — Pensioenregeling gemeentepersoneel

Door het K.B. nr. 491 van 31 december 1986 werd de Omslagkas voor gemeentelijke pensioenen afgeschaft en werden haar functies overgedragen aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid van de provinciale en plaatselijke overheidsdiensten, met dien verstande dat de berekening en de uitbetaling van de pensioenen voortaan door de Administratie der Pensioenen zal gebeuren. Om alle misverstanden te vermijden, verduidelijkt het K.B. nr. 520 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) dat de bij de vroegere Omslagkas aangesloten besturen ambtshalve naar de R.S.Z.P.P.O. worden overgeheveld, en tevens dat deze aansluiting onherroepbaar is.

K.B. nrs. 521 + 522 — Regie der Posterijen

Het K.B. nr. 521 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) hoort thuis in het kader van het streven naar een dynamisch en motiverend personeelsbeleid bij de Regie der Posterijen. Aan het vastbenoemd personeel van de Regie wordt vanaf de leeftijd van 55 jaar de mogelijkheid geboden om wegens persoonlijke aangelegenheid in disponibiliteit te worden gesteld die op 60-jarige leeftijd ambtshalve tot vervroegde pensioenstelling zal leiden. Voor de duur van die terbeschikkingstelling zullen deze personeelsleden worden vervangen door tewerkgestelde werklozen.

Ook het K.B. nr. 522 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) heeft betrekking op de personeelsformatie van de Regie der Posterijen. Bij het Ministerie van Verkeerswezen wordt een belangrijk aantal personen tewerkgesteld die de facto gedetacheerd zijn van de Regie der Posterijen. Tegevoetkomend aan een verzoek van het Rekenhof om hier-

aan een einde te maken, verleent bedoeld volmachtsbesluit machtiging tot overplaatsing van sommige personeelsleden van de Regie der Posterijen naar het Ministerie van Verkeerswezen, waarbij aan de betrokkenen het behoud van hun rechten wordt gewaarborgd. Deze maatregel is de meest aanvaardbare oplossing voor alle betrokken partijen. Praktisch verandert er weinig, maar het resultaat van deze operatie brengt mee dat de rechtstoestand beter aansluit bij de realiteit.

K.B. nr. 523 — Linkerscheldeovergebied en haven van Antwerpen

Het K.B. van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) strekt ertoe de wet van 19 juni 1978 betreffende het beheer van het Linkerscheldeovergebied ter hoogte van Antwerpen en houdende maatregelen voor het beheer en de exploitatie van de haven van Antwerpen aan te passen zodat het Rijk vanaf 1987 niet meer tussenkomt in de negatieve exploitatieresultaten van de haven op de Linkerscheldeover.

Overigens worden de in de wet ingebouwde evenwichten, namelijk het eenheidsbeheer door Antwerpen van de havens op de linker- en de rechter scheldeover, alsmede het respect voor de eigenheid van de betrokken Wase gebieden geëerbiedigd.

Om het havenbeheer en de industriële ontwikkeling van het gebied zo spoedig mogelijk meer coherent en operationeel te maken, moet alles in het werk worden gesteld om de inwerkingtreding van de wet te bespoedigen.

K.B. nrs. 524 + 525 — Gemeenschappelijk vervoer

De K.B. nrs. 524 en 525 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) wijzigen enerzijds de wet van 17 juni 1953 op de inrichting van het gemeenschappelijk vervoer in de streek van Brussel en anderzijds de wet van 22 februari 1961 betreffende de oprichting van maatschappijen voor stedelijk gemeenschappelijk vervoer.

Beide besluiten brengen inhoudelijk dezelfde wijzigingen aan in de gemelde wetten. Zij hebben betrekking op het beheer, het staatstoezicht en de exploitatie.

K.B. nr. 526 — Fonds voor de Financiering van de Leningen aan vreemde Staten

Het K.B. nr. 526 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) stelt een nieuwe financieringsformule in voor de leningen aan vreemde Staten die zou moeten bijdragen tot de beperking van de openbare uitgaven, meer bepaald door het mogelijk maken van de vermindering van de tot nu toe daarvoor op de begroting van financiën voorkomende kredieten. De alternatieve formule houdt de mogelijkheid in de financiering van die leningen te laten geschieden met gelden die de Staat zelf inleent. Volgens het advies van de Raad van State zou geen echte vermindering van de openbare uitgaven tot stand worden gebracht, doch gaat het om een verrichting om uitgaven buiten de begroting te houden.

K.B. nr. 527 — Fonds voor Buitenlandse Handel

Het K.B. nr. 527 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) strekt ertoe de inning te vergemakkelijken van de niet vrij-

willig terugbetaalde leningen die door het Fonds voor Buitenlandse Handel aan Belgische exporteurs werden toegekend. Die inning gaat over van de Belgische Dienst voor de Buitenlandse Handel naar de administratie van de B.T.W., van de Registratie en Domeinen, die over een eigen middel van vervolging beschikt, namelijk het dwangbevel.

K.B. nrs. 528 + 531 — Fonds voor beroepsziekten

Het K.B. nr. 528 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) verruimt de mogelijkheid om een deel van de opbrengst van de verschillende sociale-zekerheidssectoren in boni toe te wijzen aan het Financieel Evenwichtsfonds van de sociale zekerheid van 0,5% tot 1%.

Belangrijker nog is de invoering met ingang van 1 april 1987 van een bijkomende werkgeversbijdrage, bijzondere premie genoemd, bestemd voor het Fonds voor de Beroepsziekten. Deze bijdrage zal worden aangewend voor de betaling van alle lasten die voortvloeien uit de schadeloosstelling van mijnwerkerspneumoconiosis ter compensatie van de afgeschafte staatstoelage.

Het K.B. nr. 531 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) wil deze «meerlast» voor de K.M.O.'s gedeeltelijk compenseren door het verhogen van het percentage en de bedragen die in mindering komen op de werkgeversbijdragen in het kader van de herverdeling van de sociale lasten.

K.B. nr. 529 — Beroepsziekten

Het K.B. nr. 529 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) wijzigt de op 3 juni 1970 gecoördineerde wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten op drieërlei gebied.

— Het Fonds voor de Beroepsziekten wordt gemachtigd om aan de slachtoffers van beroepsziekten uit de provinciale en plaatselijke overheidsdiensten, aangesloten bij de R.S.Z.P.P.O., de voordelen toe te kennen, voorzien in de beroepsziektenreglementering voor het overheidspersoneel.

— In geval van herziening wegens verergering van de blijvende arbeidsongeschiktheid wordt de retroactiviteit beperkt, in die zin dat de vergoeding toegekend ten gevolge van deze verergering niet eerder mag ingaan dan zestig dagen vóór de datum van de herzieningsaanvraag of van het medisch onderzoek in geval van ambtshalve herziening.

— In de beroepsziektenwetgeving wordt ingeschreven dat bij de evaluatie van de graad van blijvende arbeidsongeschiktheid na de leeftijd van 65 jaar, rekening zal worden gehouden met de vermindering van het normale verdienvermogen veroorzaakt door de feitelijke beperking van de arbeidsmogelijkheden, eigen aan wie tot deze leeftijdscategorie behoort. Op die wijze werd de door het F.B.Z. gevolgde praktijk wettelijk bekrachtigd, als tegenreactie op andersluidende cassatiearresten, voornamelijk vanuit de overweging dat een andere houding tot al te sterke bijkomende uitgaven zou leiden.

K.B. nr. 530 — Arbeidsongevallen

De arbeidsongevallenwetgeving werd gewijzigd bij het K.B. nr. 530 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987).

Eenzijds zal een aanzienlijk deel van de huidige taken van het Fonds voor Arbeidsongevallen in de toekomst door

de erkende verzekeringsmaatschappijen worden waargenomen, met uitzondering van de verzekering van de zeelieden, bepaalde activiteiten inzake prothesen, de ambtshalve aansluiting en de regeling van de arbeidsongevallen overkomen in dienst van niet-verzekerde werkgevers.

Anderzijds werden de resterende taken van het Fonds voor Arbeidsongevallen inhoudelijk aangepast. Het zwaartepunt van de opdrachten van het Fonds ligt op het terrein van de technische en financiële controle op de erkende verzekeraars, ook indien deze de arbeidsongevallenreglementering voor de overheidssector toepassen, het formuleren van algemene aanbevelingen m.b.t. ongeschiktheidsevaluatie en preventie, en de bekrachtiging van een akkoord tussen de partijen.

K.B. nr. 532 — Sociale parastatalen — Informatica

Het K.B. nr. 532 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) biedt aan de sociale parastatalen de mogelijkheid om zich te verenigen voor de uitvoering van mechanografische en informaticawerkzaamheden. Een dergelijke vereniging moet de vorm van een vereniging zonder winstoogmerk aannemen.

K.B. nr. 533 — Ziekte- en invaliditeitsverzekering

De wijzigingen die bij K.B. nr. 533 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) in de wet inzake de ziekte- en invaliditeitsverzekering werden aangebracht, betreffen hoofdzakelijk de controlediensten in de schoot van het R.I.Z.I.V.

Naast een aantal technische wijzigingen, werd de administratieve controle organisatorisch aangepast. Zo worden de verpleegkundigen tewerkgesteld bij de Dienst voor Geneeskundige Controle bevoegd verklaard om vaststellingen te doen en processen-verbaal op te maken. Tevens wordt voor deze Dienst voor Geneeskundige Controle de toegankelijkheid tot de voor controle dienstige stukken vergemakkelijkt, o.m. door het verlenen van rechtstreekse toegang tot de profielgegevens.

Voor het overige omvat het volmachtsbesluit diverse bepalingen die alle gemeen hebben dat zij direct of indirect een vermindering van de uitgaven nastreven. Deze maatregelen betreffen: de procedures tot telastenneming van programma's en verstrekkingen inzake revalidatie en herscholing; de wijze van aanrekening van bloed, bloederivaten, moedermelk en gips; de vaststelling en de uitbetaling van het aandeel van het R.I.Z.I.V. in de premies of bijdragen die door verbonden gezondheidswerkers ter uitvoering van verzekeringscontracten worden gestort.

Als laatste punt stelt dit besluit een verbod in voor ziekenfondsen, verbonden en verzekeringsinstellingen om in inrichtingen voor geneeskundige verzorging loketten te openen waaraan de betaling van de verzekeringstegemoetkomingen kan worden verkregen.

K.B. nr. 534 — Kinderbijslag

Bij het K.B. nr. 534 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) werd de kinderbijslagregeling voor werknemers gewijzigd.

De aangebrachte wijzigingen liggen op drie vlakken:

a. Administratieve vereenvoudigingen, Gelet op het feit

dat het vanuit administratief oogpunt moeilijk is voor ieder kind individueel het einde van de voltijdse leerplicht vast te stellen, werd een vaste leeftijdsgrens ingevoerd, zodat de kinderbijslag onvoorwaardelijk zal worden verleend tot de leeftijd van zestien jaar. Tevens werd bepaald dat bij wijziging van de voorrangsgerechtigde rechthebbende in de loop van een maand, de betalende instelling bevoegd blijft om de kinderbijslag toe te kennen voor de volledige maand.

b. Versoepeling en verruiming van bepaalde toekenningvoorwaarden. De toekenning van wezenbijslag wordt op tweeërlei gebied versoepeld, enerzijds doordat voortaan de afwezigheid zal worden gelijkgesteld met het overlijden, en anderzijds doordat een dergelijk recht ook ontstaat indien één van de ouders als gedetineerde rechthebbende was op kinderbijslag. Het recht op kinderbijslag t.v.v. de weduwe die een overlevingspensioen geniet, wordt uitgebreid tot de weduwnaar. De opsomming van met werkelijke arbeidsdagen gelijkgestelde dagen wordt aangevuld, en als tegenhanger zullen op het tijdens bedoelde gelijkgeschakelde dagen uitgekeerde loon ook bijdragen moeten worden ingehouden. Ten slotte zal de kinderbijslag worden gehandhaafd ten behoeve van de leerling wiens leerovereenkomst werd verbroken of waarvan de erkenning van de overeenkomst werd ingetrokken of geweigerd. De voorwaarden en de periode hiervan zullen bij koninklijk besluit nader worden bepaald.

c. Verduidelijkingen en technische aanpassingen. Met betrekking tot de bijzondere inhouding ten bedrage van 375 fr. wordt verduidelijkt dat deze ook verschuldigd is door de arbeidsongeschikte rechthebbenden die het gewaarborgd loon genieten of naderhand nog hun volledige wedde ontvangen, terwijl degenen die hun beroepsloopbaan onderbreken, aan die inhouding worden onttrokken. Het recht op kinderbijslag voor werklozen wordt geïntegreerd in de S.W.K.L. Voor de rangbepaling van de rechtgevend kinderen wordt rekening gehouden met alle kinderen die deel uitmaken van het gezin, ook die welke rechtgevend zijn in de kinderbijslagregeling voor zelfstandigen of t.v.v. het overheidspersoneel. Het recht op kinderbijslag van de werknemer die het genot heeft van een uitkering wegens beroepsloopbaanonderbreking, wordt afhankelijk gemaakt van de voorwaarde geen recht te hebben op kinderbijslag als zelfstandige. Wanneer het kind geplaatst is in een instelling, wordt het recht op kinderbijslag bij voorrang toegekend aan de rechthebbende die alleen leeft en tegelijkertijd bijslagtrekkende is. In de gecoördineerde wetten werd ingeschreven dat het recht op kinderbijslag wordt geschorst indien het kind zijn legerdienst of een daarmee gelijkgestelde dienst vervult.

K.B. nr. 535 — Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden

Om de schuldvorderingen van de Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden onder Belgische Vlag, die belast is met de inning van de sociale bijdragen ten laste van de reders, effectief te kunnen realiseren, verleent het K.B. nr. 535 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) aan deze Kas: aan de ene kant, hetzelfde algemeen voorrecht dat in de Hypotheekwet t.v.v. de andere sociale zekerheidsinstellingen werd ingeschreven; aan de andere kant, een bijzonder maritiem voorrecht of scheepsvoorrecht, hetgeen als noodzakelijk werd aangevoeld omdat in de meeste gevallen het

actief van de reder — als schuldenaar van de sociale bijdragen — zich beperkt tot het schip.

K.B. nr. 536 — Gehandicaptenbeleid

Het K.B. nr. 536 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) tot wijziging van de wet van 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan gehandicapten versoepelt het verblijfsvereiste. Waar in beginsel wordt geëist dat om aanspraak te kunnen maken op een dergelijke tegemoetkoming voor gehandicapten, de betrokkene in België moet verblijven en er de laatste vijf jaar vóór de dag van indiening van de aanvraag ononderbroken en werkelijk moet verbleven hebben, wordt nu ook geacht aan die verblijfsvoorwaarde te zijn voldaan indien de gehandicapte gedurende tien jaar van zijn leven in België heeft verbleven.

K.B. nr. 537 — Onderwijs — Verminderde prestaties

Het K.B. nr. 537 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) wijzigd het K.B. nr. 297 en het K.B. nr. 435. Het wijzigd enerzijds de tijdsduur van de toepassing van de ter beschikkingstelling die kon worden toegekend indien het personeelslid de leeftijd van 55 jaar heeft bereikt en minstens 30 jaar dienst telt voor zover hij niet een rustpensioen ten laste van de schatkist kon genieten. Het toekennen van de bedoelde terbeschikkingstelling wordt voor een nieuwe periode van 1 september 1986 tot 1 juni 1988 mogelijk gemaakt. Anderzijds wordt ook het toekennen van het verlof en de afwezigheid voor verminderde prestaties ten gunste van de personeelsleden die de leeftijd van 50 jaar hebben bereikt of die ten minste twee kinderen van niet ouder dan veertien jaar ten laste hebben, mogelijk gemaakt tijdens het schooljaar 1988-1989.

K.B. nr. 538 — Werkingsmiddelen en toelagen in het onderwijs

Het K.B. nr. 413 van 29 april 1986 wordt in die zin gewijzigd dat voor het schooljaar 1986-87 het bedrag van de werkingstoelagen voor het gewoon secundair onderwijs, het hoger onderwijs en het onderwijs voor sociale promotie wordt verminderd met 1%.

K.B. nr. 539 — Lestijdenpakket

Het K.B. nr. 539 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) moest worden genomen om de bepalingen van het K.B. nr. 438 van 11 augustus 1986 betreffende het lestijdenpakket voor het type I voor het schooljaar 1986-87 te verlengen.

K.B. nr. 540 — Lestijdenpakket secundair onderwijs type II

Het K.B. nr. 540 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) bepaalt de berekeningswijze van de omkadering voor het secundair onderwijs van het type II met volledig leerplan voor het schooljaar 1987-1988.

K.B. nr. 541 — Rationalisatie en programmatie van het aanvullend secundair beroepsonderwijs

Het K.B. nr. 541 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) bevat een rationalisatie- en programmatieplan voor het aanvullend secundair beroepsonderwijs. Dit onderwijs ligt tussen het gewoon secundair onderwijs en het hoger onderwijs van het korte type en had tot dan toe geen rationalisatieplan zodat inrichtingen en afdelingen op basis van relatief lage normen in stand konden worden gehouden. Die normen worden nu gevoelig verhoogd. Tevens wordt een relatief strenge programmatiemogelijkheid ingebouwd voor bestaande inrichtingen. Het K.B. nr. 541 voorziet niet in de mogelijkheid om nieuwe inrichtingen in het leven te roepen.

K.B. nr. 542 — Rijksuniversitaire Ziekenhuizen Gent en Luik

Het K.B. nr. 542 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) voorziet in de organisatie van een autonome beheersstructuur voor het Universitaire Ziekenhuis te Gent en voor dat te Luik. Beide instellingen krijgen rechtspersoonlijkheid. Zij worden onderworpen aan de wet van 16 maart 1954 en ingedeeld in categorie B. Het K.B. nr. 542 legt de nadruk op het onmisbaar management in een universitair ziekenhuis. Daarom wordt de functie van de gedelegeerde bestuurder gecreëerd. De bezuinigingen zullen moeten ontstaan door een meer rechtstreeks en doeltreffend beheer, door betere aangepaste structuren en door het management.

K.B. nr. 543 — Financiering en controle van de universitaire instellingen

Het K.B. nr. 543 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) wijzigt de artikelen 27 en 28 van de wet van 27 juli 1971 op de financiering en de controle van de universitaire instellingen met het volgende dubbele doel.

Enerzijds wordt een regeling uitgewerkt om studenten uit andere Europese Gemeenschapslanden vanaf 1 oktober 1987 in het financieringsstelsel op te nemen, onder de voorwaarden dat zij in hun eigen land tot dezelfde studies zijn toegelaten en er het inschrijvingsgeld hebben betaald. Die maatregel wordt genomen om te beantwoorden aan de bezwaren van de Commissie van de Europese Gemeenschap met betrekking tot een discriminatie die in onze wetgeving op de financiering van de universitaire instellingen voorkomt.

Anderzijds wil men de groei van het aantal medische gezondheidswerkers beheersen door de mogelijkheid te scheppen voor de rectoren om vanaf het academiejaar 1989-1990 studenten te weigeren die na drie jaar niet geslaagd zijn in de eerste twee kandidaturen van geneeskunde en tandheelkunde, en door een afzonderlijke financieringswijze te verwezenlijken vanaf het begrotingsjaar 1990 voor de studenten geneeskunde en tandheelkunde om rekening te houden met de specifieke toestanden van beide taalgemeenschappen.

K.B. nr. 544 — Nationale Dienst voor Congressen

Bij het K.B. van 29 april 1971 werd, met toepassing van art. 29 van de Grondwet, de Nationale Dienst voor Congressen opgericht als een onder de toenmalige ministers

voor de Nederlandse en voor de Franse Cultuur ressorterende «buitendienst» zonder eigen rechtspersoonlijkheid, met als opdracht de administratie en het beheer van o.m. het Paleis voor Congressen en het Paleis van de Dynastie. Bij K.B. nr. 544 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) wordt de dienst omgevormd tot een staatsdienst met afzonderlijk beheer volgens het systeem bepaald in art. 65 van de wet van 28 juni 1963 tot wijziging en aanvulling van de wetten op de Rijkscomptabiliteit.

K.B. nr. 545 — Koninklijke Muntshouwborg

Het K.B. nr. 545 van 31 maart 1987 (*B.S.*, 16 april 1987) heeft opnieuw maatregelen voorgeschreven voor de Koninklijke Muntshouwborg nadat deze instelling reeds het voorwerp uitmaakte van maatregelen opgelegd in het K.B. nr. 367 van 31 december 1983. 1984 bracht een verbetering in de financiële toestand, maar vanaf 1985 ging het weer achteruit. Een gedeelte van de problemen wordt verklaard door de moeilijkheden veroorzaakt door de verbouwingswerkzaamheden. Het K.B. nr. 545 legt aan de raad van bestuur de verplichting op om een plan op te stellen tot sanering van de financiële toestand voor 1987 en de tien daarop volgende jaren.

R.J. en W.L.

BOEKEN

BÖCKSTIEGEL, K.H. (red.), *Recht und Praxis der Schiedsgerichtsbarkeit der Internationalen Handelskammer*, Schriftenreihe des deutschen Instituts für Schiedsgerichtswesen, Deel 6, Köln, C. Heymanns Verlag, 1986, 150p.

De zesde publikatie in de reeks van het Duitse Arbitrage-Instituut bevat de rapporten van een in 1984 te Düsseldorf gehouden studiedag van het voormelde Instituut omtrent de juridische aspecten van onder de arbitrageregels van de Internationale Kamer van Koophandel («I.K.K.») gevoerde scheidsrechterlijke procedures. De rapporten bevatten enerzijds een overzicht van de bepalingen die op I.K.K.-arbitrages toepasselijk zijn [o.a. de rapporten van M. Gaudet (voorzitter van het I.K.K.-Arbitragehof), O. Glossner (voorzitter van de I.K.K.-studiecommissie voor internationale arbitrage en van het Duitse Arbitrage-Instituut) en J. Bredow (secretaris van het Duitse Arbitrage-Instituut)] en de praktijkervaring die zich dienaangaande binnen het I.K.K.-Arbitragehof ontwikkeld heeft (S. Jarvin, General Counsel van het I.K.K.-Arbitragehof) en anderzijds een neerslag van enkele ervaringen van procespartijen (K. Lionnet, Siemens AG) en scheidsrechters (K.H. Böckstiegel, Universiteit Köln en voorzitter van het Haagse Iraans-Amerikaans ad hoc Scheidsgerecht) met I.K.K.-arbitrages.

De kwaliteit van de rapporteurs en/of hun arbitrage-ervaring staat in het gerecenseerde boek borg voor een bevattelijk en actueel overzicht van de rechtsregelen, de praktijk en de ontwikkelingen van onder het toezicht van het I.K.K.-Arbitragehof gevoerde arbitrages. Toch kan men — mede gelet op de gemiddelde lengte van de rapporten en de affiliaties van de meeste auteurs met de I.K.K. — geen diepgaande analyses en een te kritische houding ten opzichte van I.K.K.-arbitrages (men denke bijvoorbeeld aan de kostprijs van een I.K.K.-arbitrage) tegen de achtergrond van recente ontwikkelingen van het arbitragerecht op nationaal en internationaal vlak en van de internationale scheidsrechterlijke praktijk verwachten.

De belangrijkste nieuwigheid in het besproken werk wordt ongetwijfeld gevormd door de reflectie van een aantal rapporteurs omtrent de controle van het I.K.K.-Arbitragehof op de scheidsrechterlijke uitspraak en de toetsing van deze controle die nationale

gerechten hierover eventueel — vooral in het kader van een executieprocedure — zouden kunnen uitoefenen. Deze problematiek vormt een onderdeel van het aan belang winnende thema van de toetsing door nationale gerechten van beslissingen van het I.K.K.-Arbitragehof (voor een toepassing inzake de wraking van een scheidsrechter zie Trib. Gr. Inst. Parijs, 28 maart 1984, *Rev. Arb.*, 1985, 141, en Parijs, 15 mei 1985, *Rev. Arb.*, 1985, 141, *J.C.P.*, 1987, 20755, noot Level, P., *Gaz. Pal.*, 27-28 september 1985, 11, noot Dupichot, J.). Zoals men weet is het I.K.K.-Arbitragehof zelf geen scheidsgerecht doch een binnen de I.K.K.-Arbitrageregels fungerend administratief college dat bij ontstentenis van regeling door de partijen de samenstelling van het scheidsgerecht en de arbitrageplaats kan bepalen, de partijen en de scheidsrechters tijdens de arbitrale procedure bijstand verleent en een controle op het ontwerp van scheidsrechterlijke uitspraak uitoefent. De krachtens artikel 21 van het I.K.K.-Arbitragereglement op de ontwerpuitspraak uitgeoefende controle is in beginsel louter formeel en beoogt de conformiteit van de uitspraak met het toepasselijk procedurerecht (de door de partijen gekozen regels en de dwingende procedurevoorschriften van de arbitrageplaats) te verzekeren. Daarnaast kan het Hof — zonder echter de beoordelingsdiscretie van de arbiter(s) te beïnvloeden — de aandacht van de scheidsrechter(s) ook op inhoudelijke aspecten vestigen. Zowel Böckstiegel («ICC-Schiedsgerichtsbarkeit aus der Sicht eines Schiedsrichters», 87; zo ook reeds Böckstiegel, K.H., «Die neue Schiesgerichtsordnung der Internationalen Handelskammer», *NJW*, 1977; 464-467) als Schwab, «ICC-Schiedsgerichtsbarkeit aus der Sicht des deutschen Rechts», 60-61; zo ook reeds Schwab, K.H., *Schiedsgerichtsbarkeit*, derde uitgave, München, Beck, 1979, 405) menen dienaangaande dat artikel 21 van het I.K.K.-Arbitragereglement naar Duits recht geldig is en de onafhankelijkheid van de scheidsrechter niet in het gedrang gebracht wordt door het formele en inhoudelijke nazien van de scheidsrechterlijke uitspraak door het I.K.K.-Arbitragehof (contra Schlosser, P., *Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit*, I, Tübingen, Mohr, 1975, 474-483). In het rapport van Gaudet («Die ICC-Schiedsgerichtsbarkeit», 4-6) wordt dienaangaande vermeld dat de rechtspraak van het Hof van Beroep te Parijs en het Franse Hof van Cassatie (waarvan echter geen referenties gegeven worden en die voor zover kon worden nagegaan, niet gepubliceerd werd) alsook de rechtspraak van het Obergericht te Zürich (in diezelfde zin Bucher, E., *Schweizer Beiträge zur internationalen Schiedsgerichtsbarkeit*, Zürich, Schulthess, 1984, 136) eveneens stellen dat artikel 21 geen inbreuk op de beslissingsvrijheid van de arbiter vormt en het I.K.K.-Arbitragehof niet als een scheidsrechterlijke instantie kan worden beschouwd. Het Turkse Hooggerechtshof heeft daarentegen in een arrest uit 1976 beslist dat een I.K.K.-arbitrale uitspraak (*Kebandam-arbitrage*) in Turkije niet kon worden ten uitvoer gelegd aangezien de toetsing van de uitspraak door het I.K.K.-Arbitragehof de onafhankelijkheid van het scheidsgerecht had kunnen aantasten en derhalve strijdig was met de Turkse openbare orde (zie Gaudet, M., *l.c.*, 5-6, Schwab, K.H., *l.c.*, 61). In de Belgische rechtsleer en rechtspraak vindt men dienaangaande geen stellingnamen terug doch het lijkt verdedigbaar dat artikel 21 van het I.K.K.-Arbitragereglement a priori niet onverenigbaar is met de Belgische rechtsorde doch dat de uitoefening van de krachtens artikel 21 aan het I.K.K.-Arbitragehof verleende bevoegdheid in het kader van een nietigheids- (hier dient men echter rekening te houden met de wet van 27 maart 1985 betreffende de nietigverklaring van scheidsrechterlijke uitspraken) of executieprocedure of van een aansprakelijkheidsvordering toetsbaar blijft.

Als besluit kan dan ook worden gesteld dat het besproken werk een leidraad kan vormen (de afwezigheid van een trefwoordenregister in dit deel van de serie van het Duits Arbitrage-Instituut reduceert echter in belangrijke mate de hanteerbaarheid van het werk) voor diegenen die regelmatig met I.K.K.-arbitrages geconfronteerd worden.

Filip De Ly

BAETEMAN, G., DE VROEDE, P., GILISSEN, J., STEENHOUT, O., en VEROUGSTRATE, W., **Vijftig jaar Faculteit der Rechtsgeleerdheid V.U.B.**, Feestbundel naar aanleiding van de feestzitting van 27 november 1985, Antwerpen, Kluwer, 1987, 84 p.

Op 27 november 1985 vierde de faculteit der rechtsgeleerdheid

aan de Vrije Universiteit Brussel haar vijftigjarig bestaan. De referaten op de academische zitting verschenen thans in een keurig uitgegeven feestbundel. In vier bijdragen worden de geschiedenis en de betekenis van de jubilerende faculteit belicht, waarna de slottoespraak volgt van rector Steenhout. Vroeger reeds behandelde prof. F. De Pauw het ontstaan van deze Nederlandstalige rechtsfaculteit, en de thans verschenen bundel rondt het geheel af.

Deze uitgave is ten eerste verantwoord. De zelfstandige V.U.B. kon in 1970 tot stand komen omdat in de voorafgaande decennia binnen de moederuniversiteit, de U.L.B., langzaam aan volledig Nederlandstalige faculteiten waren opgericht, naast de Franse. De in 1935 opgerichte Nederlandse rechtsfaculteit had tot die ontdubbeling de aanloop gegeven. Enkele heel bescheiden wapenfeiten waren daaraan voorafgegaan: een Nederlandse cursus strafrecht en strafvordering in 1891, en een geleidelijke ontdubbeling voor sommige vakken sinds 1931. De Brusselse universiteit ging maar over tot vernederlandsing in de mate waarin zij daartoe gedwongen werd door de wetgever, en door de universiteiten te Gent en te Leuven die doortastender waren. Ook na 1935 leefde aan de Brusselse universiteit een meer uitgesproken tegenkanting. Zo bleven de kandidaturen aanvankelijk Frans, wat de doorstroming naar de Nederlandse doctoraatsjaren sterk afremde. Een taalexamen volstond immers om in Vlaanderen met een Frans diploma te worden benoemd als magistraat. Na de revolutie van mei 1968 en de splitsing te Leuven, kregen de vrijzinnige Vlaamsgezinden ten slotte toch de eigen universiteit waar ze zolang om vroegen. Met haar ruim 7.000 studenten en de paar duizend personeelsleden speelt de V.U.B. van bij de start niet enkel een essentiële rol in het wetenschappelijk bedrijf, maar ook in de versterking van de Vlaamse aanwezigheid te Brussel, en in het afremmen van het verfransingsproces aldaar.

In deze feestbundel belicht prof. em. J. Gilissen op verhelderende wijze een moeilijk vraagstuk: de structuur en de wetenschappelijke betekenis van het universitaire rechtsonderwijs te Brussel vóór 1935. In deze bijdrage, voor vele juristen een levendige initiatie in onderwijsgeschiedenis, toont de eminente rechtshistoricus zich weerom een meester in de synthese.

Voor de periode na 1935 worden de twee vermelde aspecten behandeld door de professoren P. De Vroede en G. Baeteman; prof. W. Verougstraete gaat in op de rol van de studenten en oud-studenten in het ontstaan van de Nederlandstalige rechtsfaculteit in 1935. Eigen verdiensten worden beter belicht door een portret van de tegenstander. Zo was het interessant geweest, in te gaan op de vraag hoe de Vlaamse beweging zich in de pioniersperiode verhiel tot liberalisme, socialisme en vrijzinnigheid. Daarover verschenen boeiende studies, ondermeer van aan de VUB verbonden historici als E. Witte en H. Van Velthoven. Het enigszins ontbreken van een achtergrondsituering doet echter geen afbreuk aan de leesbaarheid van deze feestbundel, die voor de duizenden afgestudeerde VUB-juristen een goed alibi is om het werk even terzijde te leggen, en het sluimerende vuur aan te wakkeren van lang vervlogen herinneringen.

H. Van Goethem
UFSIA

A. BERGMANN en M. FERID, **Internationales Ehe- und Kind-schaftsrecht**, 10 dln., zesde druk, Frankfurt, Verlag für Standesamtswesen, 86ste, 87ste en 88ste aanvulling, 1986-1987.

Met grote regelmaat verschijnen van dit uitstekende verzamelerwerk nieuwe afleveringen, waarbij niet alleen de juridische evolutie voor elk land op de voet wordt gevolgd, maar ook te gepasten tijde bijdragen volledig worden herwerkt. Aflevering 86 biedt onder meer een grondige herziening van het trefwoord Joegoslavië, met aandacht voor de wet van 15 juli 1982 die belangrijke internationale privaatrechtelijke regelingen inhoudt. Voor Oostenrijk wordt onder meer de Staatsbürgerschaftsgesetz van 1985 belicht.

Aanvulling 87 is volledig aan Groot-Brittannië gewijd, waarbij zowel voor Engeland als voor Schotland allerlei nieuwe informatie wordt verschaft. Engeland kent geen volledige codificatie van het familierecht. De wetgeving in de jaren 1949-1983 zorgde evenwel voor een zekere orde binnen de tot dan toe erg versnipperde reglementering. In Schotland is de situatie gevoelig anders en greep een geheel eigen evolutie plaats. Zo is het bijvoorbeeld merkwaardig dat, in verband met de vorm van de huwelijksluiting, tot 1 juli

1940 pre-tridentijns recht van toepassing bleef. Hierdoor was een huwelijk zonder vormvereisten nog altijd mogelijk... Opvallend in Schotland is een ruime familierechtelijke wetgevende activiteit in de late jaren 70. Zowel de Divorce Act (1976), de Marriage Act (1977) als de Adoption Act (1978) kwamen in die periode tot stand.

De achttentachtigste aanvulling brengt nieuw materiaal betreffende zeer uiteenlopende landen. Boeiend is o.m. het overzicht van het Albanese recht door W. Stoppel. Albanië poogt resoluut het huwelijk uit de privé-sfeer te halen en deinst er niet voor terug deze politiek via strafrechtelijke bepalingen in de realiteit om te zetten. Het Familiewetboek van 29 juni 1982 vermeldt in artikel 2 uitdrukkelijk een aantal doelstellingen aangaande de familie: de uitbouw, gronding, verdediging en versterking van de socialistische familie in overeenstemming met de normen van de kommunistische moraal. Opvallend is verder een minitieuze aandacht voor de strikte gelijkberechtiging van de partners.

Voor Libië wordt o.a. aandacht geschonken aan wet nr. 18 van 4 november 1980 betreffende het staatsburgerschap en aan de daarbij horende uitvoeringsbesluiten. Het verwerven van het arabische staatsburgerschap is aan zeer strikte voorwaarden gebonden. Zo moet een vrouw zelf arabisch zijn en mag ze niet met een niet-arabier in het huwelijk zijn getreden, wil ze een kans maken.

W. Weber verzorgde een volledige herwerking van het trefwoord Nederland, waarin o.m. de wet van 19 december 1984 betreffende het staatsburgerschap werd opgenomen. Enigszins lichtzinnig beweert de auteur dat de pensioenverrekening in het Nederlandse recht onbekend is. Een wettelijke regeling bestaat inderdaad niet, maar de Hoge Raad past wel waardeverrekening van de pensioenrechten toe.

Diverse andere landen worden insgelijks in aflevering 88 behandeld of bijgewerkt, namelijk Chili, de Dominicaanse Republiek, Ghana, de Kaapverdische Republiek, Kenia en Liechtenstein.

Het verzamelwerk *Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht* blijft een unieke verwezenlijking. Aan de praktijk verschaft het onmisbare en niet altijd gemakkelijk toegankelijke informatie. Ook vanuit meer theoretisch oogpunt bezit het werk moeilijk te overschatten kwaliteiten. Al te gepolijste en zelfgenoegzame ideeën over personen- en familierecht worden door een wereldomvattend overzicht op indringende wijze ter discussie gesteld.

Rik Torfs.

A. HEYVAERT, De Belgische nationaliteit. Korte commentaar op het Wetboek van de Belgische nationaliteit, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen, 1986, VII + 107 x p.

Zoals de titel het aanduidt brengt het hier besproken werk slechts een eerste korte commentaar van een zeventigtal pagina's op de Belgische nationaliteitswetgeving. Hierbij gaat het groten-deels over een wat herschikte reprint van de bijdrage van dezelfde auteur in de losbladige artikelsgewijze commentaar personen- en familierecht. Op een paar verwijzingen naar de voorbereidende werken en de R.P.D.B. na, is het werk geschreven zonder voetnoten (wat in de commentaar gedeeltelijk wel het geval is). Naar de werken van bv. Verwilghen of Bauthier wordt niet verwezen.

Het werk is geschikt voor de eerstelijns-jurist die een eerste informatie nodig heeft. Hij zal een overzichtelijk en gestructureerd antwoord vinden op de vragen uit de dagelijkse praktijk.

W.P.

C. VAN DER WERFF m.m.v. B.J.M. DOCTOR-SCHAMHARDT, Alimentatie na scheiding in 1982. Een landelijk dossieronderzoek, WODC-rapporten, nr. 76, 's Gravenhage, Ministerie van Justitie/Staatsuitgeverij, 1987, 72 p.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie in Den Haag zette ter voorbereiding van een wetshervorming een onderzoek op waarbij 2.686 alimentatiedossiers uit 1982 werden onderzocht. Ten aanzien van 54% van de bij scheiding betrokken kinderen bepaalde de rechter een alimentatie. Een alimentatie aan de ex-echtgenoot werd in 13% van de gevallen bepaald. Hoe hoger het inkomen van de man, des te vaker een alimentatie wordt uitgesproken. Zo werden bv. 50% van de mannen met een netto-inkomen van meer dan 3.000 gulden per

maand veroordeeld tot betalen van alimentatie.

In 1982 werden tevens 1.600 verzoeken tot wijziging van de rechterlijke uitspraak ingediend. In 700 gevallen werd de alimentatie beëindigd. 600 verzoeken resulteerden in verlaging van het bedrag. Afgenomen draagkracht was meestal de reden voor beëindiging of verlaging.

Aan de hand van de onderzoeksgegevens hebben de auteurs daarenboven getracht een schatting te maken van het aantal vrouwen dat een inkomensachteruitgang zal ondergaan indien het wetsvoorstel 19295 wet wordt. Dit voorstel wil in de regel de onderhoudsverplichting jegens de gewezen echtgenoot beperken tot 12 jaar. In bepaalde gevallen is verlenging van de alimentatie mogelijk tot maximaal het ogenblik waarop de alimentatiegerechtigde AOW of een ander pensioen ontvangt. Voor kinderloze huwelijken van niet meer dan vijf jaar duurt de onderhoudsplicht ten hoogste zoveel jaren als het huwelijk zelf heeft geduurd.

Deze studie is een goed voorbeeld van de grondige voorbereiding die aan de hervormingen van het Nederlands familierecht ten grondslag ligt.

W. Pintens

BALIE

Samenstelling van de Raad van de Orde van Advocaten te Mechelen

Stafhouder: mr. Alfons Verbist.

Leden: mrs. Frans Maerten, Luc Van den Eede, Jan Vrijdaghs, Remi Coel, Rudy Feremans, Paul Hermans, Herman Van den Berghen, Jozef De Ridder, Guido Heremans, Luc Charlier, Karl Hens, Philip Verreydt, Wilfried Neefs en Jozef Wuyts.

Conferentie van de Jonge Balie te Mechelen — Samenstelling van het Bestuur — Openingsvergadering

Voorzitter: mr. Etienne De Ridder; ondervoorzitter: mr. Johan Timmermans; secretaris: mr. Kris Lens; penningmeester: mr. Eric Duchesne; vertegenwoordiger van de stagiairs: mr. Frans Quick.

De plechtige openingszitting vindt plaats op zaterdag 10 oktober om 16.00 uur in het Gerechtsgebouw, Correctionele zittingszaal, Keizerstraat, Mechelen.

De heer Louis De Lentdecker houdt de openingsrede: «Gerecht en pers, de onmogelijke dialoog».

MEDEDELINGEN

Arbeid in de plaats van onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen

In Nederland is bij de Tweede Kamer een wetsvoorstel Dienstverlening ingediend, dat beoogt een wettelijke basis te bieden voor de experimenten met dienstverlening door strafrechtelijk meerderjarigen.

In 1978 adviseerde de Commissie Alternatieve Sancties te experimenteren met de alternatieve sanctie dienstverlening, teneinde te komen tot een verantwoorde beperking van de toepassing van onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen. Op 1 februari 1981 werd in acht proefarrondissementen met de experimenten begonnen. Vanaf augustus 1983 werd in alle arrondissementen met dienstverlening geëxperimenteerd. De voorbereidingsgroep Experimenten Dienstverlening die tot taak had de experimenten voor te bereiden en bij invoering deze te begeleiden, adviseerde in juni 1984 de dienstverlening wettelijk te regelen. Het ingediende wetsvoorstel strekt hiertoe.

In het Wetboek van Strafrecht wordt dienstverlening als hoofdstraf opgenomen en omschreven als het verrichten van onbetaalde arbeid ten algemene nutte.

De rechter kan indien hij overweegt een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf van niet meer dan zes maanden op te leggen, in de plaats daarvan dienstverlening opleggen. De reclassering vervult bij de voorbereiding van de dienstverlening een centrale rol. In het vonnis vermeldt de rechter de onvoorwaardelijke vrijheidsstraf waarvoor de dienstverlening in de plaats komt. De rechter legt de straf niet op dan na aanvaarding van een daartoe strekkend aanbod van de verdachte en met diens instemming.

De uitvoering van de opgelegde dienstverlening wordt begeleid door de reclassering. Het aantal uren te verrichten arbeid bedraagt ten hoogste tweehonderdveertig uur, terwijl de arbeid binnen een termijn van maximaal zes maanden moet worden verricht.

Jaarvergadering 1987 — Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht

Op zaterdag 14 november a.s. vindt de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering plaats van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht. Besproken zullen worden preadviezen van de heren S.M. Schwebel (rechter in het Internationaal Gerechtshof) en P. Verloren van Themaat (voormalig advocaat-generaal bij het Hof van Justitie van de EG) over de wenselijkheid en uitvoerbaarheid bij het Internationaal Gerechtshof een prejudiciële procedure (naar analogie van art. 177 EEG-Verdrag) in te voeren.

De vergadering is na het huishoudelijk gedeelte, vanaf omstreeks 11.00 uur, ook voor niet-leden toegankelijk. Opgave voor deelname bij de secretaris, Koninginnegracht 27, 2514 AB 's-Gravenhage. De preadviezen zijn voor niet-leden verkrijgbaar bij Libresso, Deventer.

Tijdschrift: De Gerechtsdeurwaarder

Het tweetalig tijdschrift van de in 1963 opgerichte Nationale Kamer van Gerechtsdeurwaarders van België zal voortaan met de medewerking van de wetenschappelijke uitgeverij Story-Scientia tweemaandelijks verschijnen onder de titel «De Gerechtsdeurwaarder — L'Huissier de Justice».

De hoofdredacteur van het tijdschrift is Marcel Briers, bijgestaan door een comité bestaande uit: L. Amele, F. Bergé, A. Bordet, M. Dérnoncourt, R. Dujardin, M. Marneffe, R. Roegiers, J.M. Skwara, P. Vandemeulebroecke en C. Vanheukelen.

De prijs voor de jaargang 1987 bedraagt 1.750 fr., voor stagiairs en studenten 1.350 fr., inclusief verzamelband voor twee jaargangen, B.T.W. en verzendkosten. Voor de gerechtsdeurwaarders is het abonnement begrepen in hun jaarlijkse bijdrage.

Nieuw Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht

Bij W.E.J. Tjeenk Willink te Zwolle verschijnt een nieuw tijdschrift: Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht (NTB), dat wil voorzien in «de steeds groeiende behoefte aan kwalitatieve en betrouwbare, actuele informatie over het algemeen deel van het bestuursrecht». De periode, waarin het bestuursrecht kon worden opgevat als een aanhangsel van het staatsrecht is voorbij.

NTB verschijnt in combinatie met het jurisprudentietijdschrift Administratiefrechtelijke beslissingen (AB). Het redactionele beleid wordt gecoördineerd, zodat NTB geen jurisprudentie hoeft te publiceren.

In 1987 verschijnen er drie afleveringen en in 1988 zes afleveringen.

De redactie bestaat uit mr. P.J. Boukema, lid van de Raad van State, prof.; mr. E.M.H. Hirsch Ballin (hoofdredacteur), hoogleraar staats- en bestuursrecht KU Brabant, prof. mr. W. Konijnenbelt, hoogleraar staats- en bestuursrecht UvA, mr. R.W. van Male (secretaris), universitair docent KU Brabant, mr. drs. A.G.J.M. Rombouts, burgemeester gemeente Wouwe en prof. mr. M. Scheltema, hoogleraar staats- en bestuursrecht RU Groningen.

Vlaamse Economische Hogeschool — Post-universitair programma TAX Management

Het Post-Universitair Onderwijscentrum van de Vlaamse Eco-

nomische Hogeschool organiseert het programma Tax Management 1987-1988.

Het programma bestaat uit twee modules: Internationale fiscaliteit en Ondernemings- en gezinsfiscaliteit. De seminars worden gehouden op maandag- en vrijdagavond van 17u30 tot 21u00.

Na het volgen van de twee modules en het slagen in de evaluatieproeven wordt het diploma Master in Tax Management afgeleverd.

Inlichtingen: Vlaamse Economische Hogeschool, Ginestrastraat 11, 1210 Brussel, P.U.O.C., I. Vranckaert (tel. 02/219.19.28).

Tien eeuwen wetenschap in handschrift en druk — Tentoonstelling

Van 31 oktober 1987 t/m 17 januari 1988 organiseert de Universiteitsbibliotheek Leiden in het kader van haar 400-jarig bestaan i.s.m. het Rijksmuseum van oudheden, een grote tentoonstelling waarin 130 van de fraaiste geïllustreerde handschriften en gedrukte boeken uit de UB-collectie getoond worden. De tentoonstelling heet «Goed Gezien: tien eeuwen wetenschap in handschrift en druk», en geeft een beeld van de ontwikkeling van de illustratie in dienst van de wetenschap over een periode van duizend jaar (800-1800). Er verschijnt een uitgebreide catalogus.

Plaats: Rijksmuseum van Oudheden, Rapenburg 28, Leiden.

Inlichtingen: prof. dr. P.F.J. Obbema, tel. 071-272835.

BERICHTEN

Leuvense Vennootschapsdag over de wet van 14 juli 1987

Naar aanleiding van de op 1 september 1987 in werking getreden wet van 14 juli 1987 betreffende de eenpersoonsvennootschap met beperkte aansprakelijkheid wordt hierover op vrijdag 2 oktober 1987 aan de K.U.Leuven een studiedag gehouden met het volgende programma:

- 14.00u Ontvangst
- 14.15u Verwelkoming door J. Ronse, emeritus gewoon hoogleraar aan de K.U.Leuven
- 14.30u Algemene toelichting van de nieuwe wet betreffende de éénpersoons-B.V.B.A. door J.M. Nelissen-Grade, hoogleraar aan de K.U.Leuven en advocaat bij het Hof van Cassatie
- 15.15u Enkele vennootschapsrechtelijke, beroepsrechtelijke en fiscale implicaties van de nieuwe wet betreffende de éénpersoons-B.V.B.A. door K. Geens, docent aan de K.U.Leuven
- 16.00u Koffiepauze
- 16.30u Notariële en vermogensrechtelijke aspecten van de nieuwe wet betreffende de éénpersoons-B.V.B.A. en van art. 1401, nieuw 5°, door F. Bouckaert, hoogleraar aan de K.U.Leuven en notaris te Brugge
- 17.15u Paneldiscussie o.l.v. J. Ronse m.m.v. J.M. Nelissen-Grade, K. Geens, F. Bouckaert, L. Weyts, buitengewoon hoogleraar aan de K.U.Leuven en notaris te Mechelen, J. Lievens, lector aan de K.U.Leuven en advocaat te Kortrijk, K. Van Hulle, lector aan de K.U.Leuven en administrateur Commissie E.G.
- 18.00u Slotwoord door prof. J. Ronse, emeritus gewoon hoogleraar aan de K.U.Leuven.

Verdere inlichtingen: Rechtsfaculteit K.U.Leuven, Tiensestraat 41, 3000 Leuven, tel. 016/23.09.71 (mevr. A. Robijns).

Studiedag: De toekomst van het krediet in België — Perspectieven 1992

Het Studiecentrum voor het Financieelwezen richt op donderdag 24 september 1987 te Brussel in het Hyatt Regency Hotel een studiedag, gewijd aan de toekomst van het krediet in België, nu de unificatie van de Europese financiële markten voor de deur staat.

Besproken worden in de voormiddagssessie de kredietverlening aan het bedrijfsleven en in de namiddagssessie de kredieten aan de

particuliere sector. Sprekers waren de heren J.P. Abraham, H. De Cort, J. Van Broeckhoven, L. Vermeiren, F. Dierckx, R. Henrion, P. Hollanders, J. Baudhuin, H. Huget, J. Bastin, A. Van Put, H. Berger en B. Snoy.
Inlichtingen: Studiecentrum voor het Financiewezen, tel. 02/230.55.00 (mevr. Hanchir).

Belgische Vereniging voor Milieurecht — Studienamiddagen

De Belgische Vereniging voor Milieurecht organiseert dit jaar studienamiddagen over luchtverontreiniging, geluidshinder en natuurbescherming.

De studiedagen vinden plaats op 25 september, 23 oktober en 13 november 1987, telkens om 14.00 uur in de lokalen van de Faculté Saint Louis te Brussel, Broekstraat 109.

Inlichtingen: prof. H. Bocken, p/a Seminarie voor Burgerlijk Recht, Universiteitstraat 4, 9000 Gent (tel. 091/25.76.51, b.p. 329).

Belgische Vereniging voor Arbeidsverhoudingen — Studiedag te Antwerpen

Op vrijdag 9 oktober 1987 wordt in de Aula van de Universitaire Instelling Antwerpen, Universiteitsplein, I, 2610 Wilrijk, een studiedag gehouden over «Veranderingsprocessen, ambtenarenbeleid en arbeidsverhoudingen in de overheidssector».

Inlichtingen bij dr. Piet Gevers, docent Arbeidsverhoudingen, Departement Politieke en Sociale Wetenschappen (tel. 03/828.25.28 — 473 of 471).

Eendagscursus over Internationale Contracten te Nijmegen

Aan de Juridische Faculteit van de Katholieke Universiteit Nijmegen wordt op 16 november 1987 een eendagscursus georganiseerd over «Internationale contracten» (in het bijzonder het Europese Verdrag van Rome van 19 juni 1980).

Cursusleider: prof. mr. A.V.M. Struycken, hoogleraar internationaal privaatrecht, vergelijkend privaatrecht en burgerlijk recht; docenten: mr. J.H.A. Van Loon, secretaris Haagsche Conferentie van Internationaal Privaatrecht en prof. mr. L. Strikwerda, hoogleraar internationaal privaatrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Inlichtingen: Bureau P.A.O. Rechtsgeleerdheid, Postbus 9049, 6500 KK Nijmegen (tel. 080/512256 - 512255).

Juridisch post-academisch onderwijs najaar 1987

- Recente ontwikkelingen in het verbintenissenrecht.
RU Leiden. Tel.: 071-277623/277609
Cursusleider: prof. mr. J.H. Nieuwenhuis, hoogleraar Burgerlijk Recht Rijksuniversiteit te Leiden.
Docenten: prof. mr. S.C.J.J. Kortmann, hoogleraar Burgerlijk Recht K.U. Nijmegen, mw. mr. A.M.L. Broekhuysen-Molenaar en mr. C.J.J.M. Stolker, universitaire docenten Burgerlijk Recht Rijksuniversiteit te Leiden.
f 510 — 22 oktober, 5 en 19 november 1987

- Europees kartelrecht
RU Limburg. Tel.: 043-887777 toestel 221/222
De cursus beoogt op bondige wijze de praktijkgerichte aspecten van het hedendaagse Europese kartelrecht te belichten.
Cursusleider is prof. mr. C. Flinterman.
f 275 — 23 oktober.

- Internationale contracten. In het bijzonder het Europees Verdrag van Rome van 19 juni 1980
KU Nijmegen. Tel.: 080-512255/512256
Behandeld worden: rechtskeuze; wet bij gebrek van rechtskeuze; artikelen 7 en 22a en artikelen 5 en 6.
Docenten: mr. J.H.A. van Loon, prof. mr. L. Strikwerda.
Cursusleider: prof. mr. A.V.M. Struycken.

f 160 — eendagscursus: 16 november.

- De nieuwe Arbitragewet
EU Rotterdam. Tel.: 010-408.1597/1598
Inleiding, arbitragegebied en -overeenkomst. Benoeming en wraeking arbiters, plaats, arbitragegeding en appel; tenuitv. 1.; aantasting int. asp. (tenuitv. 1. buitenl. arbit. vonnis in Ned.; internat. arbitrage in Nederland)
Prof. mr. P. Sanders, prof. mr. R. van Delden, prof. mr. H.J. Snijders, mr. A.J. van den Berg.
f 660 — 4 bijeenkomsten: 6 oktober, 20 oktober, 3 november en 17 november.
- Beleidsvorming in de onderneming en de Europese voorschriften
EU Rotterdam. Tel.: 010-408.1597/1598
Econ. achtergronden van het mededingingsbeleid van de Eur. Comm. en haar jur. implicaties; jur. (privaatr.) mechanisme; veel voorkomende typen van marktgedrag van ondernemingen en hun beoordeling ingevolge de artt. 85 en 86 EEG-verdrag.
Prof. mr. L.A. Geelhoed, prof. dr. C.J. van der Weijden, dr. P.J. Kaufmann, prof. mr. B.H. ter Kuile.
een dag in november.
- Europees recht — Rechtsontwikkelingen m.b.t. de vier vrijheden en het gemeenschappelijk concurrentieregime
EU Rotterdam. Tel.: 010-408.1597/1598
Het eigenlijke mededingingsrecht; het vrije goederenverkeer; de overige vrijheden; (+ evt. staatshulp).
Prof. mr. L.A. Geelhoed, prof. mr. B.H. ter Kuile en mw. mr. H.M.Ch. Gonzales.
f 500 — 3 bijeenkomsten: 12 en 26 oktober, 9 november.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor aannemingsrecht, 1986 nr. 2

Devroey, M., noot onder Rb. Kortrijk, 20 november 1984 (niet-aangepaste prijsherzieningsclausule, gemeente-opdracht, parameters van herziening niet in overeenstemming met de aard van het contract, nietigheid krachtens art. 57 van de Herstellwet van 30 maart 1976, aangepaste clausule goedgekeurd door de gemeente, geschorst door de provinciegouverneur; Verberne, K., noot onder Rb. Brussel, 8 juni 1984 (Begrip belangrijk nadeel, herziening der overeenkomst door toevoeging van parametersmateriaelen); Baert, G., Het nieuwe reglement op de beroepslichten van de architect en de aanbevelingen van de nationale raad; Ronse, P., «La responsabilité de l'entrepreneur soustraitant spécialiste». Quelques observations en marge du jugement du Tribunal de première instance de Bruxelles du 25 janvier 1977.

Tijdschrift voor sociaal recht, 1986 nr. 3

De Broeck, G., De sociale wetgeving in 1985.

Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie nr. 5792, 19-26 juli 1986

Memorie van Antwoord op de Invoeringswet Boeken 3, 5 en 6 Nieuw B.W. (Wijziging van Boek 6) en aanverwante wetgevingsstukken. Onder redactie van prof. mr. J.B.M. Vranken en prof. mr. H.C.F. Schoordijk Bordes, J.P., Artikelen 6.3.2.2.a, 6.3.1.2.b en 6.3.2.1; Nieskens-Ipsphordin, B.M.W., Tenzij ook indien ...; Verspeek, J.H., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak. Rechterlijke bevoegdheid 1979-1984. Beslag 1979-1984; Van der Ben, G., Recente rechtspraak.